



28—29 mars

Debatter m. m.

Torsdagen den 28 mars

Svar på frågor av:

	Sid.
herr Hermansson (vpk) ang. identitetshandlingar för beviljande av inresa till Sverige	5
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. åtgärder för att bereda sysselsättning åt dem som i april slutar sin värnpliktstjänstgöring	6
herr Nilsson i Agnäs (h) ang. sysselsättningsfrämjande åtgärder i vindelälvsområdet	8
herr Dahlgren (cp) ang. vissa åtgärder med anledning av arbetslösheten bland byggnadsarbetare	9
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. förenkling av ansökningshandlingarna för bostadslån	10
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. nya anvisningar för bostadslån för jordbruksfastigheter	11
fru Kristensson (h) ang. placeringen av utländska läkare i svensk sjukvård	12
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. vårdsektorns behov av arbetskraft	14
fru Skantz (s) ang. angivande av varans pris på medicinetiketter . . .	15
fru Skantz (s) ang. tillsynen av arbetarskyddslagens efterlevnad på mindre arbetsplatser	17
fru Sundberg (h) ang. tidsutdräkten mellan inrättande och tillsättande av tjänster vid ungdomsvårdsskolor och vissa yrkesskolor	18
fru Svensson (s) ang. utnyttjande av barnbidrag som säkerhet för kommunalt lån	19
fru Kristensson (h) ang. tidpunkten för påbörjande av viss arbetsterapeututbildning	20
herr Karlsson i Huddinge (vpk) ang. tidpunkten för avlämnande av	

	Sid.
proposition rörande valkretsindelning i primärkommunala val..	21
herr Werbro (fp) ang. användandet av övergångsställe på gata....	22
Svar på interpellationer av:	
herr Jansson (vpk) ang. kostnadsfri arbetsförmedling för tonkonstnärer.....	24
herr Sundelin (s) ang. sysselsättningsläget inom skogsbruket.....	31
herr Åkerlind (h) ang. ytterligare åtgärder för att motverka barnmisshandel.....	37
Interpellation av herr Wennerfors (h) ang. viss nyligen uppdagad spionageverksamhet.....	42

Fredagen den 29 mars

Utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde:	
Lantbruksrepresentanter.....	44
Särskilt stöd åt det mindre jordbruket.....	44
Lantbrukshögskolan: Avlöningar och omkostnader.....	55
Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.	66
Bidrag till viss praktisk vetenskaplig växtförädling.....	75
Vägbyggnader på skogar i enskild ägo.....	78
Rikets allmänna kartverk.....	85
Avsättning till fonden för friluftslivets främjande.....	89
Höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel, m. m.....	92
Frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd.....	94
Kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg.....	99
Obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.....	100
Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.....	100
Undantag för handikappade från parkerings- och stoppförbud för motorfordon, m. m.....	108
Interpellation av herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam.....	110
Meddelande om enkel fråga av herr Ståhl (fp) ang. åtgärder för att avhjälpa tjäl- och översvämningsskador i Värmland.....	112

Samtliga avgjorda ärenden**Torsdagen den 28 mars**

Val av styrelse i Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond	22
--	----

Fredagen den 29 mars

<i>Jordbruksdepartementets</i> utlåtande nr 1, rörande utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde	43
— nr 10, om vissa landskapsvårdande åtgärder	92
<i>Andra laguskottets</i> utlåtande nr 18, om höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel, m. m.	92
— nr 20, ang. frivillig tillägssjukpenning vid barnsbörd	94
— nr 21, ang. den frivilliga yrkesskadeförsäkringen	99
— nr 22, om havandeskapsersättning till kvinnliga studenter m. m.	99
— nr 23, om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen	99
<i>Tredje laguskottets</i> utlåtande nr 25, om kontroll från trafiksäkerhets-synpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg	99
— nr 26, om obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.	100
— nr 27, om borttagande i kyrkoböcker av anteckning om mental sjukdom	100
— nr 28, ang. vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.	100
— nr 29, om dels undantag för handikappade från parkerings- och stoppförbud för motorfordon, dels parkeringstillstånd för handikappade	108

Torsdagen den 28 mars

Kl. 15.30

§ 1

Svar på fråga ang. identitetshandlingar för beviljande av inresa till Sverige

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat, om jag vill medverka till »generösare praxis» när det gäller att acceptera andra identitetshandlingar än pass för beviljande av inresa till Sverige.

Enligt gällande bestämmelser är nordbor befriade från skyldighet att ha passhandling. Övriga utlänningar som kommer till Sverige skall ha hemlandspass eller annan legitimationshandling av visst slag. Som sådan annan legitimationshandling gäller identitetskort för medborgare i ett antal europeiska länder, vissa nordiska främlingspass och vissa resedokument för flyktingar och statslösa personer. Dessutom har statens utlänningskommission möjlighet att godta även andra legitimationshandlingar. I kommissionens praxis godtas generellt en rad olika sådana handlingar. Efter prövning i det enskilda fallet har kommissionen härutöver godkänt olika slags handlingar som har ansetts styrka innehavarens identitet.

Enligt min mening kan det med fog sägas att vår praxis i detta avseende är generös från allmänt humanitära synpunkter. Den står sig också gott vid jämförelse med övriga europeiska stater.

Vidare anförde:

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret.

Orsakerna till att jag tagit upp frågan är flera. Det har under den senaste tiden förekommit några fall där personer vägrats inresetillstånd. I motiveringen förefaller att ha ingått att de saknat pass. Däremot har de varit försedda med andra legitimationshandlingar. Om Förenta staternas krig mot Vietnam och över huvud taget dess aggressiva imperialistiska politik fortsätter, måste man räkna med att ett ökat antal amerikanska medborgare fräntas sina pass på politiska grunder. Vi har redan sett några exempel på detta. Det kan aldrig vara ett rimligt skäl att neka dem inresa till vårt land.

Det finns också människor av zigensk härkomst, som brutalt drivs från land till land och som ofta saknar pass. Det ursprungliga syftet med ett pass är ju att vara en identitetshandling. Detta har senare förvandlats till att bli ett slags godkännande av människor från en statsmakts sida. Jag menar att det avgörande är att en människas identitet kan styrkas för behandlingen av visumärenden o. d. Detta kan sedan ske genom olika typer av handlingar.

Det finns emellertid ett problem som har direkt samband med behandlingen av ansökningar om inresetillstånd till Sverige. Utlänningskommissionen förefaller att ha som praxis att inte på något sätt motivera sina beslut, när den avslår en begäran om visering. Kan det vara rimligt? Bör inte den vars begäran om inresa till Sverige avslås ha rätt att få reda på orsaken till avslaget? Allt tal om att detta väsentligt skulle öka kommissionens arbetsbörda tycker jag är undanflekter. När det gäller visumärenden måste det enda rimliga vara, att avslag får ges endast på speciella, klart angivna grunder, som kommis-

Svar på fråga ang. åtgärder för att bereda sysselsättning åt dem som i april slutar sin värnpliktstjänstgöring

sionen i varje enskilt fall måste hänvisa till.

Jag vore mycket tacksam, om inrikesministern kunde anlägga några synpunkter också på denna senare fråga som jag här tagit upp beträffande utlänningskommissionens praxis.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Den fråga som herr Hermansson tog upp sist i sitt anförande blir vi i tillfälle att diskutera senare — jag hoppas redan under årets riksdag — eftersom vi i departementet arbetar på en proposition om principerna för vår utlänningspolitik. Där kommer vi att ta upp en rad problem av det slaget.

Beträffande handlingar som möjliggör inresa till Sverige har jag här en förteckning omfattande 14—15 punkter, men med hänsyn till denna debatts karaktär — svar på en enkel fråga — skall jag inte läsa upp den förteckningen utan överlämnar den till herr Hermansson senare.

Herr **HERMANSSON** (vpk):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för inrikesministerns besked att vi senare kan återkomma till den andra fråga som jag tog upp i mitt anförande. Jag tycker emellertid att det vore skäl i att regeringen snarast såg på denna praxis och om så erfordras också gav ändrade instruktioner till utlänningskommissionen om ändring. Det dyker nämligen upp sådana här fall, där människor inte kan få besked om orsaken till att begäran om inresevisum avslågs. Och jag tycker det är ett rimligt krav som en sökande kan resa att han verkligen skall få reda på orsakerna till ett avslag.

Jag tror alltså att det är nödvändigt att man snarast undersöker frågan och vidtar åtgärder som kan leda till en

ändrad praxis från utlänningskommissionens sida.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. åtgärder för att bereda sysselsättning åt dem som i april slutar sin värnpliktstjänstgöring

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Jönsson i Ingemarsgården har frågat mig, om jag ämnar vidta några särskilda åtgärder för att hjälpa de 11 000 värnpliktiga som enligt aktuella tidningsuppgifter efter sin utryckning i april ej beräknas kunna få arbete.

Under våren 1968 slutar ca 35 000 värnpliktiga sin tjänstgöring. Därav rycker cirka 30 000 ut i slutet av april. Av dessa beräknas drygt $\frac{2}{3}$ återgå till tidigare sysselsättning eller fullfölja redan påbörjad eller planerad utbildning. För de övriga har som jag redogjorde för nyligen i denna kammare en rad åtgärder vidtagits för att ordna arbete och sysselsättning.

Sedan början av januari 1968 lämnas sålunda kollektivt och enskild information till de värnpliktiga om vilka möjligheter som står till buds vid utryckningen. I anslutning härtil har 15 000 arbetsgivare informerats. Under mars och april kommer platsackvisition att bedrivas hos cirka 30 000 arbetsgivare.

För att vidga de värnpliktigas utbildningsval anordnas inom arbetsmarknadsutbildningen ett stort antal kurser. Förutom de pågående 1 200 kurserna planeras ytterligare 1 100 kurser med nära 250 olika yrkesinriktningar. Väntetider kan undvikas genom kontinuerlig intagning. Skolöverstyrelsen ordnar dessutom 33 kurser. Även inom det ordinarie utbildningsväsendet

Svar på fråga ang. åtgärder för att bereda sysselsättning åt dem som i april slutar sin värnpliktstjänstgöring

tillämpas i viss utsträckning kontinuerlig intagning. Möjligheterna att delta i arbetsmarknadsutbildningen har vidare ökat genom regeringens beslut att sänka åldersgränsen för utbildningsbidrag till 20 år för dem som tidigare haft förvärvsarbete.

Vidare anförde:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min fråga. Svaret innehåller ju en fyllig redogörelse för olika åtgärder som vidtagits och som jag innerligt hoppas skall leda till goda resultat.

Vi har ju redan en hel del arbetslösa ungdomar, och så kommer nu i april dessa värnpliktiga ut på arbetsmarknaden. Av tidningsuppgifter och av kontakter som jag haft har framgått att utsiktorna för dem att få sysselsättning ter sig ganska mörka. Dessutom kommer i maj en rätt stor grupp studerande ut på arbetsmarknaden och konkurrerar också de med dessa värnpliktiga om de inte dessförinnan fått arbete.

I den region som jag personligen har god kännedom om är läget besvärligt. Jag har sett uppgifter om att ungefär 33 procent av de värnpliktiga i området nu saknar arbete. Situationen är alltså allvarlig.

Jag noterar såsom positivt de åtgärder som arbetsmarknadsverket vidtagit och de informationer som lämnats. Vad jag egentligen därutöver skulle ha önskat är att de som nu genom sin värnplikt gjort en betydelsefull insats för samhället vore berättigade till arbetslöshetsersättning, om de inte får ett meningsfullt arbete. Denna möjlighet föreligger väl inte med de arbetslöshetsförsäkringar vi nu har, men om det ginge att skapa förutsättningar för en sådan ersättning vore det värdefullt. Det är ju ändå ett arbete — även om

det inte är väslavlönat — att vara värnpliktig. De värnpliktiga gör en betydelsefull arbetsinsats ur samhällets synpunkt, och jag skulle därför vilja höra hur inrikesministern ser på saken.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att man i denna diskussion också erinrar sig att under sommarmånaderna ungefär lika många unga pojkar rycker in. Ofta finns de redan ute på arbetsmarknaden eller också är de just färdiga med sin skolutbildning.

Beredskapen är nu så hög som den någonsin har varit när det gäller att bistå dem som inte redan vid utryckningen har sina arbeten klara. Det tycks mig viktigast att de, om de inte har arbete ordnat, får möjligheter att komplettera sin tidigare yrkesutbildning eller genomgå omskolning till annat arbete, som ger större förutsättningar att vinna sysselsättning. Det är därför vi har ansett oss böra sänka den ålder, vid vilken man kan erhålla utbildningsbidrag från arbetsmarknadsstyrelsen — bestämmelserna är ju ganska generösa — till 20 år. Därmed räknar vi med att fånga in praktiskt taget alla som rycker ut i den mån de behöver sådant stöd.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Det är gott och väl med denna sänkning av åldern, men jag skulle gärna ha sett att man också givit dem möjlighet att få räkna värnpliktstiden såsom arbete. Jag förutsätter att detta med den arbetslöshetsförsäkring vi nu har är omöjligt, men jag hoppas att när vi — snart nog är mitt önskemål — får en mera allmän arbetslöshetsförsäkring skall också värnpliktstiden räknas som intjänandetid för sådan försäkring.

Inrikesministern har säkert rätt i att

Svar på fråga ang. sysselsättningsfrämjande åtgärder i vindelälvsområdet

man kan förvänta sig att sommarmånaderna ger flera tillfällen till arbete. Just i de regioner som jag har god kännedom om blir emellertid skogsbrukets intensitet nu mindre på grund av den konjunktur som råder, och det kommer att göra sysselsättningsförhållandena särskilt allvarliga.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag förmodar att herr Jönsson i Ingemarsgården har uppmärksammat det tal som jag hade anledning att hålla förra lördagen. I det yttrade jag att det bör vara möjligt att i en allmän trygghetsförsäkring, som vi ser fram emot, också föra in grupper som i dag inte omfattas. Till dessa grupper räknar jag också unga människor som slutar sin utbildning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. sysselsättningsfrämjande åtgärder i vindelälvsområdet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig när regeringen ämnar vidta åtgärder beträffande sysselsättningen i trakterna kring Vindelälven såsom rekommenderades i det av riksdagen hösten 1967 godkända utlåtandet av allmänna beredningsutskottet om utbyggnaden av Vindelälvens vattenkraft.

Lokaliseringspolitiska insatser har under flera år vidtagits i vindelälvsområdet. Under åren 1964—1967 fick 15 företag i området stöd dels genom statskommunala beredskapsarbeten, dels genom statligt lokaliseringsstöd. Den sammanlagda investeringskostnaden uppgick till närmare 9 miljoner kronor. Strävandena att lokalisera nya och utbygga redan befintliga före-

tag inom området fortsätter. Det är inte möjligt för mig att redogöra för de enskilda projekt som vi för närvarande arbetar med.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min fråga.

Det är självklart att bygden vid Vindelälven inte är den enda som har stora bekymmer för sysselsättningen. Det finns kanske områden som har det ännu svårare. I de två socknarna Sorsele i Västerbottens län och Arjeplog i Norrbottens län är läget emellertid särskilt allvarligt.

Att jag frågat just om åtgärder för detta område inom avfolkningsdelen i Sverige beror på att den mångåriga debatten med anledning av älvens planerade utbyggnad resulterat i bl. a. det utlåtande i fjol höst, vari vattenutbyggnaden betecknas som i dagens läge icke lönande. I samband med riksdagens behandling av frågan skrevs det om motsvarande åtgärder. Nu har debatten fortsatt och infekterats av vissa osakliga utsagor om de fördelar en utbyggnad skulle ha medfört och om regeringens möjlighet att i alla fall nu ta ställning för älvens utbyggnad.

Givetvis kan icke älvens vattenkraft utbyggas. Man placerar inte 1 miljard kronor utan förräntning på det sättet. Ansvar för landets hushållning tillåter inte utbyggnad av älven. Vi måste använda statens medel på ett bättre sätt. Dels förräntar sig som sagt inte det insatta kapitalet, dels spolieras vid en utbyggnad ett oskattbart värde och det kapital, den hårdvaluta som en utbyggd älv utgör i dagens läge och för framtiden.

Därtill kommer att avfolkningen i en bygd som beröres av kraftverksbyggen accelererar i snabbare tempo efter en utbyggnad; det visar erfarenheten. Dessutom skulle utbyggnaden vara en åt-

Svar på fråga ang. vissa åtgärder med anledning av arbetslösheten bland byggnadsarbetare

gärd, som kommer för sent — ty arbetet behövs nu — och skänka föga arbete åt dem som bor i trakten och framtagna många deras framtidsutsikter och deras arbete och till och med deras hem.

Detta är ju upprepning av fakta — men det tycks behövas sådan upprepning, ty det finns en propaganda för utbyggnaden i dag som glömt all saktlighet och arbetar med halvsanningar och förvridningar av fakta.

Därför väntar vi på att regeringen handlar. Lika visst som det inte bär sig att spolia ännu en älv, lika visst kan en kunnig och framsynt regering råda bot på missförhållandena om den lägger manken till. Jag tycker att statsrådets svar vittnar om att den kommer att göra det; han säger i slutet av svaret att man för närvarande arbetar med en del projekt. Det gläder mig mycket, och jag tror att det skall ge resultat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. vissa åtgärder med anledning av arbetslösheten bland byggnadsarbetare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Dahlgren har frågat mig, om jag är beredd att i anledning av den betydande arbetslösheten bland byggnadsarbetarna medge dels att småhusbyggande får ske utanför bostadsbyggnadsplanen på orter med arbetslöshet och liten tilldelning av lägenheter, dels att oprioriterat byggande får ske i ökad utsträckning.

I årets statsverksproposition har föreslagits att bostadsbyggnadsplanen för år 1968 skall omfatta 95 000 lägenheter eller 5 000 fler än föregående år. Denna plan är att betrakta som en minimiplan som bör utvidgas om utvecklingen av samhällsekonomi och arbetsmarknad

gör det möjligt. I nämnda proposition har också föreslagits att riksdagen skall bemyndiga Kungl. Maj:t att i så fall besluta om ökning av det statsbelånade byggandet. Kvoten för bostadsbyggande utan statligt stöd har genom beslut den 8 mars 1968 ökats från 3 200 till 5 200 lägenheter. Detta innebär en ökning av den föreslagna bostadsbyggnadsplanen till 97 000 lägenheter. Det privatfinansierade bostadsbyggandet avser till stor del småhus. Fördelningen av kvoten görs med beaktande av behovet av samsättning för byggnadsarbetarna.

Vad gäller det oprioriterade byggandet vill jag erinra om att dispens från investeringsavgiften har beviljats i betydande utsträckning av arbetsmarknadsskäl. Hänsyn till arbetsmarknadsläget kommer även fortsättningsvis att tas då sådana dispenserfrågor behandlas.

Vidare anförde:

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga, även om jag anser att det kanske är något svävande — det ger enligt min mening inte något besked om huruvida den aktuella arbetslöshetssituationen kan lösas genom ökad byggnadsverksamhet.

Arbetslösheten inom byggnadsfacket uppgick i februari till 17 515 personer, och det är ju en betydande siffra. Jag har med tillfredsställelse noterat att statsrådet sagt att man nu ökar byggandet med 2 000 lägenheter på den kvot som inte har statligt stöd. Även om jag hälsar detta med tillfredsställelse är ökningen knappast tillräcklig med hänsyn till den rådande arbetslösheten. Jag hade hoppats att statsrådet skulle ha varit beredd att öka även den betydande statsfinansierade kvoten. Bostadsbyggnadsplanen är, som statsrådet också framhållit, en minimiplan och därför borde den kunna ökas i det aktuella läget.

Jag tackar än en gång för svaret.

Svar på fråga ang. förenkling av ansökningshandlingarna för bostadslån

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Vi har via bostadsstyrelsen fördelat 90 000 av de till riksdagen föreslagna 95 000 lägenheterna. Vi överväger för närvarande, om vi skall kunna ge bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen besked om att de under alla omständigheter bör upprätta en preliminär plan för fördelningen av ytterligare 5 000 lägenheter, som vi räknar med att riksdagen kommer att bevilja. Det betyder att dessa byggen kan komma att igångsättas under de närmaste månaderna. Vi överväger också om vi skall kunna öka igångsättningen utöver denna ram.

Herr Dahlgren kan alltså vara alldeles förvissad om att det just beträffande byggnadssektorn pågår överläggningar om hur mycket som skall göras i syfte att förbättra sysselsättningsläget.

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Efter statsrådets ytterligare klarläggande tycker jag att jag har anledning att tacka för ett tillfredsställande svar. Jag hoppas mot denna bakgrund att man verkligen skall kunna komma fram till en lösning av problemet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. förenkling av ansökningshandlingarna för bostadslån

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig, om jag är beredd att ta initiativ till förenkling av ansökningshandlingarna för bostadslån.

Ansökning om statligt bostadslån skall i huvudsak innehålla uppgifter för bedömning av bostadshuset som kreditobjekt och för beräkning av låneun-

derlag och pantvärde. De regler som regering och riksdag har fastställt för denna beräkning är utformade så, att största möjliga hänsyn skall kunna tas till variationer i fråga om husens utförande. Syftet härmed är att reglerna inte skall verka styrande i fråga om val av hustyp, byggnadsskick m. m. Skall detta syfte vinnas måste lånsökande lämna en ganska detaljerad beskrivning av huset och av de beräknade kostnaderna med fördelning på olika poster.

För dem som kontinuerligt bedriver byggnadsverksamhet torde iordningställandet av ansökningshandlingarna inte vara särskilt betungande medan det som en engångsåtgärd kan vålla vissa svårigheter för exempelvis en egnahemsbyggare. Den som söker lån för ny- eller ombyggnad av ett egnahem torde emellertid i de flesta fall kunna få hjälp med detta arbete av den som anlitas för projekteringen eller utförandet av byggnadsarbetena eller av förmedlingsorganet.

I anslutning till de nya bostadslåne-regler som trädde i kraft vid ingången av detta år har bostadsstyrelsen utarbetat nya blanketter för låneansökningar. Så snart tillräcklig erfarenhet av det nya lånesystemet vunnits torde styrelsen komma att pröva möjligheterna att göra blanketterna enklare. En sådan prövning ingår som ett led i det arbete som fortlöpande sker inom styrelsen i syfte att förenkla arbetet med låneärendena. Något särskilt initiativ i frågan från min sida anser jag inte behövt.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min enkla fråga.

Jag har i min hand blanketter för sökande av statligt bostadslån, och jag må säga att jag i likhet med många andra finner dessa blanketter vara synnerli-

Svar på fråga ang. nya anvisningar för bostadslån för jordbruksfastigheter

gen svårbegripliga och besvärliga att ifylla. Det förekommer t. o. m. att be-trodda och väl beprövade byggmästare inte har möjligheter att ifylla en så-dan blankett på ett tillfredsställande sätt. Även om jag tror att inrikesminis-tern säkerligen har sett sådana blan-ketter, skulle jag ändå vilja lämna ho-nom en dylik blankett för studium, t. ex. en blankett för beräkning av lå-neunderlag och pantvärde.

Jag är självfallet lekman på området, och jag är medveten om att jag kan-ske inte direkt kan bedöma vilka upp-gifter en sådan blankett skall innehålla. Men en sak vill jag ändå framhålla i detta sammanhang, nämligen att blan-ketten bör kunna vara utformad på ett så lättfattligt sätt att en byggmästa-re som är känd för att vara en duktig yrkesman skall kunna fylla i den utan några som helst svårigheter.

Jag tar dock slutligen fasta på det besked jag fått i svaret, nämligen att man när erfarenheter har vunnits av det nya lånesystemet kommer att pröva möjligheten att förenkla dessa blanket-ter, en uppgift som tillkommer bostads-styrelsen. Jag hoppas att även inrikes-ministern kommer att följa denna frå-ga med uppmärksamhet.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. nya anvisningar för bostadslån för jordbruksfastigheter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Al-vesta har frågat mig när det kan för-väntas att de nya anvisningar för bo-stadslån för jordbruksfastigheter utfär-das som aviserades i interpellationssvar den 8 december 1966.

Bostadsstyrelsen har utfärdat nya så-dana anvisningar som trädde i kraft vid ingången av detta år. Innehållet i an-visningarna ansluter sig nära till de synpunkter på denna lånefråga som jag framförde i det nämnda interpellationssvaret.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka in-rikesministern för svaret på min fråga.

Det kan synas onödigt att ställa den fråga jag gjorde, eftersom uppgifterna redan föreligger, men faktum är att när jag hade kontakt med den myndighet det här gäller — det var strax innan jag framställde min fråga — så var inte uppgifterna kända. Jag vill under-stryka angelägenheten av att den myn-dighet som skall handlägga ärenden av detta slag på länsplanet i god tid in-nan en författning träder i kraft får kännedom om vad författningen kom-mer att innehålla.

Inrikesministern sade att de nya an-visningarna nära ansluter sig till de synpunkter som framfördes i det in-terpellationssvar som jag fick 1966. Det var då fråga om att man skulle ta me-ra hänsyn till de rent sociala skälen, de skulle väga tyngst. Den jordpolitis-ka bedömningen skulle inte komma med i så stor utsträckning. Jag vill rent allmänt understryka nödvändigheten och betydelsen av att man ser positivt på långivningen när det gäller detta slag av bostäder, eftersom det blir gans-ka många sådana lediga och det finns all anledning att uppmuntra männi-skorna att använda dem. Det finns skäl för det i dessa bostadsbristens dagar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill bara komplette-ra mitt svar med det beskedet, att blan-ketterna fastställdes av bostadsstyrel-sen under oktober och november må-

Svar på fråga ang. placeringen av utländska läkare i svensk sjukvård

nad i fjol och skickades ut till länsbostadsnämnderna och förvaltningsorganen i början av december 1967. Uppgiften har alltså förelegat sedan några månader.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. placeringen av utländska läkare i svensk sjukvård

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat, om jag finner det möjligt att tillgodose de till Sverige rekryterade utländska läkarnas önskemål om en placering i svensk sjukvård som underlättar fortsatt specialistutbildning.

Fru Kristensson torde med sin fråga närmast syfta på de grupper av tjeckoslovakiska och bulgariska läkare som anlänt till Sverige under hösten och vintern. Enligt de med Tjeckoslovakien och Bulgarien träffade överenskommelserna om dessa läkare skall deras tjänstgöring i Sverige innebära en fortsatt vidareutbildning och äga rum vid sådana centrallasarett och normallasarett, som är godkända av de svenska myndigheterna för specialistutbildning. Av de sammanlagt 54 tjeckoslovakiska och bulgariska läkare som redan börjat arbeta vid svenska sjukhus har 26 placerats vid centrallasarett och 22 vid normallasarett eller motsvarande, varjämte 6 placerats vid undervisningssjukhus. Jag vill understryka att samtliga dessa sjukvårdsinrättningar är väl utrustade och försedda med kvalificerade läkare. Enligt det förslag om läkares vidareutbildning som socialstyrelsen och universitetskanslersämbetet nyligen lagt fram kommer specialistutbildningen även i framtiden att till största delen bedrivas vid just sådana central- och normallasarett, varom här är fråga.

Vid utplaceringen har nämnden för utländska läkare tagit största möjliga hänsyn till vederbörande läkares inriktning och — i den mån det låtit sig göra — även sökt tillgodose de önskemål som läkarna fört fram. De flesta läkarna har också förklarat sig vara nöjda med sin placering.

Jag vill slutligen med eftertryck påpeka att några »löften» om tjänstgöring vid andra sjukhus än central- och normallasarett aldrig har getts från svensk sida.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Det är alldeles rätt gissat att jag med min fråga avsåg just de grupper av tjeckoslovakiska och bulgariska läkare som i höstas anlände till Sverige. Såvitt jag har kunnat finna är det högt utbildade och i många fall internationellt kända läkare och forskare, som kommit hit till landet med förhoppningen att här få en ordentlig vidareutbildning inom sin specialitet och även kunna samarbeta med svenska forskare på området. Det är många gånger läkare som på flera år egentligen inte sysslat med allmän akutsjukvård utan som har fördjupat sig inom sitt specialområde. De kanske inte heller är tillräckligt allround för att kunna tjänstgöra som läkare på de mindre sjukhus, där de blivit placerade, och för att kunna göra den nytta i svensk sjukvård som det är angeläget att de gör. De känner då otillfredsställelse över att inte få syssla med uppgifter som de är specialistutbildade för. I och för sig kan dessa läkare anses vara överkvalificerade för de arbetsuppgifter de fått i Sverige samtidigt som de kanske inte är tillräckligt kvalificerade för att sköta det arbete som de blivit satta på.

Statsrådet säger att såvitt han har sig bekant har placeringarna varit lycka-

Svar på fråga ang. placeringen av utländska läkare i svensk sjukvård

de, och läkarna har förklarat sig nöjda. Jag tror mig veta att statsrådet fått åtminstone en skrivelse i ärendet från ett mindre sjukhus, där man beklagar sig över att placeringen av dessa läkare varit mindre lyckad. Jag har dessutom erfarit att man även på andra håll anser att placeringarna inte varit lyckade.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag säga att jag tror att den besvärliga situationen bottnar i att man inte från början haft riktigt klart för sig vart man syftade med importen av dessa läkare. Syftade man till att läkarna skulle få fortsätta sin specialistutbildning här i landet, eller syftade man till att försöka avhjälpa läkarbristen i vårt land? Jag tror alltså att det är denna oklarhet som har vållat komplikationerna, och jag skulle vilja uttrycka önskemålet att man i fortsättningen, när man överväger ytterligare import av utländska läkare, klargör premisserna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Fru Kristensson frågade vart vi syftat med importen — om vi i första hand ville medverka till att dessa läkare skulle få möjligheter till vidareutbildning eller om vi främst syftade till att de skulle göra insatser i den svenska sjukvården. Jag vill svara att det självfallet rör sig om ett både— och. Jag tror att detta i sig självt innesluter ett värde — vi har fått goda och kvalificerade läkare till Sverige, som i fortsättningen kommer att kunna göra värdefulla insatser inom svensk sjukvård.

Jag har med tillfredsställelse noterat, herr talman, att fru Kristensson i varje fall inte i sitt inlägg nyss hävdade att vi från svensk sida skulle ha medverkat till någon felaktig information av dessa läkare. Jag har tidigare haft tillfälle att starkt understryka att så inte är fallet.

I mitt svar har jag sagt att såvitt vi

kan finna är de allra flesta läkarna tillfredsställda med den placering de fått. Jag tror också att när dessa läkare väl har funnit sig till rätta i Sverige kommer de — jag har sagt det förut — att göra värdefulla insatser. Skulle någon läkare inte finna sig till rätta här i Sverige — orsakerna kan naturligtvis vara många, fru Kristensson — står det ju vederbörande fritt att återvända hem.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Det är klart att det alltid blir omställningsproblem när man kommer till ett nytt land, vilket i och för sig kan vålla svårigheter. Men jag har inte den uppfattningen att förhållandena rent allmänt är så tillfredsställande som herr statsrådet påstår; jag skulle naturligtvis vara glad om situationen var tillfredsställande. Det är möjligt att det kommer att bli bättre så småningom, men jag vidhåller att det för närvarande råder svårigheter.

Statsrådet talade om ett både—och, som i sig självt skulle vara värdefullt. Jag är emellertid inte säker på att det förhåller sig så. Obestridligen har man givit läkarna uppfattningen att det härvidlag gällde att vidareutbilda sig inom det egna specialområdet. Samtidigt har man — det är statsrådet medveten om — försökt ge den svenska allmänheten uppfattningen att syftet med importen var att söka avhjälpa läkarbristen i landet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Fru Kristensson påstår nu att vi har talat med dubbel tunga. Så förhåller det sig inte, fru Kristensson.

Jag har tidigare påpekat — låt mig upprepa det nu — att bl. a. ordföranden i nämnden för utländska läkare, professor Hamberger, samt en representant för socialstyrelsen har besökt både Prag och Sofia och haft överläggningar

Svar på fråga ang. vårdsektorns behov av arbetskraft

med berörda myndigheter om villkoren för läkarnas tjänstgöring i Sverige. Härutöver har det förekommit skriftväxling mellan de svenska och de tjeckoslovakiska respektive bulgariska myndigheterna. De svenska synpunkterna, såsom de uttrycks i avtalen, har därvid blivit helt klarlagda, och varje möjlighet till missförstånd borde vara utesluten.

För säkerhets skull har jag tagit med mig avtalen, som jag ber att få överlämna till fru Kristensson, så kan hon själv läsa dokumenten.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta detta meningsutbyte längre; jag vill bara konstatera att statsrådet i det frågesvar jag har fått säger att tjänstgöringen skulle innebära en vidareutbildning. I det interpellationssvar som gavs i början av året i en vidare fråga yttrade herr statsrådet att syftet med denna import var att försöka att något avhjälpa den besvärande läkarbristen. Jag skall inte ytterligare fördjupa mig i ärendet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Får jag bara till protokollet notera att dessa läkare självfallet kommer att göra insatser av stort värde för svensk sjukvård och därmed medverka till att i många avseenden förbättra sjukhusens situation på enskilda punkter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. vårdsektorns behov av arbetskraft

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat socialministern vilka

åtgärder som har vidtagits eller planeras i syfte att bättre tillgodose vårdsektorns behov av arbetskraft under rådande arbetsmarknadssituation. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Arbetsförmedlingen och yrkesvägledningen beaktar i sin rådgivningsverksamhet självfallet den fortsatta efterfrågan på vårdpersonal. Den starka ökning av omskolningsverksamheten som har ägt rum i vinter har möjliggjort ökat utrymme också för vårdyrkesutbildning. Under budgetåret 1966/67 deltog cirka 5 000 personer i sådan utbildning, och under innevarande budgetår beräknas deltagarantalet stiga till 7 000. Under nästa budgetår beräknas vårdyrkesutbildningen öka ytterligare.

Inom arbetsmarknadsutbildningen introduceras successivt nya typer av utbildning. Sålunda har t. ex. ordnats introduktionskurser för vårdyrken, deltidskurser för grundutbildning för sjukvårdsbiträden och försökskurser för 500 dagbarnsvårdare.

Som exempel på nya kurser under planering kan anföras preparandkurser i teoriämnen för undersköterskor som önskar vidareutbildning, utbildning av yrkesstädare samt orienteringskurser på storhushållsområdet.

På informationsområdet kan nämnas att det i flertalet län finns särskilda samarbetsgrupper med uppgift att verka för ökad vuxenutbildning inom vårdområdet. Under år 1967 har vidare bildats en arbetsgrupp med representanter för arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen och kommunförbunden med syfte att intensifiera informations- och reklamverksamheten för rekrytering av personal och elever till vårdområdet.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret.

Under de senaste åren har det skett väsentliga utbyggnader på sjukvårdens

Svar på fråga ang. angivande av varans pris på medicinetiketter

område, inte minst när det gäller långtidssjukhusen. Det är dock något beklämmande när man får upplysning om att avdelningar måste stängas på grund av att det inte finns tillräckligt med personal. Jag mötte detta besked för några dagar sedan i mitt eget län; det gällde den klinik vid Växjö lasarett där långtidssjuka vårdas. Jag ställde frågan vilka personalområden det rörde sig om och fick svaret att bristen i första hand avsåg sjuksköterskor och undersköterskor.

Man ställer sig naturligtvis då frågan: Har vi gjort tillräckligt för att få annan personal att utföra enklare arbetsuppgifter? Jag vet inte i vilken utsträckning — det framgår inte direkt av svaret — som arbetsmarknadsstyrelsen har lyckats vidareutbilda och inrikta utbildningen på denna grupp. Det tar naturligtvis litet tid, men jag tror att det är nödvändigt att man ännu mer ägnar sig åt den utbildningen.

Vad beträffar de stora utbyggnadsplanerna blir man litet fundersam över om vi kan få personal till sjukhusen, så att inte avdelningarna måste stå tomma och stängda när de väl blivit färdiga.

Vad som är väsentligt är att öka antalet personer med kvalificerad utbildning, alltså sjuksköterskor och undersköterskor. Ett betydande antal sjuksköterskor är inte i verksamhet, och det kanske skulle vara möjligt att göra ännu mer för att förmå dem att återgå till aktiv tjänst.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! I och för sig skulle det vara roande att återvända till en »lekplats» som jag tidigare haft anledning att sysselsätta mig med. När jag nu har tillfälle att se frågan ur arbetsmarknadssynpunkt tycker jag att ofantligt mycket har skett; jag skulle kunna utförligt redovisa vad som gjorts för att bygga ut sjuksköterskeutbildningen och andra utbildningsområden.

Vad jag framför allt gläder mig åt är att vad vi sysslade med i slutet av 1950-talet eller i början på 1960-talet — försöken att lägga över uppgifter från sjuksköterskor till en ny grupp medarbetare inom sjukvården, nämligen undersköterskor — nu är på väg att förverkligas. Först sedan man bestämt sig för att förverkliga dessa planer har utbildningen kunnat inriktas på att i tillräcklig omfattning få fram sådana kategorier. Nu är det närmast huvudmännens sak att differentiera personalen på vårdavdelningar och institutioner, och sedan får utbildningen inriktas så, att man täcker de behov som föreligger.

Det har visat sig lättare att få undersköterskor; det framgår av den utveckling som jag talade om, nämligen att man på ett år har kunnat öka vårdyrkesutbildningen med inte mindre än 2 000 personer och är beredd att gå upp ytterligare. Detta gör att vi med viss optimism bör kunna se den närmaste framtiden an i fråga om möjligheten att klara de behov som föreligger.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. angivande av varans pris på medicinetiketter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Skantz har frågat, om jag är beredd att medverka till att apoteken animeras att återgå till tidigare praxis att på medicinetiketterna ange medicinens pris utan avdrag för rabatt.

Innan man år 1955 införde nuvarande system med kostnadsfria och rabatterade läkemedel satte apoteket ut varje läkemedels pris på etiketten. Kundens pris var då lika med etikettens pris. Efter läkemedelsreformen betalas bruttopriset helt eller delvis genom sjukför-

Svar på fråga ang. angivande av varans pris på medicinetiketter

säkringen. En del apotek har därefter slutat att sätta ut priset eftersom kundens pris inte längre överensstämmer med etikettens.

Några föreskrifter om att apoteken skall ange pris på medicinetiketten har inte utfärdats. Apotekarsocieteten har dock i en minneslista för apoteken rekommenderat att bruttopriset anges på etiketten, närmast med tanke på att underlätta hanteringen av recept som är avsedda att expedieras mer än en gång.

Det kan inte anses nödvändigt ur kontrollsynpunkt med uppgift om priset på etiketten. Väl skulle det kunna vara av värde att allmänheten genom prisuppgift på medicinetiketten får klart för sig den stora betydelse som läkemedelsrabatteringen har. Intresset av att få priset angivet måste emellertid vägas mot det merarbete som skulle förorsakas apoteken. Om man anger priset kan dessutom lätt missuppfattningar uppstå genom att det pris som anges är bruttopriset och inte det pris som köparen betalat efter avdrag av rabatten. För att komma till rätta härmed skulle krävas utförliga angivelser på etiketten av bruttopris, rabatt och det pris köparen betalar. Det är naturligtvis inget som hindrar att apoteken sätter ut dessa uppgifter. Mot bakgrunden av vad jag nu sagt är jag emellertid inte beredd att föreslå några föreskrifter om att pris skall anges på medicinförpackningar. Givetvis räknar jag med att apotekens personal alltid på förfrågan lämnar prisuppgifter till köparen.

Vidare anförde

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka för svaret på min enkla fråga.

Jag beklagar naturligtvis att statsrådet inte är beredd att föreslå några föreskrifter om att pris skall anges på medicinförpackningarna. Genom att vissa apotek inte längre på medicin-

etiketterna sätter ut vad läkemedlen kostar har den enskilde synnerligen svårt att få reda på vad medicinen egentligen betingar för pris innan rabatten avdragits. Jag vet inte när apoteken upphörde med att sätta ut denna prisuppgift — det kan vara ett år eller flera år sedan — men jag tror att det är i och med det nya rabatteringssystemets införande som konsumenterna blivit mera uppmärksammade på avsaknaden av prisuppgift.

Enligt det tidigare rabatteringssystemet betalade den enskilde hälften av den kostnad som översteg 3 kronor. Det var lätt att räkna ut priset på läkemedlen. Som bekant skall emellertid från och med den 1 januari i år ingen betala mer än 15 kronor vid varje inköp av läkemedel på ett recept. Det är helt omöjligt att räkna fram det verkliga priset före rabattering på ett läkemedel.

När jag för några veckor sedan på ett apotek betalade 15 kronor för läkemedel frågade jag varför priset inte längre angavs på medicinetiketten och undrade vad min medicin kostade. Jag fick då något omskrivet det beskedet, att det inte längre var av något intresse för mig, eftersom jag bara skulle betala 15 kronor. Jag tycker att svaret är rent orimligt. Man bör få veta priset även om man själv bara skall betala en del av kostnaden för läkemedlet.

Det är riktigt att man i hela utformningen av läkemedelsreformen har strävat efter en förenkling, både för köparen genom att rabatten lämnas direkt på apoteket och dessutom för apotek, försäkringskassa och kontrollmyndighet. Men jag tror inte att det skulle medföra så mycket merarbete för apoteken att återgå till den gamla ordningen att sätta ut priset på etiketten, eftersom det ju redan finns uppgift om detta.

Jag har inte tagit upp denna fråga ur kontrollsynpunkten utan enbart av den anledningen att vi ju försöker att göra konsumenterna prismedvetna, och detta bör enligt min mening också gälla

Svar på fråga ang. tillsynen av arbetarskyddslagens efterlevnad på mindre arbetsplatser

beträffande läkemedel. Eftersom apoteken praktiskt taget har ensamrätt på detaljhandeln med läkemedel, har man inte någon möjlighet att vända sig till ett annat företag eller en annan butik, som skulle ge servicen att sätta ut priset på medicinetiketten, utan man är helt beroende av den överenskommelse som apoteken har träffat. Det är mot detta som jag reagerar.

Jag vill vidare i anledning av det svar jag fått påpeka, att priset på läkemedel sedan år 1955 aldrig har överensstämmt med det verkliga priset genom det rabatteringsystem som vi haft. Till sist vill jag bara framhålla att min fråga inte är föranledd av någon misstro mot apoteken. Jag litar på att jag får rätt medicin på apoteken och jag utgår också ifrån att priset är det rätta, men jag vill ändå ha en uppgift om det verkliga priset innan rabatten är avdragen på läkemedlet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. tillsynen av arbetarskyddslagens efterlevnad på mindre arbetsplatser

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Skantz har frågat om jag vill redogöra för de åtgärder som har vidtagits med anledning av riksdagens anhållan om utredning angående effektivisering av tillsynen av arbetarskyddslagens efterlevnad på mindre arbetsplatser.

Arbetarskyddsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att utreda denna fråga. Särskilda medel har ställts till förfogande för utredningsarbetet, och arbetarskyddsstyrelsen disponerar särskild personal för ändamålet.

Utredningen gäller främst arbetsstäl-

len inom handel och hantverk med mindre än tio anställda, där arbetarskyddstillsynen utförs av kommunala tillsynsmän. Enligt utredningsuppdraget skall arbetarskyddsstyrelsen undersöka möjligheterna att förbättra denna tillsyn såväl genom anlåtande av kommunala tillsynsorgan som genom ändringar i den statliga tillsynsverksamhet som bedrivs av yrkesinspektionen.

Som ett led i utredningsarbetet har en riksomfattande undersökning av den kommunala arbetarskyddstillsynen genomförts. Avsikten med undersökningen har varit att visa bl. a. hur tillsynsverksamheten bedrivs, vilken utbildning och kompetens tillsynsmännen har och på vilket sätt tillsynsmännen samarbetar med yrkesinspektionen. Genom undersökningen har man fått fram ett underlag som behövs för att ta ställning till de frågor som utredningen omfattar. Enligt vad jag har inhämtat avser arbetarskyddsstyrelsen att på grundval av undersökningsresultatet ta upp överläggningar med representanter för bl. a. kommunförbunden och arbetsmarknadens parter. Det är meningen att dessa överläggningar skall komma till stånd inom den närmaste tiden.

Vidare anförde

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Detta är en fråga som berör och är av intresse för många arbetstagare. Vi har ungefär 81 000 arbetsställen med 206 000 arbetstagare registrerade hos den kommunala tillsynen. Jag hoppas därför att de överläggningar som skall äga rum kommer att resultera i sådana åtgärder att tillsynen av efterlevnaden av arbetarskyddslagen blir likvärdig, oavsett om det är en stor eller en liten arbetsplats och oavsett i vilken kommun den är belägen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. tidsutdräkten mellan inrättande och tillsättande av tjänster vid ungdomsvårdsskolor och vissa yrkesskolor

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Fru Sundberg har frågat vilka åtgärder jag vidtagit för att tidsutdräkten mellan inrättande och tillsättande av tjänster vid ungdomsvårdsskolor och yrkesskolor för svårangepassade ungdomar inte skall bli alltför lång.

Jag vill framhålla, att tjänster vid ungdomsvårdsskolor tillsättes utan tidsutdräkt, om kompetent sökande anmält sig.

Inrättas nya tjänster, till vilka motsvarighet förut inte finns inom organisationen, skall anställningsvillkoren fastställas genom avtal. Detta är fallet beträffande de vid vissa skolor nyinrättade tjänsterna som biträdande överläkare. Eftersom dessa tjänster utgör en ny kategori vid ungdomsvårdsskolorna, måste vidare, innan tjänsterna kan tillsättas, närmare föreskrifter meddelas om kompetensvillkor, förordnandetid och tillsättningsordning. Förhandlingar om anställningsvillkoren för dessa och andra läkartjänster pågår med Sveriges läkarförbund. Kungl. Maj:t har nyligen efter förslag av socialstyrelsen meddelat föreskrifter om kompetensvillkor m. m., vilket gör att tjänsterna kan ledigförklaras i avvaktan på att avtal träffas om anställningsvillkoren.

Nämnda beslut gör det dessutom möjligt för skolorna att anlita läkare mot ersättning för veckotimme enligt gällande avtal härom, intill dess de nya biträdande överläkartjänsterna tillträtts.

Vidare anförde

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Odhnoff för svaret, speciellt

därför att det innehöll en överraskning som glädde mig och som jag är övertygad om också kommer att glädja de anställda vid de berörda ungdomsvårdsskolorna och yrkesskolorna.

Vid konselj i månadsskiftet november—december förra året bestämdes att två biträdande överläkartjänster skulle inrättas, men de tjänsterna var så sent som i går ännu inte ledigförklarade. Statsrådet har här redogjort för svårigheterna när det gäller inrättande av nya tjänster, och jag är medveten om dem. Jag vet att tjänsterna skall meritvärderas och att frågan skall bollas mellan departementen. Däremot tycker jag det är synnerligen väsentligt att statsmakterna när det gäller ett sådant här vårdbehövande klientel verkligen gör vad som kan göras för att påskynda tillsättandet av de inrättade tjänsterna.

Nu har statsrådet glatt mig genom att i svaret säga: »Kungl. Maj:t har nyligen efter förslag av socialstyrelsen meddelat föreskrifter om kompetensvillkor m. m. — — —.» Jag vågar säga att detta antagligen skett mycket nyligen, eftersom rektor vid en av dessa skolor vid samtal med mig i dag förklarade att han inte hade kännedom om att tjänsterna kunde ledigförklaras. Detta gör emellertid inte statsrådets besked mindre glädjande.

När narkotikaproblemen förra veckan diskuterades i kamrarna fastslogs ju klart att det vid dessa skolor inte är något fel på den materiella utrustningen, utan att det är vården som måste förstärkas och förbättras. Den förbättringen är nästan omöjlig att ernå — oberoende av att vi har sjukbehandlingsavdelningar och andra inrättningar — om det inte finns personal.

Jag vill sluta med att uttala förhoppningen att dessa tjänster snarast möjligt skall ledigförklaras; det åligger dock inte statsrådet. Men jag ställer mig en smula skeptisk till statsrådets förmodan att beslutet gör det möjligt att anställa läkare mot ersättning per veckotimme, ty med den brist som i dag råder på psykiatrer bedömer jag det som

Svar på fråga ang. utnyttjande av barnbidrag som säkerhet för kommunalt lån

mycket orealistiskt att tro att en läkare skulle ställa sig till förfogande för en tillfällig tjänst. Det väsentliga blir enligt min mening att ledigförklara och tillsätta dessa tjänster så fort som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. utnyttjande av barnbidrag som säkerhet för kommunalt lån

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Fru Svensson har frågat, om det står i överensstämmelse med den svenska socialpolitikens innebörd att en kommun föranstaltar om att barnbidrag utnyttjas som säkerhet för kommunalt lån.

Enligt lagen om allmänna barnbidrag får rätten till barnbidrag inte överlåtas eller utmätas. Syftet med bestämmelsen är att barnbidraget skall komma bidragsmottagaren och inte dennes fordringsägare till godo. Man har velat skydda bidragsmottagaren mot att i en svår situation — eventuellt på oförmånliga villkor — göra sig av med sin rätt till barnbidrag. Det är följaktligen inte förenligt med den svenska lagstiftningen om en kommun som ett villkor för att bevilja lån kräver att rätten till framtida barnbidrag överläts på kommunen.

En annan sak är att bidragsmottagaren kan lämna fullmakt åt annan att lyfta barnbidraget vid visst tillfälle eller tills vidare. En sådan fullmakt kan när som helst återkallas och medför ingen annan rätt för fullmaktshavaren än att lyfta beloppet för bidragsmottagarens räkning.

Fullmakt att lyfta barnbidrag förekommer t. ex. när det gäller banker, som då sätter in beloppet på bidragsmottagarens eller barnets konto. Likaså kan den som är sjuk eller bortrest be-

höva uppdra åt annan att genom fullmakt lyfta barnbidraget. Det är givetvis inget hinder för bidragsmottagaren att komma överens med fullmaktshavaren att beloppet skall användas på visst sätt.

Det förekommer att kommunala myndigheter kräver fullmakt att för framtiden få lyfta allmänna barnbidrag som ersättning för lämnad socialhjälp eller för förskott på barnbidrag. Socialstyrelsen har uppmärksammat detta och har senast i Råd och anvisningar nr 202 i november 1967 framhållit att det måste anses stå i strid med god socialvård att bevilja lån mot fullmakt att uppbära barnbidrag i stället för att pröva ett akut hjälpbehov. Styrelsen påpekar att barnavårdsnämnden inte har rätt att kontrollera användningen av barnbidraget i vidare mån än som följer av bestämmelserna i barnbidragslagen. Om någon inte är lämplig att handha barnbidraget kan nämnden enligt dessa bestämmelser förordna att bidraget i stället skall utbetalas till annan lämplig person. Föreligger det synnerliga skäl kan nämnden besluta att själv omhänderta bidraget för att använda det till barnets bästa.

Härutöver har barnavårdsnämnden inte rätt att bestämma över användningen av det allmänna barnbidraget.

Vidare anförde

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Odhnoff för svaret på min enkla fråga. Jag finner att det ger en klar bild av lagstiftningens innehåll och mening i de avseenden som min fråga gällde.

Frågan har föranletts av en artikel i tidningen Arbetet fredagen den 15 mars, vilken berättade om en sexbarnsfamilj, som genom en del anmärkningsvärda omständigheter under lång tid förlorat dispositionsrätten till sina barnbidrag. Familjen hade genom sjukdom och av andra skäl råkat i eko-

Svar på fråga ang. tidpunkten för påbörjande av viss arbetsterapeututbildning

nomiska svårigheter. Man gick då till kommunen med begäran om att få ett lån på 6 000 kronor för att klara av en del större utgifter. Man fick detta lån, vilket kommunen hade både rätt och skyldighet att ge enligt 14 § lagen om socialhjälp; jag skall på grund av tidsbrist inte citera paragrafen.

Men — och här kommer ett av de många frågetecknen i denna sak in — kommunen begärde fullmakt att uppbära familjens barnbidrag under lång tid, enligt uppgift hela tio år. Familjens situation var desperat, och man gick med på kravet. Eftersom familjen hade sex barn innebar denna säkerhet alltså åtskilliga tiotusentals kronor. Jag ansåg detta, herr talman, vara så häpnadsväckande att det gott kunde få eka i Sveriges riksdag.

Familjen i fråga råkade genom denna s. k. hjälp i en ännu värre situation. De pengar — d. v. s. barnbidragen — som skulle ha behövt användas till familjens dagliga kostnader fick man inte disponera. Var man ändå nödsakad att få något av dessa medel till mat, kläder eller annat, fick det tydligen lov att ske efter hänvändelse till kommunen, varefter man fick en lapp att visa upp i kassan när man hade gjort sina inköp. Sådant kan alltså hända i vårt land i dag.

Av såväl statsrådets svar som av det av henne åberopade påpekandet i socialstyrelsens råd och anvisningar utläser jag ett klart avståndstagande från tanken att kommunal myndighet skulle bevilja lån mot något slags säkerhet i framtida barnbidrag i stället för att pröva de i lagen om socialhjälp avvisade vägarna att meddela socialhjälp, däri inkluderad möjligheten till lån mot kommunal borgen.

Det är nu min förhoppning att statsrådets entydiga svar på denna fråga skall bidra till att skingra den eventuella osäkerhet i dessa ting som kan råda i en eller annan kommun — och att eventuella tendenser på kommunalt

håll att otillbörligt göra sig till förmyndare över bidragsmottagare i trångmål skall stävjas.

Jag framhöll, herr talman, att det finns många frågetecken i denna sak, och det gör det verkligen. Det är inte bara barnbidragen som figurerar i sammanhanget; det finns också en inteckning i familjens fastighet på 8 000 kronor, som enligt uppgift från domsagan blev uttagen av ifrågavarande kommun vid samma tidpunkt som då den fått rätt att disponera barnbidragen. Var detta manne en ytterligare säkerhet, som kommunen ansåg sig behöva för lånet på 6 000 kronor?

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13**Svar på fråga ang. tidpunkten för påbörjande av viss arbetsterapeututbildning**

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet MOBERG, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat om jag vill ange när den av riksdagen år 1964 beslutade treåriga arbetsterapeututbildningen kan ta sin början i Göteborg.

Som bekant har strävandena att bygga ut kapaciteten för utbildning av sjukgymnaster och arbetsterapeuter varit förenade med stora svårigheter. Sjukgymnastutbildning har dock trots vissa svårigheter sedan år 1966 i viss omfattning kunnat bedrivas i Göteborg, och planer föreligger på att, om inte hinder läggs i vägen härför, söka anordna sådan utbildning på fler orter. Den nya utbildningen av arbetsterapeuter finns för närvarande anordnad i Örebro, Umeå och Linköping — på sistnämnda två orter i modifierad form. Bl. a. bristen på lärare av olika kategorier har hittills hindrat Göteborgs stad

från att starta den planerade treåriga utbildningen. Enligt vad jag inhämtat finns utsikter att man skall kunna ta in elever till sådan utbildning i Göteborg kommande höst.

Vidare anförde

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret, särskilt för den information som han däri gav angående sjukgymnastutbildningen trots att jag inte ställt någon fråga som inkluderade den. Jag är den första att vitsorda att det har varit problem med denna utbildning i Göteborg, men tack vare departementets insatser förefaller det nu som om den skulle ha kommit på rätt bog.

Min fråga avsåg emellertid arbetsterapeututbildningen, och jag hade hoppats att statsrådet nu skulle kunnat ge ett svar på frågan om man kunde vänta sig att sådan utbildning kan starta till hösten. Detta vore angeläget eftersom bristen på arbetsterapeuter är ganska stor — den senaste vakanssiffran som jag har tillgänglig visar att den är en halv gång så stor som för t. ex. sjuksköterskor. Det finns anledning tro att man inte brytt sig om att inrätta så stort antal tjänster för arbetsterapeuter som egentligen vore befogat, eftersom man är medveten om att det inte finns tillräckligt antal utbildade arbetsterapeuter.

Jag är själv medveten om de svårigheter som föreligger — det visar sig i det praktiska arbetet i riksdagen lättare att besluta om en reform än att genomföra den i praktiken. Jag har inte något recept på hur man skall lösa detta problem, men jag uttrycker en önskan om att det, som statsrådet antyder, skall bli möjligt att från och med hösten starta den treåriga arbetsterapeututbildningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på fråga ang. tidpunkten för avlämnande av proposition rörande valkretsindelning i primärkommunala val

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Karlsson i Huddinge har frågat mig om orsaken till att någon proposition i anledning av 1955 års valutrednings förslag rörande valkretsindelningen vid primärkommunala val ännu inte lagts fram för riksdagen.

I propositionen till årets riksdag med förslag till partiell författningsreform föreslås ett nytt valsystem för utseende av ledamöterna i en enkammarriksdag. Systemet som bygger på grundlagberedningens förslag innebär bl. a. att valkretsindelningen kommer att bli praktiskt taget betydelselös för fördelningen mellan partierna av riksdagsmandaten.

Kommunalvalscommittén har till uppgift bl. a. att pröva om en anpassning bör ske av valsystemet vid kommunalvalen till det av grundlagberedningen föreslagna valsystemet. Sker en sådan anpassning kommer frågan om den primärkommunala valkretsindelningen i ett ändrat läge. Att mot denna bakgrund ta upp valutredningens förslag till prövning synes inte ändamålsenligt.

Vidare anförde

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

I en nyligen framlagd proposition föreslås viss mindre ändring av bestämmelserna om valkretsar vid primärkommunala val. Jag har ingen invändning att göra mot detta, men propositionen inspirerade mig till att fråga, hur det skall bli med det rätt länge uppskjutna spörsmålet om en större reformering av bestämmelserna om valkret-

Svar på fråga ang. användandet av övergångsställe på gata

sar vid kommunala val, vilket 1955 års valutredning lämnade förslag om för hela åtta år sedan. Även om den omotiverade uppsplittringen i valkretsar vid kommunala val visat en viss minskning under senare år, finns det fortfarande inte så få relativt små städer, köpingar och kommuner som utan bärande motiv är uppdelade i valkretsar som många gånger förrycker en rättvis mandatfördelning.

Inte minst med tanke på den större rättvisa i fråga om mandatfördelningen mellan partierna, som år 1970 skall införas vid riksdagsval, vore det givetvis rimligt att det skapades större rättvisa även vid kommunala val från och med detta år, i så måtto att varje omotiverad uppsplittring i valkretsar avskaffas.

Nu säger kommunikationsministern att kommunalvalskommittén har i uppdrag att pröva frågan om att även vid kommunala val införa det valsysteem som föreslås vid riksdagsval, alltså ett system med tilläggsmandat. Skulle så ske, kommer enligt statsrådets mening frågan om den primärkommunala valkretsindelningen i ett ändrat läge.

Detta kan jag till dels hålla med om. Jag säger »till dels», eftersom vissa praktiska olägenheter och onödig uppsplittring i valkretsar ändå skulle kvarstå. Jag kan emellertid inse det ändamålsenliga i att frågan om primärkommunal valkretsindelning och ett nytt valsysteem även vid kommunala val behandlas samtidigt, under förutsättning att statsrådet Lundkvist utgår från att utredningen om nytt kommunalt valsysteem skall bli färdig så fort att det nya systemet kommer att gälla redan vid nästa kommunalval, alltså år 1970.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Svar på fråga ang. användandet av övergångsställe på gata

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Werbro har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att få till stånd en precisering eller en komplettering av bestämmelsen om användandet av övergångsställen på gator.

Frågan övervägs vid Nordisk vägtrafikkommittés översyn av kommitténs trafikregelsbetänkande. I avvaktan härpå anser jag mig icke böra göra något närmare uttalande.

Vidare anförde

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Då herr Werbro är förhindrad att närvara ber jag att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på frågan.

Jag hoppas verkligen att Nordisk vägtrafikkommittés översyn av trafikregelsbetänkandet går snabbt och att det inte dröjer länge förrän vi får bestämda regler exempelvis för hur långt det skall vara till ett övergångsställe för att man inte skall behöva riskera att bli bötfälld om man korsar gatan. Det är inte tillfredsställande att den praxis, som avgör om vederbörande skall anses ha brutit mot gällande bestämmelser eller inte, är olika på olika håll i landet. För närvarande känner både allmänheten och polisen osäkerhet om vilka regler som gäller. Detta är inte bra, och jag hoppas som sagt att det inte dröjer länge innan preciserade regler utfärdas. Skall våra trafikregler efterlevas måste de vara så klara att vi vet vad vi har att rätta oss efter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Justerades protokollen för den 20 in-
nevarande mars.

§ 17

Upplästes följande till kammaren in-
komna protokoll:

År 1968 den 28 mars sammanträdde de riksdagens valmän som fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret för att jämlikt § 4 i stadgarna för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond förrätta val av styrelse i denna fond; och befunnos efter valförrättningens slut ha blivit utsedda till

ordförande

för tiden den 1 april 1968—den 31 mars 1971:

herr Segerstedt,
Torgny, professor, .. med 29 röster;

övriga styrelseledamöter

för tiden den 1 april 1968— den 31 mars 1971:

herr Ekman, Gösta,
professor med 29 röster;
herr Engström, Arne,
professor med 29 röster;
herr Svennilson, Ingvar,
professor med 29 röster;
herr Åsbrink, Per,
riksbankschef med 29 röster;
fröken Bergegren,
Astrid, ledamot av
andra kammaren .. med 29 röster;
fru Sjövall, Elisabet,
ledamot av andra
kammaren med 29 röster;
herr Dahlén, Olle,
ledamot av första
kammaren med 29 röster;
herr Martinsson, Bo,
ledamot av andra
kammaren med 29 röster;
fröken Ljungberg,
Blenda, ledamot av
andra kammaren .. med 29 röster;
herr Larsson, Nils
Theodor, ledamot av
första kammaren .. med 29 röster;

suppleant för herr Segerstedt, T.:

herr Jansson, Sven,
riksantikvarie med 29 röster;

suppleant för herr Ekman, G.:

herr Hjelm, Lennart,
professor med 29 röster;

suppleant för herr Engström, A.:

herr Gustafsson,
Bengt, professor med 29 röster;

suppleant för herr Svennilson, I.:

herr Holm, Lennart,
docent med 29 röster;

suppleant för herr Åsbrink, P.:

herr Eklöf, Kurt,
bankdirektör med 29 röster;

suppleant för fröken Bergegren, A.:

herr Hagnell, Hans,
ledamot av andra
kammaren med 29 röster;

suppleant för fru Sjövall, E.:

herr Björk, Kaj, ledamot av första kammaren med 29 röster;

suppleant för herr Dahlén, O.:

herr Hilding, Per,
ledamot av första
kammaren med 29 röster;

suppleant för herr Martinsson, B.:

herr Johansson,
Tage, ledamot av
första kammaren .. med 29 röster;

suppleant för fröken Ljungberg, B.:

herr Wallmark, Gunnar,
ledamot av första
kammaren med 29 röster;

suppleant för herr Larsson, N. Th.:

herr Grebäck, Erik,
ledamot av andra
kammaren med 29 röster.

*Gustaf Svensson Hugo Bengtsson
Ivar Virgin Per Jacobsson*

Svar på interpellation ang. kostnadsfri arbetsförmedling för tonkonstnärer

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att nämnda protokoll skulle läggas till handlingarna ävensom att kanslideputerade skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om de verkställda valen.

§ 18

Svar på interpellation ang. kostnadsfri arbetsförmedling för tonkonstnärer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Jansson frågat om chefen för utbildningsdepartementet avser att vidta omedelbara åtgärder för att den av Sverige ratificerade konventionen om kostnadsfri arbetsförmedling även skall gälla i landet verksamma tonkonstnärer. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt 1935 års arbetsförmedlingslag, som bygger på den av interpellanten nämnda konventionen, är arbetsförmedling i förvärvssyfte förbjuden här i landet. Förbudet gäller förmedling av musiker liksom andra arbetstagare. Med stöd av övergångsbestämmelser till lagen har emellertid enskilda personer och företag, som vid lagens ikraftträdande redan drev vinstsyftande arbetsförmedling, kunnat få särskilt tillstånd att fortsätta sin verksamhet. Övergångsbestämmelserna har vid skilda tillfällen förlängts, senast genom beslut av 1962 års riksdag. Det förutsattes då att någon ytterligare förlängning inte skulle komma i fråga. I enlighet härmed har övergångsbestämmelserna upphört att gälla vid årsskiftet 1967/68.

Vid utgången av år 1967 fanns på artist- och musikerområdet två företag som drev arbetsförmedling i vinstsyfte med särskilt tillstånd enligt övergångsbestämmelserna, bl. a. Konsertbolaget.

Tillståndet för dessa företag har löpt ut vid årsskiftet och nya tillstånd kan inte meddelas efter denna tidpunkt. Förbudet mot att driva arbetsförmedling i förvärvssyfte är nu alltså undantagslöst.

Härutöver har artist- och musikerförmedling hittills bedrivits av den avgiftsfria offentliga arbetsförmedlingen och av åtta organisationsförmedlingar, som får ta ut avgifter på självkostnadsbas. Arbetsförmedling mot sådana avgifter är enligt arbetsförmedlingslagen och den förut nämnda konventionen tillåten efter särskilt tillstånd och under tillsyn av offentlig myndighet.

Vad särskilt gäller förmedlingen av tonkonstnärer har Konsertbolaget av olika skäl spelat en framträdande roll i svenskt konsertliv. Av betydelse är också den förmedlingsverksamhet för tonkonstnärer som Svenska musikerförbundet driver sedan ett par år tillbaka. Därjämte har den offentliga arbetsförmedlingen och en av organisationsförmedlingarna på arbetsgivarsidan i viss omfattning förmedlat tonkonstnärer. I slutet av februari detta år har ansökan om att bilda en ny organisationsförmedling med inriktning på tonkonstnärerna getts in till arbetsmarknadsstyrelsen av statliga och statsunderstödda konsertinstitutioner.

Frågan om förmedling av tonkonstnärer har behandlats av olika utredningar, senast av konsertbyråutredningen. Utredningens förslag, som blev föremål för delade meningar bland remissmyndigheterna, har emellertid inte ansetts kunna läggas till grund för åtgärder från regeringens sida.

Bl. a. mot denna bakgrund har jag i början av detta år i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen överlagt med arbetsgivar- och arbetstagarparterna på området om hur förmedlingen av tonkonstnärer liksom av artister och musiker i övrigt skall organiseras i fortsättning. I överläggningarna deltog företrädare för Svenska musikerförbundet

Svar på interpellation ang. kostnadsfri arbetsförmedling för tonkonstnärer

samt för de större arbetsgivarorganisationerna, nämligen Musiketablissementens förening, Folkparkernas centralorganisation och Folketshusföreningarnas riksorganisation. Vid överläggningarna diskuterades de alternativ som finns att lösa artist- och musikerförmedlingsfrågorna inom ramen för gällande lagstiftning.

Resultatet av överläggningarna har redovisats i den proposition angående rikskonserter m. m. som nyligen har förelagts riksdagen. Av vad som sägs i denna redovisning vill jag här endast framhålla det förhållandet att arbetsmarknadsstyrelsen är tillsynsmyndighet på området och i denna egenskap kan utöva kontroll över organisationsförmedlingarnas verksamhet. Jag vill därutöver bara framhålla att de organisationer som var representerade vid överläggningarna var ense om att de större organisationsförmedlingarna borde få fortsätta sin förmedlingsverksamhet och bygga vidare på de erfarenheter de fått av verksamheten på detta område. De förklarade sig beredda att handha verksamheten på ett sätt som effektivt tillgodoser förmedlingsbehovet inom alla musikområden. Det förutsattes vidare att organisationsförmedlingarna i nära samarbete med varandra skall inte bara sörja för att verksamheten omfattar alla slag av artister och musiker och täcker hela landet utan även tillgodose de behov av internationella kontakter, som finns för framstående artister och musiker, och såvitt möjligt även bistå dessa med arrangörsverksamhet och på annat sätt. Det är min förhoppning att förmedlingsfrågorna för tonkonstnärer liksom för andra artister och musiker skall vinna en för alla parter tillfredsställande lösning efter de linjer som sålunda har dragits upp.

Vidare anförde:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill först tacka

statsrådet för svaret i denna onekligen ganska svåra fråga.

Sedan jag den 12 januari interpellade chefen för utbildningsdepartementet i detta spörsmål har åtskilligt hänt. Jag vill inledningsvis understryka att allt som hänt inte varit bra. De avgörande besluten har dock ännu inte fattats — detta kommer att ske i samband med att riksdagen tar ställning till proposition nr 45.

I interpellationen har jag erinrat om att Sverige redan år 1933 ratificerade en internationell konvention om kostnadsfri arbetsförmedling för alla arbetstagare. Regeringen har emellertid fortlöpande förlängt en dispens för privat arbetsförmedling, bl. a. till Konserthuset i Stockholm, när det gäller tonkonstnärer och andra artister. 35 år efter det att konventionen antagits tillämpas i Sverige, till skillnad mot vad som är fallet i flertalet andra länder, undantagsregler, som missgynnar en bestämd arbetsgrupp. Nu har emellertid denna dispens gått ut. Allteftersom tiden gått har det mer och mer kommit att framstå som en anakronism att medan praktiskt taget hela den övriga arbetsmarknaden täckes av den offentliga arbetsförmedlingen — som är kostnadsfri och som har en neutral ställning i förhållande till arbetsgivare och arbetstagare — har kulturarbetarna varit hänvisade till en mängd förmedlingar som inte är kostnadsfria och som dessutom i flera fall handhas av arbetsgivare.

Det skall i rättvisans namn erkännas att det också har funnits en offentlig artist- och musikerförmedling, men genom att andra förmedlingar har tillåtits tävla med den offentliga arbetsförmedlingen har man omöjliggjort för den sistnämnda att bli ett naturligt centrum för artist- och musikerförmedling här i landet.

Med utgången av 1967 utgick rätten att i vinstsyfte bedriva arbetsförmedling. Det har statsrådet här redan er-

Svar på interpellation ang. kostnadsfri arbetsförmedling för tonkonstnärer

inrat om. Däremot är de s. k. organisationsförmedlingarna tillåtna genom särskilt medgivande från AMS. Inför utsikten att till detta år få ett slut på de kommersiellt arbetande förmedlingarna för tonkonstnärer har flera konstruktiva förslag lagts fram under det senaste halvåret. Det enligt min mening bästa förslaget kommer från Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening, i form av en PM med förslag till inrättande av Kulturförmedling, d. v. s. ett statligt kulturserviceorgan. Det förslaget tillställdes utbildningsdepartementet — dåvarande ecklesiastikdepartementet — den 21 december 1967. Även konsertbyråutredningen har uttalat sig för ett statligt förmedlingsorgan.

Statsrådet säger i sitt svar: »Utredningens förslag, som blev föremål för delade meningar bland remissmyndigheterna, har emellertid inte ansetts kunna läggas till grund för åtgärder från regeringens sida.» Här vill jag skjuta in en fråga till inrikesminister Johansson, nämligen: Varför?

Det är riktigt att det finns delade meningar bland remissmyndigheterna, men meningarna fördelar sig ganska jämnt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det som förvånar är att man enligt min mening har lyssnat mer till vad arbetsgivarparten sagt i sina remissyttranden än till arbetstagarna vilkas mening självklart borde vara vägledande vid utformningen av det organ som skall skapas för deras egna intressen.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 45 skriver departementschefen: »Flertalet av dem som yttrat sig över betänkandet anser dock att samhällets åtgärder för att förbättra förmedlingen av seriösa tonkonstnärer bör ske på andra vägar än genom utbyggd offentlig arbetsförmedling. Man ansluter sig därvid i regel till förslaget om ett statligt förmedlingsbolag.»

Statsrådet Palme föreslår emellertid

inte något statligt förmedlingsbolag och inte heller alternativt att den offentliga arbetsförmedlingen utbygges — som AMS i sitt remissutlåtande ställer som ett alternativ — utan statsrådet redovisar i stället, liksom inrikesministern gör här i dag, vad man kommit fram till vid förhandlingar med arbetsgivar- och arbetstagarparterna. När man granskar vilka som deltagit i dessa förhandlingar finner man, om jag har fattat rätt, att tonkonstnärer, artister och musiker vilkas organisationer bl. a. är Svenska tonkonstnärsförbundet, Svenska teaterförbundet och kulturarbetaravdelningen inom Svenska musikerförbundet inte har fått delta i dessa förhandlingar. Det tycker jag är en brist, ty om några skulle ha ett ord med i laget just här, så är det representanterna för de organisationer som jag nyss nämnt.

I inrikesminister Johanssons nyss lämnade svar heter det att »de organisationer som var representerade vid överläggningarna var ense om att de större organisationsförmedlingarna borde få fortsätta sin förmedlingsverksamhet och bygga vidare på de erfarenheter de fått av verksamheten på detta område. De förklarade sig beredda att handha verksamheten på ett sätt som effektivt tillgodoser förmedlingsbehovet inom alla musikområden». Ingen är förvånad över beredvilligheten. Men denna lösning strider egentligen mot hela den etik som vi haft på arbetsmarknaden och som kommit till uttryck i att vi vill ha neutral, offentlig och avgiftsfri arbetsförmedling.

Det har sagts i en debatt den 8 februari i denna kammare att Musikerförbundets förmedlingssumma per år är 35 miljoner kronor. För omkostnader får man ta ut 5 procent av gagebeloppet, vilket betyder att 1,8 miljon kronor tillförs verksamheten. Även om det principiellt heter att arbetsgivarna skall erlägga förmedlingsavgiften är det i realiteten så — vilket kan omvittnas av

Svar på interpellation ang. kostnadsfri arbetsförmedling för tonkonstnärer

envar kulturarbetare på artist- och musikerområdet — att förmedlingsbeloppet de facto erläggs av arbetstagaren.

Den offentliga förmedlingen på detta område omsätter för närvarande 25 miljoner kronor. För dessa tjänster uttas ingen förmedlingsavgift enligt den princip som gäller inom den statliga sektorn. Men överförs den statliga sektorns gagebelopp till organisationsförmedlingarna betyder det att man kan ta ut ytterligare 1,2 miljon, beräknat efter 5 procent. Tillsammans skulle dessa förmedlingsavgifter då komma att uppgå till 3 miljoner kronor. Det är en betydande summa, men framför allt står principen i strid med den sociala syn som ligger till grund för all offentlig arbetsförmedling.

Jag har litet svårt att tänka mig att man skulle vara beredd att lägga fram ett liknande förslag om det gällt någon annan arbetstagargrupp. Varför gör man det då när det gäller denna grupp? Jag tror att det hänger samman med att gruppen är ganska heterogen och att det är svårt att åstadkomma någon stor sammanhållning inom gruppen.

Tillåt mig i sammanhanget säga, att generellt sett handlar det verkligen inte om någon privilegierad grupp i samhället. I sin bok »Den ofärdiga välfärden» erinrar makarna Inghe om en utredning som gjordes bland 1 200 kulturarbetare år 1960. För 58 procent av dessa — d. v. s. 650 personer — låg medianinkomsten av konstnärligt arbete på 3 500 kronor per år.

Herr talman! Jag anser inte att den lösning, som inrikesministerns svar antyder och som motsvarar det förslag som utbildningsministern framlagt i proposition nr 45, är godtagbar. Jag undrar om inte inrikesministern är beredd att medge att detta i princip inte är en riktigt bra lösning. Kanske vi under diskussionen kan komma fram till att det kan vara ett första praktiskt grepp på frågan. Men jag vill faktiskt inte gärna vidgå ens detta, utan jag me-

nar att vi från början skulle ha genomfört en principiellt riktigare lösning — med andra ord ett fristående statsfinansierat förmedlingsbolag, alternativt en stiftelse, vars styrelse tillsätts av regeringen men där berörda parter på arbetsmarknaden bör vara representerade. Detta förmedlingsbolag bör framför allt tillgodose tonkonstnärernas förmedlingsbehov men efter hand utvidgas till att omfatta alla kategorier av kulturarbetare.

Herr talman! Betydelsen av ett enhetligt och effektivt förmedlingsorgan, som kan trygga full sysselsättning åt tonkonstnärerna och även åtaga sig det sociala ansvaret för denna grupp, ligger i öppen dag.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det hade kanske varit riktigare att avvakta debatten kring propositionen, de motioner som kan förväntas eller redan är framlagda och utskottsbehandlingen av dem, men herr Jansson har ju — som han påpekade i inledningen till sitt anförande — framställt sin interpellation redan i början av denna riksdagssession och har alltså fått vänta relativt länge på ett besked.

Det har emellertid också framgått av handläggningen att beskedet har varit avhängigt av de diskussioner vi har fört dels inom kanslihuset, dels med berörda organisationer. Sedan vi nått fram till en ståndpunkt har vi velat svara för att också göra klart utåt hur denna verksamhet i fortsättningen enligt vår uppfattning bör bedrivas.

Framför allt är det två uppgifter som vi har sett som utomordentligt viktiga: för det första att söka åstadkomma en effektiv förmedling också för tonkonstnärer och motsvarande grupper, för det andra att häva möjligheterna att driva arbetsförmedling i förvärvssyfte; kanske inte minst den sistnämnda uppgiften är väsentlig. Genom det arrangemang som nu träffats har vi uppnått en

Svar på interpellation ang. kostnadsfri arbetsförmedling för tonkonstnärer

lösning som utesluter dessa möjligheter.

Frågan är då hur man skall bygga upp en effektiv organisation, som kan överta — delvis eller helt — den verksamhet som Konserthuset har utövat. Det är på den punkten svårigheterna har uppstått. Med tanke på Konserthuset omfattande internationella kontakter och — det måste erkännas — goda organisation är det inte så enkelt för den arbetsförmedling av särskild art, som vi har på tre eller fyra platser i landet, att snabbt ställa om sin verksamhet. För detta krävs en mycket stor och omfattande organisation.

Som jag framhöll har många tveksamma röster höjts inför det förslag till ett statligt förmedlingsbolag som har lagts fram. Bland de tveksamma återfinns statskontoret, Svenska musikerförbundet, Svenska tonkonstnärsläroverstyrelsen och Föreningen Sveriges kammarmusiker, som har framhållit att utredningens överväganden inte utgör tillräcklig grund för att inrätta ett nytt statligt organ för förmedling av tonkonstnärer.

Jag förstår också den tveksamhet som herr Jansson gav uttryck åt mot slutet av sitt anförande, när han var på väg att diskutera om vi skulle sätta betyg på den lösning vi åstadkommit. Det vill jag inte att vi skall göra, ty det är för tidigt. Detta är en verksamhet som måste få prövas, men den innebär — som jag nämnde — att vi har lyckats i vår avsikt att häva möjligheterna att driva en arbetsförmedling i förvärsyfte.

Med tillkomsten av den nya statliga organisationsförmedlingen, som inriktas på tonkonstnärer, täcker vi ändå ett mycket brett fält med avseende på både dem som erbjuder och dem som skall ta emot kontakter. Av uppgifter som under hand lämnats framgår även att denna nya organisationsförmedling, omfattande statliga och statsunderstödda konsertinstitutioner, förhandlar med

Konserthuset om att eventuellt nyttja tjänster från dess organisation eller direkt föra in denna under den nya verksamheten.

Av övriga som sköter organisationsförmedlingar återstår Folkparkernas centralorganisation, Folketshusföreningarnas riksorganisation, Svenska musikerförbundet och Musiketablissemangens förening. Det är dock stora, kraftfulla organisationer som står bakom denna förmedling. Även om de delvis är arbetsgivare utgör de också institutioner med vilka man kan föra allvarliga diskussioner om hur verksamheten bör läggas upp, och det bör vara möjligt för arbetsmarknadsstyrelsen att inte bara utöva en effektiv kontroll av verksamheten utan också vägleda, för att inte säga inspirera den.

Jag tror alltså att det är anledning att något avvakta hur denna verksamhet kommer att utveckla sig innan man sätter betyg. Den är dock ett steg i rätt riktning, och det tror jag att de som kommer att beröras av den också skall finna, om den utformas i huvudsak i enlighet med propositionens förslag.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Det sista som statsrådet sade tror jag inte på. Jag undrar om kulturarbetarna kommer att vara nöjda med denna anordning.

Detta är ett problem som angår inte bara tonkonstnärer utan kulturarbetare över huvud taget. Herr Jansson sade att de är en heterogen grupp och att man inte räknar med att de har någon sammanhållning. Det kan jag emellertid försäkra att gruppen har. Jag vill gärna här uppträda som representant för KLYS, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, som haft tillfälle att remissvägen yttra sig i denna fråga och varit helt enig.

Man kan fråga sig vad kulturarbetarna önskar av en arbetsförmedling. Det är lätt att sammanfatta detta. De önskar en neutral förmedling, alltså en för-

Svar på interpellation ang. kostnadsfri arbetsförmedling för tonkonstnärer

medling där arbetstagarna har lika stort inflytande som arbetsgivarna och lika stor insyn. Vidare vill de ha en enda arbetsförmedling — ingen konkurrens. De vill inte inordnas i ett s. k. stall som en viss förmedlare tar hand om; det är enda borgen för den neutralitet som jag nyss nämnde. Det är dessutom önskvärt att förmedlingsverksamheten är helt avgiftsfri men samtidigt har stora resurser. Statsrådet talade om att arbetsförmedlingen måste vara effektiv, och detta är det fjärde kravet. Man skulle också kunna formulera det så, att förmedlingen skall vara tillräckligt smidig.

Statsrådet nämnde i det sammanhanget Konsertbolagets erfarenhet och stora resurser i fråga om förbindelser med utlandet. Konsertbolaget har ju i sin egenskap av arbetsförmedlande organ upphört — man kan fråga sig vart den verksamheten tagit vägen sedan den 1 januari, men det är ett problem för sig.

Ett annat problem är hur man skall kunna avgränsa arbetsförmedling från impressarioverksamhet. Hur som helst, det nya organ som efter Konsertbolaget skall överta denna verksamhet måste kunna fylla Konsertbolagets tidigare uppgifter, och då frågar jag mig om inte den riktiga lösningen ändå är, inte ett statligt förmedlingsbolag — det får för mig komma som nummer två — utan en utbyggnad av AMS på så sätt att man får ett särskilt organ under AMS med de resurser och den frihet som behövs på detta område.

Det har bl. a. i remissyttrandena framhållits att handläggningen skulle bli alltför klumpig och alltför bunden, om den sköttes av ett statligt verk. Vi kan väl vara överens om att det är en sida av det hela som vi skall söka komma ifrån och arbeta bort. Jag tror mycket väl — och jag har redan en viss erfarenhet av det — att AMS inom sig kan skapa organ med utrymme för stor frihet och personliga insatser. Där kan

man också komplettera den egentliga arbetsförmedlingen med en uppsökande verksamhet, d. v. s. en aktivitet som bygger på egna initiativ; man behöver alltså inte bara vänta på uppslag från arbetsgivar- och arbetstagarhåll. Denna verksamhet kunde även vidgas till att avse övriga kulturarbetare i den mån behov därav uppstår.

Jag har velat framföra detta såsom tankegångar bakom vilken kulturarbetarna ställer sig. Jag kommer senare i en motion i anledning av propositionen nr 45 att närmare utveckla dessa tankegångar.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Först några ord om Konsertbolaget. Det är väl ingen som bestrider att detta företag har stora erfarenheter och goda kontakter när det gäller internationella artister. Det är emellertid inget som är förbehållet Konsertbolaget, och det är inte någon svårighet för ett annat organ att upprätta samma kontakter.

Jag har i diskussionerna hört sägas att exempelvis ett statligt förmedlingsorgan inte skulle ha möjlighet att skapa sådana goda kontakter. Detta resonemang är ju bara nonsens. I en del länder har man enbart statliga organ på detta område. Det finns huvudstäder som varje artist med någon självaktning anser att han måste besöka för att över huvud taget bli känd och där det enbart existerar statliga förmedlingsorgan. Detta är alltså verkligen inte något argument att framhålla.

Man skall inte nedvärdera de kontakter som finns. Man kan mycket väl överta dessa, men de är inte något som skrytsamt skall framställas som outhärligt. Detta har ju inte heller statsrådet Johansson gjort — jag argumenterar nu egentligen mot sådant som har sagts utanför denna kammare.

Inrikesministern hänvisar till att många tveksamma röster har höjts

Svar på interpellation ang. kostnadsfri arbetsförmedling för tonkonstnärer

mot tanken på en statligt organiserad förmedling, och en del organisationer har menat att frågan skulle kunna utredas ytterligare. Ja, det är mycket bra och det kan man mycket väl tänka sig. Men det har bland tonkonstnärer och andra höjts ännu fler tveksamma röster när det gäller det förslag som nu skall komma, och det är väsentligt att notera.

Jag håller med om att det på detta område finns stora och kraftfulla organisationer, som dessutom vuxit upp i vårt land på ett sätt, som gör att vi som tillhör arbetarrörelsen liksom från början varit predestinerade att ha en positiv inställning till dem. Vi kan dock samtidigt inte bortse ifrån att deras status har förändrats under framväxten, så att de nu är arbetsgivare med särskilt stort inflytande, något som inte kan abstraheras i detta sammanhang.

Jag hoppas att propositionen i denna fråga inte bifalles, utan att vi hittar en annan lösning. Men om den går igenom, så måste det på något sätt göras kompletteringar, så att inte bara AMS har inflytande över det organet utan också representanter för tonkonstnärerna och Svenska teaterförbundet och andra. Vi borde skapa ett råd med fullständig insyn, så att den arbetstagarpart det här handlar om verkligen får vara med och bestämma. Hela verksamheten bör ju rimligtvis utformas främst utifrån vad som passar arbetstagarna, inte någon annan.

AMS har tidigare gjort en insats på detta område, som de privata förmedlingarna och andra förmedlingar inte har gjort — det skall jag erkänna. Det har länge här i landet rått den föreställningen att det var ont om tonkonstnärer, och det var AMS som först av alla upptäckte att det egentligen finns gott om dem och att många tonkonstnärer går arbetslösa. Det har suttit en rad byråkratiska institutioner i detta land och jämrat sig över att det har fattats tonkonstnärer, när det i själva verket finns

hundratals som inte har någon sysselsättning.

Sedan skall jag inte ta upp problemet med managers och hur de på grund av att vi inte har någon riktig förmedling utnyttjar olika artister och tar mycket stora arvoden för de tjänster de bjuder dem.

Jag vill sluta med att understryka förhoppningen att vi innan beslut fattas i denna fråga måtte hitta en bättre lösning än den som uttryckes i proposition nr 45.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Som jag sade i mitt första anförande är detta en diskussion som föregriper den mera omfattande och kanske slutgiltiga debatten i dessa frågor. Men vi har ansett det riktigt att lämna ett besked, inte minst med tanke på det som herr Arvidson också berörde, när han ställde frågan: Vart har Konsertbolaget tagit vägen; har dess verksamhet legat nere under de månader som gått efter den 1 januari? Den saken skall jag nu inte uttala mig om. Men genom den proposition som kommer blir det stopp för bolagets verksamhet. Någon ny dispens har inte meddelats företaget.

Sedan tog herr Jansson upp frågan huruvida inte ett statligt bolag ändå skulle kunna svara för en verksamhet av den omfattning och karaktär som Konsertbolagets verksamhet haft. Jag delar herr Janssons uppfattning att det därvidlag egentligen rör sig om resurser. Frågan är vad man anser sig kunna kosta på ett område som detta. Jag tror att det finns anledning att i det arbetsmarknads- och sysselsättningsläge vi befinner oss ge akt på de påfrestningar som arbetsmarknadsstyrelsen och dess ledning utsättes för. Jag menar inte att det är omöjligt att bygga upp en organisation av önskat slag, men anspråken på vår arbetsmarknadspolitik och på arbetsmarknadsstyrelsen har va-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget inom skogsbruket

rit utomordentligt stora under det senaste året; detta framgår också av det budgetförslag vi framlagt. Regeringen har därför i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen från skilda utgångspunkter kommit fram till att det vore värdefullt att så att säga pröva en mellanväg.

De talare som tidigare haft ordet här har bollat litet med olika alternativ. Ett förslag kallades för alternativ 1, ett annat för alternativ 2 o. s. v. Jag uppfattade herr Arvidson så, att han bedömde konsertbyråutredningens förslag om ett statligt bolag som alternativ nr 2. Herr Arvidson kanske ville beteckna propositionen som förslag nr 3. Men detta förslag är inte prövat och därför tycker jag att herr Arvidson är en smula för tidigt ute när han säger att kulturarbetarna inte kommer att vara nöjda med den organisation som vi nu bygger upp. Är det ändå inte en gammal god regel att vänta och se?

Avsikten från vår sida är naturligtvis inte att försämra någonting, utan i stället att söka — som vi hoppas — väsentligt förbättra situationen, inte minst för dem som skall åtnjuta tjänsterna. Detta är det viktigaste — därvidlag delar jag helt herr Janssons uppfattning. Men jag har större förhoppningar på de organisationsförmedlingar, som tillkommer om riksdagen bifaller propositionen, än vad herr Jansson har.

Vi får emellertid som sagt tillfälle att diskutera detta spörsmål ytterligare och, som jag hoppas, även pröva den nya organisationen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 19

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget inom skogsbruket

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Sundelin har frågat om jag kan lämna en redogörelse för sysselsättningsläget inom skogsbruket och hur utvecklingen i fortsättningens bedöms gestalta sig samt om erforderliga åtgärder kan vidtas för att lindra arbetslösheten bland skogsbrukets anställda.

Sysselsättningsutvecklingen inom skogsbruket karakteriseras på längre sikt av att rationaliseringen fortlöpande minskar behovet av manuella arbetsinsatser. Belysande härför är att antalet sysselsatta i storskogsbruket under tioårsperioden februari 1957—februari 1967 har minskat från 75 000 till 31 000 man. Med all sannolikhet kommer en fortsatt betydande minskning att ske under de närmaste åren. Samtidigt medför rationaliseringen att arbetskraften utnyttjas bättre än tidigare, bl. a. genom mera kontinuerlig sysselsättning över hela året.

På grund av skärpt konkurrens på världsmarknaden har skogssektorns läge under senare tid varit pressat. Det har i samband därmed uppstått betydande råvaruöverskott, särskilt av massaved, som tynger lagren både vid industrin och i skogen. Detta har i sin tur medverkat till att rundvirkespriserna under innevarande avverkningssäsong har sänkts.

I detta läge utnyttjar industribolagen i första hand de egna skogarna för sin virkesförsörjning. Inköpen från småskogsägarna och deras föreningar liksom från domänverket och andra skogsägare utan egna industrier har temporärt minskat. Verkningarna av det uppkomna läget på virkesmarknaden blir sålunda störst för dessa skogsägarekategorier. Det saknas emellertid inte exempel på att svårigheter har uppstått eller kommer att uppstå även hos vissa skogsbolag. Den allmänna bedömningen inom skogsbruket är dock att avsättningssvårigheterna är av övergående natur.

Under innevarande avverkningssäsong har gynnsamma avverkningssä-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget inom skogsbruket

tingelser rått i praktiskt taget hela landet. Skogsarbetarnas arbetsresultat har av detta och andra skäl undergått en markant stegring. Planerade avverkningar beräknas därför bli slutförda tidigare än normalt. Härigenom kommer sysselsättningssvårigheter att uppstå fram till planteringssäsongen, d. v. s. under april och delar av maj månad.

Med hänsyn till den rådande situationen på virkesmarknaden kan man förutsätta att barmarkshuggningarna under sommarperioden blir av mindre omfattning än normalt. Vissa företag räknar på grund härav med en kortare permitteringsperiod även efter semesterna. I anledning av de minskade inkomsterna för skogsbruket kan det vidare befaras att vissa skogsvårdsåtgärder som normalt skulle ha utförts skjuts på framtiden. I vad mån virkesuttagen under nästa avverkningssäsong blir av normal omfattning eller ej beror bl. a. på hur snabbt man kan bringa ned överskottslagren av virke. Detta undandrar sig för närvarande någon säkrare bedömning.

Arbetsmarknadsmyndigheterna har genom kontakter med företrädare för skogsnäringen fortlöpande informerats om utvecklingen. Åtminstone inom vissa delar av skogsbruket synes den nedåtgående tendensen ha varit snabbare och kraftigare än vad de ansvariga vid de tidigare kontakterna ansåg sig ha anledning att räkna med. Varsel om permitteringar eller avskedanden till arbetsmarknadsmyndigheterna har därför inte alltid aviserats i så god tid och varit så preciserade som varit önskvärt.

På grundval av inhämtade informationer och efter samråd med arbetsgruppen för skogsbrukets arbetsmarknadsfrågor inom arbetsmarknadsstyrelsen fastställde styrelsen i slutet av januari månad ett program för arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom det skogliga området som bedömts nödvändiga under år 1968. Länsarbetsnämnderna anmodades vidare att inkomma

med uppgifter om behovet av åtgärder med anledning av väntade permitteringar och avskedanden inom skogsbruket. Länsarbetsnämndernas uppgifter ger vid handen att sysselsättningssvårigheterna kommer att ge sig till känna främst i vissa delar av norrlandslänen samt av Kopparbergs och Värmlands län.

Åtgärder kommer att i första hand sättas in för att genom omskolning och omflyttning bereda arbete i öppna marknaden åt den arbetskraft som friställs. I samråd med skogsvårdsstyrelserna vidtar länsarbetsnämnderna också sysselsättningsskapande åtgärder inom de områden där sådana visat sig påkallade. För arbetskraft, vars placering i öppna marknaden dröjer eller som på grund av ålder, ortsbundenhet etc. är svårplacerad, kommer att i stor utsträckning anordnas beredskapsarbete. För skogsarbetare som efter permittering kommer att återanställas i skogsbruket anordnas i mån av behov fortbildningskurser eller skogliga beredskapsarbeten.

Vidare anförde:

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till inrikesministern för svaret på min interpellation. Jag har anledning att vara relativt nöjd, eftersom det innehåller uppgifter som tyder på att såväl arbetsmarknadsstyrelsen som regeringen synes vara medvetna om att sysselsättningssvårigheterna inom skogsbruket redan är stora och därjämte kan komma att ytterligare förvärras under våren. Man synes också vara beredd att vidta åtgärder för att mildra de olika besvärigheterna.

När jag nämner svårigheterna tänker jag naturligtvis i första hand på de arbetare som drabbas av friställning och knappast har möjlighet att räkna med återanställning i det arbete de måste lämna. Det är vid det här laget inte nå-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget inom skogsbruket

gon nyhet att många skogsarbetare får finna sig i att bli utan arbete inom skogsbruket, eftersom arbetsstyrkan där årligen minskas med flera tusen man. Dock borde det numera vara bekant för alla arbetsgivare, åtminstone på detta område, hur man bör förfara för att inte förvärra läget för dem som friställes och för arbetsmarknadsmyndigheterna, som har att ta hand om de arbetslösa och försöka ge dem arbete eller utkomst på annat sätt. Enligt min mening borde det åvila alla skogsarbetsgivare att göra upp något så när tillförlitliga planer över antalet anställda och tiden för deras anställning.

Det är, herr talman, riktigt som inrikesministern anför i sitt svar att sysselsättningen inom skogsbruket minskar starkt genom rationaliseringarna och att förhållandena på senare tid även försämrats genom konkurrensen på världsmarknaden. Dessa omständigheter är dock sedan länge kända av skogsarbetsgivarna och borde, i varje fall för innevarande avverkningsperiod, ha givit anledning till noggrannare planering och en i förhållande till arbetskraften bättre avvägning av de igångsatta arbetena. Större hänsyn borde ha tagits till berörda arbetare — det hade varit både skäligt och erforderligt. På några håll råder orimliga förhållanden med ryckighet och osäkerhet rörande skogsavverkningarnas omfattning och bedrivande, vilket medför att de anställda onödigt hårt kommer i kläm.

Vi har fått uppleva något liknande i Västernorrlands län. I norra Ångermanland meddelade en skogsägareförening länsarbetsnämnden att dess avverkningar skulle pågå i oförändrad utsträckning och att inga friställningar skulle komma i fråga förrän efter påsk. Redan dagen därpå erhöll emellertid en representant för arbetstagarna telefonmeddelande om att skogsägareföreningen successivt skulle friställa 130 man, varav 40 omedelbart skulle få sluta sitt arbete. Arbetarrepresentanten

protesterade och ansåg det orimligt att utan något som helst varsel avskeda folk. Något meddelande om den planerade friställningen framförde skogsägareföreningen inte till länsarbetsnämnden. Först sedan fackföreningen kallat arbetsförmedlingen till sammanträde den 24 februari fick arbetsmarknadsmyndigheterna kännedom om förhållandet. Båda dessa helt olika ståndpunkter fattade skogsägareföreningen över en enda natt.

Det är egendomligt att sådant kan hända på den svenska arbetsmarknaden 1968. Vad hade egentligen inträffat som förmådde skogsägareföreningen att handla på detta sätt?

Efter ytterligare några dagar fick länsarbetsnämnden, eftersom skogsägareföreningen ännu inte tagit kontakt med denna, själv vidta åtgärder för att få överläggningar med företrädare för arbetstagarna och vederbörande skogsägareförening. Ett sådant uppträdande skapar naturligtvis onödig irritation och försvårar för arbetsmarknadsmyndigheterna att så långt som möjligt hjälpa de friställda över deras besvärigheter.

Jag vet inte om skogsägareföreningen undertecknat någon överenskommelse om varseltid och dylikt, men det oaktat har dess handlingssätt varit felaktigt. Bland de friställda fanns skogsarbetare som arbetat i dessa skogar mellan 20 och 40 år. Det borde stå klart för alla att så får inte en arbetsgivare som känner ansvar för sin arbetskraft handla.

Även om det inte går till på detta sätt på många platser i landet förekommer inom skogsbruket i allmänhet i allt större utsträckning dålig planering. Eftersom det är svårt för de friställda och för dem som kommer att friställas att få ny sysselsättning anser jag det naturligt att åtgärder måste vidtas för att skapa beredskapsarbeten. Det är i och för sig gott och väl med fortbildning och omskolning, men dessa åtgärder räcker inte på långt när. I skogsvårds-

Svar på interpellation ang. syselsättningsläget inom skogsbruket

styrelsens regi kommer inom kort sex olika kurser att vara i gång. Det betyder att 90 arbetare får vidareutbildning. Men det måste också innebära att de skall återanställas inom skogsbruket, vilket säkerligen inte blir lätt — i varje fall inte om man inte samtidigt avser att friställa annan skogsarbetskraft.

Det förefaller mig, herr talman, vara angeläget att statsmakterna uppmärksamt följer denna fråga; det gäller inte minst skogsarbetsgivarnas många gånger slentrianmässiga sätt att planera syselsättningen och deras mer eller mindre stora brist på ansvar för sina arbetare.

Låt mig till sist få vädja till inrikesministern att han ser till att de människor i skogsbygderna som skickas i väg från sina arbeten i första hand bereds syselsättningar med beredskapsarbeten. De flesta arbetslösa inom skogsbruket kan inte utan vidare flytta till platser som ligger långt borta från bostadsorten. Många av dessa skogsarbetare har både egna hem och småjordbruk och det finns i regel inte någon möjlighet att försälja fastigheterna annat än på lång sikt.

Jag vill också fråga inrikesministern, om allt har gjorts som kan göras för att förmå arbetsgivarna inom skogsbruket att bättre planera sina arbeten och att bättre anpassa sina åtgärder till arbetsmarknaden i övrigt.

Jag ber, herr talman, att ännu en gång få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Av princip brukar jag inte blanda mig i en interpellation som framställts av en annan ledamot, men med anledning av den gruvliga anklagelse herr Sundelin riktat mot skogsägarrörelsen finner jag ändå anledning att ta till orda.

Jag känner visserligen inte till omständigheterna i det speciella fall som herr Sundelin åberopar, tydligen från

norra delen av landet, och som innebär att det över en natt skulle ha inträffat sådana förändringar att en mängd människor avskedats trots att det dagen innan hade sagts att något avskedande icke skulle ske, men säkerligen grundar sig dock herr Sundelins uppgifter på något missförstånd. Möjligen kan någon annan förklaring finnas.

Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla att det hastigt ändrade läget inom skogsnäringen bl. a. beror på devalveringen förra hösten i England och Danmark och dessförinnan även i Finland. Tidigare under hösten 1967 verkade det som om konjunkturererna under drivningssäsongen skulle bli något så när hyggliga. Så kom devalveringen och den vände med ens konjunkturererna nedåt för skogsnäringen, vilket onekligen bidrog till att även skogsägareföreningen i det fall som herr Sundelin omnämnde hastigt nödgades vidtaga åtgärder.

Jag är angelägen om att framhålla, herr Sundelin, att jag inte försvarar någon eventuellt begången mannamån. Det är alldeles självklart. Jag har emellertid den uppfattningen att de anklagelser som kastats fram är något överdrivna. Jag är helt övertygad om detta. Framför allt, herr Sundelin, uttryck Er inte så, att man kan få den uppfattningen att hela skogsägare rörelsen skulle handla utan ansvar för sina anställda! Så är ingalunda fallet. Det förekommer nu inom skogsnäringen en ekonomisk depression som man får gå långt bakåt i tiden för att finna en motsvarighet till. På grund av kostnadsstegringarna har den inhemska skogsindustrin mycket svårt att hävda sig i konkurrensen med andra länder. De ekonomiska svårigheterna medför att industrin måste sälja ut sina lager; man har inte råd att hålla sig med så stora sådana. Detta är en av anledningarna till att man nödgats inskränka drivningarna.

Jag tror ändock att man inom det skogsbruk, som skogsägareföreningarna

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget inom skogsbruket

har till uppgift att i första hand mot- taga virke från, nämligen bondeskogs- bruket, håller ett relativt jämnt uttag och därmed också åstadkommer att inte någon större förändring äger rum på arbetsmarknaden. Det är extrema förhållanden under denna drivnings- säsong, som medfört att mycket kraf- tiga åtgärder måst vidtagas för att be- gränsa drivningarna. Möjligt är att den- na konjunktursvacka ligger fast något år framöver.

Domänverket är i det fallet emeller- tid inte bättre. Även där har man gjort stora inskränkningar i sina skogsdriv- ningar. Det kan mycket väl tänkas att domänverket med det system för skogs- drivningar man nu håller på att bygga upp kommer att förorsaka många kom- muner stora bekymmer. Man lägger nämligen upp oerhört stora drivnings- områden, där skogsdrivningarna bara återkommer en gång under en mans- ålder. Planteringarna får stå cirka 80 år och sedan gör man dessa skogsdriv- ningar inom stora områden. Då blir det arbetstillfällen i bygden något år och sedan en 80-årig stiltje innan det sker några nya drivningar. Med tanke på den jämna sysselsättning vi eftersträvar inom skogsbruket är det systemet be- kymmersamt inom berörda områden när det gäller sysselsättningsfrågorna.

Jag har velat säga detta därför att jag tror att herr Sundelin bygger sin upp- fattning på ett missförstånd. Om någon mannamån begåtts i detta fall, herr Sundelin, så försvarar jag inte det. Jag tror emellertid inte att det är så som herr Sundelin påstod, att man ena da- gen säger att allting är väl beställt och följande dag avskedar 40 man. Framför allt: generalisera inte!

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Jag skulle vara mycket glad, herr Persson i Heden, om jag hade fel i detta fall, men tyvärr är det inte så. Vad jag har sagt är riktigt. Jag har protokoll med mig som visar det. Det

skulle ta för lång tid att läsa upp dem, men om herr Persson i Heden kommer över till min bänk skall han få mycket detaljerade uppgifter ur protokollen.

Jag upprepar också att det som jag talade om tidigare hände över en natt. Samtliga skogsägareföreningar i Väster- norrlands län, såvitt jag vet tre stycken, redogjorde den 9 februari för sina proble- m inför länsarbetsnämnden, och då sade man bl. a. från Örnsköldsviks skogsägareförening att man inte kom- mer att friställa några arbetare före påsk utöver de 50 man som redan fri- ställts. Men redan följande dag sade skogsägareföreningens talesman till ar- betarnas representant: Detta går inte; vi måste friställa 150 man, 40 omedel- bart och de andra successivt under våren.

Vad var det då som hände över nat- ten? Och berodde det som skedde på okunnighet hos dem som företräder skogsägareföreningarna? Eller ligger felet någon annanstans? De frågorna har jag inte fått något svar på. Och ännu mer bekymrad blir man om man vet att samma skogsägareförening om- kring årsskiftet anställde en hel del finsk arbetskraft och utökade antalet anställda i skogen — med full vetskap om att det skulle bli omöjligt att ge dessa arbetare sysselsättning under hela avverkningsperioden.

Detta är förhållanden som inte får råda, oavsett om händelserna inträffar i en skogsägareförening, i ett bolag eller i domänverkets verksamhet. Det är lika galet i samtliga fall. Och om herr Persson i Heden finner någon tröst i att domänverket handlar lika galet, så är det en klen tröst. Även domänverket skall ha en anmärkning, om det bär sig åt på det sättet. Över huvud taget skall man se till att man klarar anställningsfrågorna på ett så- dant sätt att man så långt som möjligt inte behöver ställa enskilda människor utan arbete över en dag eller en natt. Det är försummelser av sådant slag som

Svar på interpellation ang. syselsättningsläget inom skogsbruket

jag har reagerat emot. Bakom dessa missförhållanden ligger kanske ytterligare problem på den affärsmässiga sidan.

Herr Persson i Heden talade om att det enskilda skogsbruket kan ordna en ganska jämn sysselsättning, men jag vet inte vad han då avser. För den enskilde skogsägaren regleras ju uttaget i allt väsentligt av de priser som gäller vid den ena eller andra tidpunkten. Han bryr sig inte om huruvida de fabriker som skall ta emot virket har kontrakterat tillräckliga mängder och satt in tillräckligt med folk i arbetet. Blir det ett bra pris, kastar sig den enskilde skogsägaren ut för att avverka och ökar den kanske redan stora tillgången på virke ännu mera.

Låt mig till sist, herr talman, säga att när jag tidigare talade om planering så byggde mitt anförande på att jag under hela min verksamhet har följt utvecklingen på skogens område ganska noggrant. Jag måste säga att man på det området mindre än på andra industriella områden har gjort upp några planer för hur avverkningarna skall bedrivas och hur man skall anställa folk. Detta gäller inte bara skogsägareföreningarna utan skogsindustrin över huvud taget, även om det har blivit något bättre allteftersom man fått fast anställda skogsarbetare.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Det sista som herr Sundelin sade ger vid handen att han följt utvecklingen inom skogsnäringen ganska dåligt. Det är väl inte många näringsgrenar som har planerat så väl som skogsbruket gjort under de senaste åren genom organiserandet av skogsbruksområden, upprättande av skogsbruksplaner, avvecklingsplaner etc., så att man vet hur stora uttag som skall göras per år. Inom dessa skogsbruksområden görs i huvudsak också skogsuttag kontinuerligt, såvida det inte uppstår en lågkonjunktur inom näringen av det

slag som nu gör sig gällande. Skogsnäringen är en näringsgren som har planerat och måste planera på lång sikt. Påstår herr Sundelin något annat, så är han inte informerad om det verkliga läget.

Jag vill till sist uttrycka min tillfredsställelse över att herr Sundelin i sitt senaste anförande inte anklagade bara skogsägareföreningarna utan tog med alla kategorier inom skogsbruket i vårt land. Även domänverket har avskedat personal vid olika tillfällen. Man har varit nödsakad att göra detta, och jag anklagar inte domänverket för dess ställningstagande. Tyvärr blir det så i lågkonjunkturtider. Men om man skall vara objektiv i debatten, skall man ta med alla ägarekategorierna och jag är glad att herr Sundelin gjorde det i sitt senaste inlägg.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag tror att det hade varit klokt av herr Persson i Heden, om han sin vana trogen inte hade hoppat in, som han själv uttryckte det, i en interpellationsdebatt där han egentligen inte hör till de agerande, ty herr Sundelin hade fullt fog för sin kritik. Då hade det ju inte behövt inträffa att en talare gått upp och sagt att det måste vara fel som interpellanten säger. Det är litet vårdslöst att förutsätta att så är fallet. Eftersom jag i mitt interpellationssvar har sagt att varsel om permitteringar eller avskedanden inte alltid kommit in till arbetsmarknadsmyndigheterna i så god tid och varit så preciserade som det hade varit önskvärt, så ligger ju redan däri en mild men klar kritik mot vad som inträffat.

Jag skall inte vara lika återhållsam som herr Sundelin utan vill citera protokollet från ett sammanträde — jag anger inte vilka som deltog, men länsarbetsdirektören konstaterade där i sin sammanfattning, att något varsel inte var inlämnat till länsarbetsnämnden

Svar på interpellation ang. ytterligare åtgärder för att motverka barnmisshandel

och att vidtagna eller planerade permitteringar var vidtagna med hänsyn till skogsindustrins svårigheter till ökad lagerhållning. Direktören påtalade dock att man från nämndens sida inte kunde acceptera företagets handlingsätt när det gällde informationen om planerade åtgärder. Han hoppades att nämnden i fortsättningen skulle kopplas in i ett tidigare skede.

Vi måste utöva kritik mot sådana företeelser, det får man acceptera, och då är det bäst att vi gör oss undermåttade om det finns fog för kritiken, innan vi går upp och säger att det inte föreligger.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Om herr Persson i Heden lyssnade till mitt första anförande så hörde han att jag sade, att detta inte bara gäller skogsägareföreningarnas områden utan säkerligen också många andra områden. Därmed hade jag tagit med inte bara skogsägareföreningen utan även skogsbolagen och över huvudet taget alla som sysslat med detta.

Sedan säger herr Persson att man planerar så väl genom att man bildar skogsvårdsområden o. s. v. Ja, det är riktigt — man gör den planeringen. Så långt man når skogsägarna inom ett samordningsområde, så långt planerar man. Om man exempelvis när det gäller 1 000 skogsägare har planeringsområden som berör 100 skogsägare, då frågar jag mig: Hur skall man kunna orka med att planera för de andra 900, som inte berördes av planeringsområdet? Det är där som problematiken sätter in.

Dessutom har jag i mitt anförande åskådliggjort att man inte planerat bättre än att man från den ena dagen till till den andra nödgas ändra sitt ställningstagande. Det är väl tillräckligt bevis för att man inte hade planerat åtminstone i detta avseende. Jag har också varit så försiktig att jag ifrågasatt vad som egentligen kunde ligga bakom.

Men det kanske herr Persson i Heden och jag får hjälpas åt att klara upp.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag vill till herr statsrådet säga att jag i mitt första inlägg uttryckligen förklarade att om en sådan händelse inträffat som herr Sundelin omnämnde kan jag inte anse att det är försvarbart. Skillnaden är bara att herr Sundelin liksom ville sätta likhetstecken mellan skogsägareföreningarna i gemen och det omnämnda tillvägagångssättet. Det måste vara något annat som kommit med i bilden, om vederbörande skogsägareförening vidtagit dessa åtgärder. Jag vill sålunda inte diskutera det enskilda fallet; det underströk jag också i mitt första inlägg.

Det är väl ändå inte så, herr Sundelin, att bara 10 procent av de enskilda skogsägarna är anslutna till skogsbruksområden; åtminstone är det inte så i vare sig södra eller mellersta Sverige, det vet jag. I så fall är det väl andra skogsägarekategorier som står utanför dessa skogsbruksområden som omöjliggör att skogsbruksområdet kan fullfölja sin planering på ett riktigt sätt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 20

Svar på interpellation ang. ytterligare åtgärder för att motverka barnmisshandel

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Herr Åkerlind har i en interpellation frågat socialministern om den anmälningsplikt för allmänheten beträffande iakttagelser av barnmisshandel m. m., som infördes år 1966, enligt socialministerns mening har fått åsyftad effekt. Han har också frågat om socialministern anser ytterligare åtgärder behövliga för att motverka barn-

Svar på interpellation ang. ytterligare åtgärder för att motverka barnmisshandel

misshandel. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Barnavårdslagen innehöll från början i 93 § en föreskrift om skyldighet för myndigheter m. fl. att underrätta barnavårdsnämnd om sådant som de fått kännedom om i sin verksamhet och som kan föranleda ingripande från barnavårdsnämndens sida.

År 1966 gjordes ett tillägg till paragrafen. Det innehåller att den, som får kännedom om att någon som inte fyllt aderton år misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas på sådant sätt, att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsätts för fara, bör anmäla detta till barnavårdsnämnd.

Socialstyrelsens barn- och ungdomsvårdsbyrå har låtit göra förfrågningar hos ett antal barnavårdsnämnder för att undersöka vilken praktisk betydelse denna anmälningsplikt har fått. Frågan har gällt i vad mån anmälningar gjorts av enskilda personer om att barns hälsa till kropp eller själ varit utsatt för fara. Därvid har begärts att en jämförelse skulle göras mellan anmälningsfrekvensen åren 1965 och 1967. Tillförlitliga siffermässiga jämförelser har dock visat sig svåra att åstadkomma. En del frågesvar ger emellertid uttryck för uppfattningen att allmänhetens intresse och vaksamhet varit skärpt i varje fall år 1966 under och strax efter den då pågående diskussionen om barnmisshandel.

Ändringen i barnavårdslagen var en bland flera åtgärder som inleddes vid samma tid för att motverka barnmisshandel. Samtidigt gjordes en ändring i den s. k. agaparagrafen i föräldrabalken. Redan när anmälningsplikten infördes stod det klart att den skulle få endast begränsad direkt betydelse. Genom lagändringarna — såväl i barnavårdslagen som i föräldrabalken — gavs ett klart uttryck för lagstiftarens vilja att stävja barnmisshandel och skapa underlag för ytterligare åtgärder. Social-

styrelsen utarbetade råd och anvisningar för barnavårdsmyndigheterna om uppspaning och ingripande mot barnmisshandel. Slutligen tillsatte medicinalstyrelsen efter initiativ av 1965 års riksdag en utredning angående barnmisshandel.

I anledning av herr Åkerlinds andra fråga vill jag särskilt erinra om den utredning om barnmisshandel som numera socialstyrelsen bedriver. Den kom till stånd för att ge ett fastare underlag för utformningen av praktiska åtgärder till bekämpande av barnmisshandel. Jag har inhämtat att utredningens resultat kommer att läggas fram under den allra närmaste tiden.

Vidare anförde:

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Först vill jag uttala mitt tack till statsrådet Odhnoff för det utförliga svaret på min fråga. Vi reagerar alla mot misshandel av vilket slag det vara må, men när det gäller grymhet mot försvarslösa barn är det särskilt upprörande. Det tillägg till 93 § barnavårdslagen som gjordes 1966 hade till syfte att något förbättra möjligheterna att få reda på fall av barnmisshandel.

Av statsrådets svar framgår att man inte kunnat påvisa någon effekt av den nya bestämmelsen. Men vad som är verkligt intressant är att en del barnavårdsnämnder i sina frågesvar gett uttryck för uppfattningen, att allmänhetens intresse och vaksamhet varit skärpt under och strax efter den pågående diskussionen om barnmisshandel 1966. Det ger stöd för vad första lagutskottet sade i sitt utlåtande nr 32/1966 när förslaget till ändring av 93 § behandlades i utskottet.

Då underströk utskottet att barnmisshandel i viss utsträckning torde kunna förebyggas genom upplysningsverksamhet. Jag tycker att vad som här sagts ger uppslag till nya former för att motverka barnmisshandel. Det reklameras i

Svar på interpellation ang. ytterligare åtgärder för att motverka barnmisshandel

vårt samhälle för nästan allting vare sig vi behöver det eller inte. Skulle det inte vara lämpligt att från statens sida i samarbete med duktigt reklamfolk starta lämpligt avpassade positivt verkande kampanjer mot barnmisshandel genom annonser i pressen, TV, radio-program etc.? På det sättet skulle kanske allmänhetens vaksamhet öka och bli bestående.

Det gäller att dra fram i ljuset de mörksens gärningar som våld mot barn är. Man måste samtidigt vara försiktig för att inte skapa onödigt angiveri, men det är enligt min mening bättre med en anmälan för mycket än att det blir en för litet, särskilt när det gäller så allvarliga ting som grymhet mot barn.

Jag hoppas att den utredning, som socialstyrelsen bedriver för att få till stånd praktiska åtgärder på detta område, även prövar den möjlighet som jag här har skisserat. Jag hälsar med tillfredsställelse statsrådets besked att utredningens resultat snart kommer att läggas fram.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är ett betydelsefullt spörsmål som vi nu diskuterar. Samhällets möjligheter att reagera mot misshandel är alltid en viktig fråga, och speciellt viktig blir den då det gäller värnlösa barn. Interpellanten sade också nyss att misshandel är särskilt upprörande då den riktar sig mot små värnlösa barn.

Interpellantens uttalande är emellertid intressant ur den synpunkten att herr Åkerlind har ett förflutet i denna fråga. Vi diskuterade problemet mycket livligt 1966 — jag tror det var den 24 maj — med utgångspunkt från motioner främst från folkpartihåll samt från en proposition som var litet mindre distinkt men som även den gick ut på att man skulle förhindra barnmisshandel och införa ett agaförbud för föräldrar. Vid det aktuella tillfället förelåg dock

också en högermotion, underskriven av bland andra interpellanten herr Åkerlind, av vilken framgick att man egentligen inte var särskilt pigg på att förhindra aga utan talade om något som sedermera blivit beryktat, nämligen »kärleksfull aga». Att förbjuda aga skulle vara olämpligt »därför att den är ett ibland nödvändigt korrektionsmedel», uttalade motionärerna. Detta uttalande reagerade vi rätt kraftigt mot här i riksdagen, och det kan vara av intresse att nu erinra om det. Jag hoppas att herr Åkerlinds nu demonstrerade intresse för de små barnen innebär att det blivit en sinnesändring hos honom i detta avseende.

Herr Åkerlind säger att det viktiga härvidlag är upplysning. Det är alldeles riktigt — ty föräldrar som är på väg att piska sina barn går inte och tittar efter i lagboken om det är tillåtet eller inte. Vad det gäller är alltså att föra ut till svenska folket samhällets ändrade attityd. Därvidlag gjorde högern en insats i försämrande riktning; man förvirrade begreppen för människorna. Jag vet inte om herr Åkerlind och andra högerledamöter möjligen tror att det fortfarande är tillåtet att aga barn. Det är det nämligen inte, men högern ville ju att det skulle bli tillåtet. Uttalandena om att det skulle vara bra om möjligheten till aga fanns kvar och att det skall vara »kärleksfull aga» gjorde att människorna i referaten av riksdagsdebatten inte fick det klara och entydiga besked som borde ha givits: att det är förbjudet att aga barn.

Jag hoppas alltså att interpellationen innebär att man inom högern kommit på bättre tankar och numera inte är anhängare av en kärleksfull aga utan av en kärleksfull diskriminering av agan. Jag instämmer i förhoppningen att den utredning som socialstyrelsen bedriver och som statsrådet Odhnoff nämnde i svaret skall ge oss värdefulla anvisningar för den kommande kampen mot barnmisshandel — även om denna misshan-

Svar på interpellation ang. ytterligare åtgärder för att motverka barnmisshandel del kallas aga och t. o. m. om den kallas kärleksfull aga.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber om överseende för att jag tar till orda i denna debatt, men jag gör det därför att jag har engagerat mig i frågan.

Av statsrådet Odhnoffs svar framgår att det inom socialstyrelsen bedrivs en utredning om barnmisshandel och att utredningen kom till stånd för att ge ett fastare underlag för utformningen av praktiska åtgärder till bekämpande av barnmisshandel. Jag är synnerligen tillfredsställd över att utredningens resultat kommer att läggas fram under den allra närmaste tiden.

Genom våra massmedier får vi ju ganska ofta vetskap om att upprörande barnmisshandel förekommit — misshandel som nära nog kan betecknas som rena sadismen. Jag vill ha sagt att det borde vara både en moralisk och en juridisk skyldighet att omedelbart göra en anmälan till myndigheterna vid blotta misstanken om att barnmisshandel förekommit. Jag är medveten om att det är ett mycket ömtåligt problem. Om man gör en anmälan, skulle dock mycken barnmisshandel på ett tidigt stadium kunna stoppas och därmed mycket lidande undvikas.

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Herr Sjöholm antyder en sinnesändring hos mig. Någon sådan behöver aldrig bli aktuell i detta avseende, ty jag har alltid varit motståndare till misshandel av barn; det vill jag en gång för alla göra klart för herr Sjöholm.

I det motionspar från år 1966 som herr Sjöholm talar om sägs det bl. a.: »Möjlighet till lindrig aga — som självfallet inte på minsta sätt har något att göra med barnmisshandel — bör därför vara ett tillåtligt medel i en fast, konsekvent och kärleksfull fostran.» Det har ju inte på minsta sätt med miss-

handel att göra om man tar ett ostyrigt barn lätt i håret och säger: Om du inte följer med skall jag ta i litet hårdare. Ett sådant påstående får stå för herr Sjöholms räkning.

Man måste verkligen skilja mellan det ena och det andra. I varje fall bör man inte frånta föräldrarna rätten att leda sina barn på rätta vägar, som det brukar heta. Naturligtvis skall detta göras med moderation. Föräldrarna skall veta vad de gör och att det sker för barnets bästa, och givetvis får de inte på något sätt skada barnet; det vill jag kraftigt understryka. Herr Sjöholm går faktiskt litet för långt när han försöker misstänkliggöra oss på den punkten.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det var tyvärr inte så väl som jag trodde. Herr Åkerlind är precis samme herr Åkerlind som år 1966, då han var med om att skriva det motionspar, varur jag nyss läste upp att man inte ville avskaffa aga, eftersom den var ett gott korrekationsmedel.

Aga ansågs i själva verket, herr Åkerlind, redan då som en form av misshandel. I brottsbalkens avsnitt om straffbar misshandel gjordes en parentes för aga; misshandeln var tillåten när föräldrar tillgrep den mot sina barn, men annars betraktades den som straffbar i lagens mening.

Nu lever vi i ett så upplyst samhälle att vi anser att föräldrar inte skall ha någon särskild rätt att tillgripa medel som lagen i andra fall diskriminerar. Högern ville enligt detta motionspar ha kvar aga, och nu visar det sig att herr Åkerlind dess värre fortfarande håller på den.

I debatten år 1966 fick vi åtskilliga exempel på hur man skulle bete sig: man skulle klatscha barn i stjärten och man skulle dra dem i håret och i öronen. Nu har vi fått ytterligare några prov på vad herr Åkerlind anser att man skall tillåta sig.

Svar på interpellation ang. ytterligare åtgärder för att motverka barnmisshandel

Misshandel är, herr Åkerlind, definierad som framkallande av smärta. Det var sådant vi diskriminerade år 1966. Jag föreslog i en motion att alla former av aga skulle förbjudas i lag. Det hade varit bra om så hade blivit fallet. Visserligen ser människor inte efter i lagboken innan de skall misshandla sina barn, men massmedia skulle ha spritt lagens bestämmelser på ett sådant sätt att folk skulle ha fått klart för sig att man inte längre får aga sina barn — inte ens om det kallas kärleksfullt. Men kärleksfull kan aga aldrig bli.

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Herr Sjöholm säger att vi lever i ett upplyst samhälle. Det gör vi i viss mån, men när det gäller allvarlig misshandel som skadar barn till liv och lem lever vi sannerligen inte i ett upplyst samhälle.

Som jag sade i mitt första anförande tycker jag det är viktigt att vi får i gång en diskussion och en upplysningskampanj på detta område.

Herr Sjöholm skall inte tala om petitesseer som inte har med saken att göra. Man vinner ingenting på att försöka misstänkliggöra varandra och beskylla varandra för att ha felaktiga avsikter.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Aga uppfattar jag som ett vackrare ord för våld. Att den vanligen begränsas till våld mot minderåriga gör den inte mer moraliskt acceptabel.

Herr Åkerlind anför som exempel på vad som kan vara försvarligt att man tar ett barn i håret för att leda det på de — som man får hoppas — »rätta vägar» som föräldrarna har utstakat. Att detta inte skulle kallas misshandel får stå för herr Åkerlinds räkning. Herr Åkerlind menar att man inte får frånta föräldrarna rätten att leda barnen på de rätta vägarna. Men låt oss då upplysa föräldrarna om vilka medel som är möj-

liga att använda och vilka medel som inte är tillåtna.

När herr Åkerlind tar upp denna fråga gör han det i den formen att han frågar, om ändringen av barnavårdslagen fått åsyftad effekt, och som jag nämnde i mitt svar undersöker socialstyrelsen detta. Jag har uppfattat det så, att en av effekterna tydligen är att herr Åkerlind har fått en annan inställning. Jag vet inte om det är riktigt, men jag tycker nog att hans interpellation är betydligt mer vidsynt och human än högermotionen 1966, som i vissa formuleringar om än inte i yrkandet andades vad jag uppfattar som grov cynism. Att cynismen möjligen är omedveten, där våldet maskeras som kärlek, finner jag ännu mer skrämmande.

Jag vill sluta med en mening ur herr Åkerlinds egen replik: Vi måste dra fram i ljuset de mörksens gärningar som våld mot barn är — och, vill jag tillägga, antingen det kallas misshandel, aga eller något annat.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Hade jag suttit i min bänk kunde jag ha instämt i vad statsrådet Odhnoff sade, men jag kan göra det från talarstolen i stället. Jag antecknade med tillfredsställelse att hon sade att aga är detsamma som våld — det är perfekt beskrivet.

Jag har inte misstänkliggjort någon, herr Åkerlind, jag har bara sagt att herr Åkerlind fortfarande är anhängare av aga. Det har herr Åkerlind själv upprepade gånger betygat i dag från denna talarstol, och han har även givit oss exempel på hur man skall bete sig för att utöva aga som enligt hans mening är tillåten. Om herr Åkerlind anser att jag har misstänkliggjort honom beror det kanske på att han inte vet vad aga är, men då borde herr Åkerlind lära sig det.

Interpellation ang. viss nyligen uppdagad spionageverksamhet

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Herr Sjöholm uppehåller sig genomgående vid gränsdragningsproblemen, men det är i detta fall framför allt fråga om de stora frågorna som gäller barnens liv och hälsa, och dessa skall vi söka komma åt genom att gemensamt sluta upp kring en handlingslinje som kan motverka barnmiss-handel. Jag hoppas att herr Sjöholm ansluter sig till denna linje.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Herr Åkerlind drar gränsen vid fall som gäller barnens »liv och hälsa». Det är verkligen att dra gränsen för att man skall reagera väl högt. Detta demonstrerar ytterligare en gång att herr Åkerlind har den inställning som jag angivit.

Jag vill dra gränsen så — och jag har, med tillfredsställelse erfarit att statsrådet Odhnoff vill dra den på samma sätt — att ingenting är tillåtet i detta avseende. Där skall gränsen dras och vi har i riksdagen kommit överens om att den skall dras på detta sätt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 21

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 59, angående ändrade former för reglering av priser-na på fisk, m. m.

§ 22

Interpellation ang. viss nyligen uppdagad spionageverksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Herr WENNERFORS (h), som yttrade:

Herr talman! Tisdagen den 26 mars 1968 offentliggjorde säkerhetspolisen omständigheterna kring den underrättelseverksamhet som från östtyskt håll

har riktats mot Sverige. Verksamheten har enligt kommunikén koncentrerats till södra Sverige där säkerhetspolisen omhändertagit fyra radiosändare. Ledningen för den utländska underrättelseverksamheten skulle under 1968 överföras till ett illegalt agentnät i malmöområdet. Slutligen må nämnas att säkerhetspolisen uppfångat radiosignaler riktade till de verksamma agenterna.

Denna metod att en utländsk stat i fredstid utplacerar radiosändare på svenskt territorium antyder att den utländska underrättelsetjänsten velat bygga upp en organisation med hög beredskap i vårt land. Huvuduppgiften har förmodligen varit av rent militärt slag, riktad främst mot det strategiskt betydelsefulla området kring östersjöutloppet. En möjlighet föreligger också att sändarna skulle användas för att radiostyra femtekolonnverksamhet och sabotagegrupper inom Sverige.

Trots att hela omfattningen av underrättelseverksamheten ännu inte uppdagats framstår det inträffade som ett hot mot vårt lands säkerhet.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få rikta följande fråga:

Vill herr statsministern ge kammaren en redogörelse för omfattningen och innebörden av den nyligen uppdagade, mot Sverige riktade, spionageverksamheten?

Denna anhållan bordlades.

§ 23

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 122, i anledning av motioner angående lokaliseringpolitikens framtida utformning; och

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

till riksdagens ombudsmän, nr 123, i anledning av skrivelse från riksdagens ombudsmän angående tjänsteorganisationen vid riksdagens ombudsman-naexpedition; och

till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, nr 124, i anledning av skrivelse från riksdagens ombudsmän angående tjänsteorganisationen vid riksdagens ombudsmannaexpedition.

§ 24

Anmäldes följande motioner:

nr 1022, av herr *Öhvall*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 57, med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.,

nr 1023, av fru *Rydning m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 64, angående skolans arbetstider,

nr 1024, av herr *Engkvist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 67, angående undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige, och

nr 1025, av herr *Rimmerfors*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 25

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.18.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 29 mars

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollen för den 21 innevarande mars.

§ 2

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 1022; och

till statsutskottet motionerna nr 1023—1025.

§ 3

Föredrogs den av herr *Wennerfors* (h) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation

till hans excellens herr statsministern angående viss nyligen uppdagad spionageverksamhet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

Punkten 2**Lantbruksrepresentanter****Sedan punkten föredragits anförde**

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Denna punkt i jordbruksutskottets förevarande utlåtande handlar om lantbruksrepresentanter. Alla torde vara ense om att dessa utför ett värdefullt arbete. Tack vare deras bevakning i olika delar av världen har svenskt jordbruk snabbt fått informationer och impulser.

Frågan om huruvida inte en liknande bevakning kunde vara behövlig på den skogliga sidan har nu uppkommit, och jag har därför väckt en motion med hemställan därom. Min motion — II: 900, likalydande med motionen I: 722 — har remitterats till domänstyrelsen, skogsstyrelsen, skogshögskolan, Skogsindustriernas samarbetsutskott och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund. Som kammarens ledamöter finner av bilagan till jordbruksutskottets utlåtande nr 1 har dessa tunga remissinstanser ställt sig helt positiva till tanken i motionerna och understrukt värdet av en sådan skoglig bevakning i utlandet.

Jordbruksutskottet har inte tillstyrkt motionerna men det kan kanske inte heller sägas att man avstyrkt framställningen. Jag accepterar den skrivning som jordbruksutskottet har använt och jag har inget särskilt yrkande. Jag har emellertid här velat understryka det angelägna i att jordbruksdepartementet nu handlar så snabbt som möjligt, helst naturligtvis i överensstämmelse med de intentioner som utskottet angivit, enligt vilka frågan noga bör följas av Kungl. Maj:t. Utskottet har inte ansett sig böra ta ställning i frågan, eftersom det redan föreligger en framställning hos Kungl. Maj:t om införandet av skogliga representanter. Utskottet har med hänsyn härtill menat att det är jordbruksdepartementet som snabbt skall ta initiativ.

Jag vill bara, herr talman, understryka detta och har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

Kungl. Maj:t hade (bilaga 11, punkten D 5, s. 50—52) föreslagit riksdagen att till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 76 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 48 av herr *Fälldin m. fl.* och II: 76 av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.* vari hemställt att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionen, bil. 11, punkt D 5 måtte 1) medge generell uppräkning av det extra mjölkpristillägget i norra Sverige med 25 procent för återställande av pristilläggets realvärde, 2) anvisa till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 ett förslagsanslag av 84 000 000 kr., varav 8 000 000 kr. finge disponeras för det i motionerna angivna syftet,

dels de likalydande motionerna I: 718 av herr *Strandberg* och fröken *Stenberg* och II: 920 av herrar *Petersson* och *Nilsson* i Agnäs vari hemställt att riksdagen måtte anvisa till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 ett förslagsanslag av 84 000 000 kr., varav 8 000 000 kr. finge disponeras för det i motionerna angivna syftet,

dels motionen II: 909 av herrar *Jönsson* i Ingemarsgården och *Antby* vari hemställt att riksdagen vid behand-

lingen av statsverkspropositionen, bil. 11 punkt D 5 måtte 1) medge generell uppräknig av det extra mjölkpristillägget i norra Sverige med 25 procent, 2) anvisa till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 ett förslagsanslag av 84 000 000 kr., varav 8 000 000 kr. finge disponeras enligt i motionen angivet syfte.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 48 och II: 76, I: 718 och II: 920 samt II: 909 till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 76 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Skärman* (fp), *Hermansson* (cp), *Lundberg* (h), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Persson* i Heden (cp), fru *Sundberg* (h) samt herrar *Jönsson* i Ingemarsgården (fp) och *Larsson* i Norderön (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 48 och II: 76, I: 718 och II: 920 samt II: 909 till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 84 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! I fjolårets riksdagsbeslut om riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken underströks nödvändigheten av att en betydande jordbruksproduktion uppehålls även i norra Sverige. Det kan inte råda något tvivel om att det kombinerade jord- och skogsbruket för norra Sveriges vidkommande är den bästa och effektivaste driftformen. Inom detta kombinationsbruk måste mjölkproduktionen tillmätas en avgörande betydelse. Detta gör att mjölkproduktionen måste ges goda be-

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

tingelser om man skall kunna behålla ett livskraftigt jordbruk i norra Sverige.

Såväl arealbidraget som leveranstillägget på mjölk avskaffades genom föregående års riksdagsbeslut. I stället skall utgå ett särskilt övergångsbidrag. För jordbruket i norra Sverige och särskilt för mjölkproduktionen betyder denna omläggning en väsentlig försäkring av betingelserna. Av denna anledning får det i norra Sverige utgående extra mjölkpristillägget, som inte förändrades vid sagda riksdagsbeslut, ökad betydelse.

Bidragsskalan för detta betydelsefulla pristillägg har dock inte justerats sedan 1962/63. Genom inflationen har sålunda värdet av mjölkpristillägget blivit väsentligt reducerat.

För oss motionärer är det uppenbart att mjölkproduktionen i norra Sverige nu inte har sådana betingelser, att den på sikt kan upprätthållas i den omfattning som krävs för att färskvaruproduktionen skall kunna tillgodoses. En nödvändig åtgärd för att skapa bättre förutsättningar är att återställa det extra mjölkpristilläggets realvärde. Detta tilläggs storlek bör fortlöpande anpassas till penningvärdeutvecklingen.

Då en sådan successiv anpassning inte har skett är det nu nödvändigt med en större höjning. Penningvärdeförsämringen sedan 1962/63 motiverar en uppräknig med 25 procent. En sådan uppräknig för återställande av realvärdet skulle medföra en kostnad av omkring 8 miljoner kronor. Det kan tilläggas att detta belopp är lägre än den besparing som sloandet av areal- och leveranstilläggen i ifrågavarande län innebär. I norrlandslänen har leveranstillägget motsvarat i genomsnitt 1,5—3 öre per kilo mjölk, vilket är avsevärt mer än i övriga delar av landet. Enbart bortfallet av detta stöd motiverar alltså en betydande uppräknig av det extra mjölkpristillägget, om prisrelationerna skall upprätthållas.

Det kan vidare tilläggas att mjölk-

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

invägningsciffrorna för norrlandslänen under år 1967 har fallit mera än genomsnittligt för hela landet. I vissa län är nedgången inemot 10 procent, medan genomsnittet är cirka 6 procent.

I den aktuella jordbruksdebatten förekommer givetvis även de koncentrerade rationaliseringsinsatserna i Norrland, den s. k. KR-verksamheten. Denna berör dock ett mindre antal jordbruk inom begränsade områden och kan därför inte i väsentlig grad påverka förhållandena i landsdelen som helhet.

I utskottet har vi beretts tillfälle att lyssna till en redogörelse för denna verksamhet av några representanter för lantbruksstyrelsen. Av vad som därvid meddelades kunde man tyvärr inte bli övertygad om att ens de områden och företag som berörs av denna särskilda rationalisering blivit tillfredsställande hjälpta.

Lönsamheten sades visserligen ha ökat något men hur mycket ansågs svårt att fastställa. Avgörande för dessa företags existens var dock att det högre mjölkpriset i Norrland kunde upprätthållas. Det var grunden för att verksamheten skulle kunna fortfara.

Även om man således satsar på en effektivare produktion så är tydligen inte denna verksamhet någon patentrösning, som skyddar företagen för de påfrestningar som mjölkproducenterna särskilt i Norrland i hög grad är utsatta för.

Jag finner det betänkligt att frågan om våra fortsatta möjligheter att bibehålla en betydande jordbruksproduktion i vårt lands norra delar — så betydelsefull som den är — hittills i alltför hög grad har stannat vid utfästelser i stället för åtgärder. En konstruktiv åtgärd skulle enligt vår mening vara att tillgodose det rimliga önskemålet att det extra mjölkpristillägget åtminstone anpassas till dagens penningvärde.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Tillsammans med herr Petersson har jag väckt motionen II: 920 — likalydande med motionen I: 718 — med begäran om en 25-procentig uppräknig av det extra mjölkpristillägg som utgår till det norrländska jordbruket. Detta bidrag har icke justerats sedan budgetåret 1962/63 och bör med hänsyn till bl. a. inflationen uppräknas, så att stödets realvärde återställs.

Jag vill understryka att det måste anses vara ett samhällsintresse att jordbruk bedrivs i norra Sverige också i fortsättningen. Men om inte pessimismen bland jordbrukarna skall tilltaga och jordbruken läggas ned i sådan utsträckning att mjölkförsörjningen i området äventyras måste vi ägna uppmärksamhet åt lönsamheten. Härvidlag vill jag instämma i vad herr Larsson i Norderön nyss yttrade. Det är mjölkproduktionen som i dag är förutsättningen för att man skall kunna räkna med rimlig lönsamhet hos de uppbyggda enheterna, t. ex. på KR-jordbruken. Nedläggningen av jordbruk är ju för närvarande dubbelt bekymmersam därför att arbetslöshetsituationen är sådan, att vi får räkna med att de människor som friställs måste omskolas och lämna bygden, med de beklagliga följder detta har. Misslyckas de sedan på annat håll måste de kanske ändå komma åter till bygden.

Jag har också den uppfattningen att sådan utvecklingen är i dag måste vi räkna med att i en inte alltför avlägsen framtid tvingas försörja oss med tormjolk eller kanske med mjölk i tetrapak, som förs i lastbilar från södra Sverige, eller mjölk i tankbilar från Finland. Detta vore emellertid enligt min mening både olämpligt och onödigt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Eftersom jag är motionär och reservant i denna fråga skulle jag helt kortfattat vilja understryka några synpunkter.

För det första är det en grundförut-sättning, om man vill behålla jordbru- ket i Norrland vid god livskraft, att er- bjuda bra betingelser för mjölkproduk- tionen. Den är en avgörande faktor i det norrländska jordbruket.

För det andra vill jag framhålla att fjolårets riksdagsbeslut om att avskaf- fa arealbidraget liksom leveranstill- lägget för mjölk och ersätta dem med ett särskilt övergångsbidrag kom att be- tyda försämringar för en del mjölkpro- ducenter i Norrland. Man har också kunnat konstatera att mjölkproduktio- nen har minskat. Jag vill inte på något sätt påstå att orsaken därtill uteslutan- de är dessa ändrade bestämmelser, men de har säkerligen bidragit. Genom ut- glesningen av de mjölkproducerande en- heterna fördyras också uppsamlingen, vilket betyder ökade kostnader för de kvarvarande mjölkproducenterna.

Jag vill dessutom konstatera att det norrländska jordbruket har stor bety- delse inte bara för livsmedelsförsörj- ningen utan även för försvarsberedskap- en liksom för näringslivet och samhäl- lets funktion i övrigt i dessa områden. Därför kan man nog med fog säga att det är ett riksintresse att vidmakthålla jordbruket där vid en god standard.

Vi anser att den av oss föreslagna uppräkningsen av det extra mjölkpris- tillägget med 25 procent är i hög grad nödvändig för att stimulera framför allt mjölkproduktionen. Inflationen se- dan 1962/63, då de nu gällande bestäm- melserna trädde i kraft, motsvarar un- gefär 25 procent och därför anser vi det som ett rättmätigt krav att påford- ra att läget skall återställas.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservationen 1.

Herr JOHANSON i Västervik (s):
Herr talman! Innan jag går in på den

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

punkt som nu behandlas vill jag säga några ord om den uppgörelse som träf- fades föregående år beträffande vårt jordbruk.

Socialdemokraterna har blivit be- skyllda för att hetsa mot jordbrukarna, att vilja utrota jordbrukarna och be- driva klappjakt på dem. Var och en som var med om riksdagsbeslutet före- gående år vet dock att det beslutet syf- tade till att söka ge jordbrukarna en sådan inkomst att de stannar kvar i sitt yrke. Ärligen har bortrationaliserats omkring 10 000 jordbrukare. Orsaken till detta har väl i hög grad varit, att näringen givit så små inkomster att dess utövare sökt sig till andra arbetsupp- gifter som de räknat med skulle ge ett bättre utbyte.

Beslutet föregående år innebar ock- så att man skulle få bort det pristryc- kande överskottet som i sin tur med- verkat till att jordbrukarna fått så låga inkomster. Dessutom önskade man få fram brukningsenheter som skulle kun- na ge jordbrukarna full sysselsättning och rimlig avkastning. Den mindre jordbrukaren skulle inte få någon stör- re fördel, om man ökade importskyd- det, eftersom hans produktion till av- salu är mycket ringa. Jag tror att de jordbrukare, som har kommit i åtnju- tande av det särskilda stödet till jord- brukets rationalisering, har förstått be- tydelsen av att det skapas brukningsen- heter av sådan storlek, att de kan ge jordbrukarna en ordentlig ersättning för deras arbetsinsatser.

Efter att ha gjort denna deklaration skall jag be att få övergå till punkten 11. Jag vill då först säga att även frå- gan om mjölkpristillägget ingick i upp- görelsen föregående år. Såsom har framgått av föregående anförande yr- kar reservanternas nu en höjning av det extra mjölkpristillägget med 25 pro- cent, vilket kräver en uppräkningsen av anslaget under punkt 11 med 8 miljoner kronor. Det extra mjölkpristillägget ut- går med differentierade belopp till sju

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

olika zoner i norra Sverige. Tillägget varierar mellan 10,3 och 1,4 öre per kilo och utgår generellt på all invägd mjölk inom vederbörande zon. Det är således inte fråga om något speciellt småbrukarstöd, vilket anslagsrubriken »Särskilt stöd åt det mindre jordbruket» kan ge ett intryck av. Tillägget är alltså lika stort per kilo mjölk för småbrukaren som för brukare av större enheter.

Hur mycket kan då en höjning av detta bidrag med 25 procent betyda i det enskilda fallet? Inom den lägsta bidragszonen ger ett extra pristillägg på 0,35 öre per kilo 35 kronor per år för den som levererar 10 000 kilo mjölk och 350 kronor per år till den som levererar 100 000 kilo mjölk. Inom den högsta bidragszonen blir dock tillägget mera markerat. En leverantör av 10 000 kilo mjölk får 260 kronor per år och en leverantör av 100 000 kilo mjölk får 2 600 kronor per år. Jag nämner dessa siffror för att åskådliggöra, att det inte är fråga om något speciellt småbrukarstöd.

Motionärerna åberopar penningvärdeförsämringen sedan år 1962 och anför denna såsom motiv för sitt yrkande. De bortser då ifrån att detta bidrag vägdes in i den stora uppgörelse som riksdagen antog för mindre än ett år sedan. Sedan maj månad år 1967 har penningvärdeförsämringen varit obetydlig. Till och med Jordbrukarnas Föreningsblad skrev i sin ledare för någon vecka sedan, att inflationen kom av sig under senare halvåret 1967.

Det kan också finnas anledning att erinra om att i överenskommelsen om prissättningen på mjölk för åren 1967/68 och 1968/69 ingår en stegvis företagen höjning av avräkningspriset på mjölk, vilken givetvis kommer alla leverantörer till godo.

Den minskade invägningen vid mejerierna har också haft en gynnsam inverkan på producentpriset, då relationerna mellan konsumtionsmjölk och produktmjölk blivit förmånligare.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 11.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johanson i Västerвик framhöll i sitt anförande att det extra mjölkpristillägget utgår med varierande belopp. Längst i söder börjar det med 1,4 öre och längst i norr är det uppe i 10,3 öre. Herr Johanson tycks emellertid inte ha dragit den riktiga slutsatsen beträffande anledningen till att det förhåller sig så. Detta tillägg är ju motiverat av de klimatiska förhållandena, och de är likadana för både stora och små. Att mjölkpristillägget står upptaget under småbrukarstödet beror på att jordbruken i Norrland för det mesta är små, men dess egentliga motiv är alltså de klimatiska förhållandena, som blir svårare ju längre norrut man kommer.

Eftersom man anser det vara ett riksintresse att behålla mjölkproduktionen — den viktigaste delen av jordbruksdriften i Norrland — har man konstruerat denna form av pristillägg. Vid remissbehandlingen av jordbruksutredningen framkom det också vägande skäl för dess bibehållande. Detta kan förtjäna att framhållas efter herr Johansons anförande.

Herr JOHANSON i Västervik (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara för herr Jönsson i Ingemarsgården framhålla, att jag är fullt införstådd med att det är de klimatiska förhållandena i Norrland som motiverar det differentierade tillägget.

Herr NILSSON i Agnäs (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte låta tillfället gå mig ur händerna att till herr Johanson i Västervik säga att det stora flertalet jordbrukare i Norrland driver sådana jordbruk där detta extra stöd är

av betydelse. Varje jordbrukare i Norrland är tacksam för varje hundralapp i ökad inkomst som kan komma i fråga — ett sådant stöd är inte på något sätt betydelselöst.

Herr LARSSON i Norderön (cp) kort genmäle:

Herr talman! Man kan givetvis invända emot att denna fråga om mjölkpristillägg hamnat under rubriken »Särskilt stöd åt det mindre jordbruket» — det är inte en helt korrekt placering. Jag framhöll också i mitt tidigare inlägg att klimatförhållandena givetvis drabbar alla mjölkproducenter, alla som över huvud taget driver jordbruk i norrlandsområdet. Jag klargjorde även att vi i jordbruksutskottet fått en redogörelse för att även KR-jordbruken, som ju tillhör de större, är synnerligen beroende av denna prishöjning för sina existensmöjligheter.

Herr talman! Jag vill sedan bara tillägga att vid fjolårets beslut föll denna fråga först efter en gemensam votering.

Herr JOHANSON i Västervik (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att besvara kammaren mer i denna fråga, men då jag hörde herr Nilsson i Agnäs, som är representant för högern, och då jag ser att det finns även andra högermän som står som reservanter, blev jag något förvånad, ty deras inställning här strider mot högerns tal utåt om skattesänkningar. Samtidigt med skattesänkningar vill man öka försvarskostnaderna, och man vill också öka dessa utgifter för stöd åt jordbruket. Jag skulle vilja påstå att det inte finns någon korrespondens mellan vissa högermäns agerande här i riksdagen och deras agerande utåt när det gäller att skapa en opinion för skattesänkningar.

Herr NILSSON i Agnäs (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var en mycket

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket
överraskande replik från herr Johanssons sida. Jag är av den uppfattningen att ett stöd åt jordbruket i Norrland, som i detta fall kanske skulle kosta 8 miljoner kronor, i det långa loppet inte kommer att betyda några skattehöjningar för landet i stort. Skattehöjningar för landet i stort blir det däremot fråga om, när en hel näring av detta slag läggs ned i Norrland. Ett beslut om särskilt stöd åt jordbruket i Norrland innebär visserligen i dag en ökning av statens utgifter, men i det långa loppet kommer en sådan åtgärd att slå åt andra hållet. Vad vi här har föreslagit står därför inte alls i strid mot vår allmänna uppfattning, att det så småningom skall vara möjligt att genomföra skattesänkningar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! I anslutning till den debatt som nu förs om mjölkproduktionen skulle jag vilja lämna en enda uppgift. Jag har i övrigt ingen anledning att lägga mig i debatten. Jag tycker att herr Johanson i Västervik har anfört så vettiga argument för sin ståndpunkt, att jag inte har något behov av att komplettera vad han har sagt.

Om vi ser på utvecklingen av mjölkproduktionen finner vi att nedgången i produktionen inom de nordligaste länen inte på långa vägar har varit så stor som för landet i övrigt. Under den senaste femårsperioden har nedgången för landet totalt sett varit drygt 13 procent i fråga om den invägda mjölmängden, men för norrlandslänen stannar nedgången vid 6 procent. Beträffande prisutvecklingen finner vi att mjölkpriset under samma period för landet i dess helhet har stigit med 11 öre. För de fyra nordligaste länen kan vi räkna med en prishöjning av 13 öre, således en väsentlig förbättring av priset i förhållande till landet i dess helhet under denna period.

Jag vill tillägga att vi skall akta oss

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

för att göra alltför kortsiktiga bedömningar. Vi var ju i fjol i riksdagen överens om att vi skall eftersträva en viss reducering av mjölkproduktionen för att vi skall nå bättre resultat, såsom herr Johanson redan har framhållit. Vi har sett att vi lyckades väl med det under 1967, men det ser ut som om den diskussion som nu kommit i gång skulle leda till att vi på nytt får en ökning av mjölkproduktionen. Siffrorna för februari månad tyder nämligen på att mjölkproduktionen håller på att öka igen. I fråga om de nordliga länen är det alldeles uppenbart, om vi jämför februari-siffrorna i fjol med februari-siffrorna i år — även om vi beaktar att det är skottår i år och att vi hade en dag mer — att mjölmängden har ökat.

Jag har velat säga detta för att man skall ha bakgrunden klar för sig i denna diskussion. Norrland har inte varit hårt behandlat. Det finns ingen anledning att se Norrland som något speciellt problem, utan problemet gäller hela det svenska jordbruket, när man skall diskutera mjölkvolymen och mjölkproduktionens förutsättningar.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som jordbruksministern påpekar, att mjölkproduktionen har gått ned mindre i Norrland än i södra Sverige. Men det visar också riktigheten i vad jag sade förut, nämligen att mjölkproduktionen är en nyckelfaktor för det norrländska jordbruket. En jordbrukare i Norrland har inte samma möjligheter att lägga om till kreaturslöst jordbruk för att få en lönsam drift. Därför måste han hålla fast vid mjölkproduktionen, och det är det som gör att han har ett så svårt läge.

Vi som sysslar med detta vet alla att mjölkproduktionen är personalkrävande och besvärande för den som skall ha hand om djurskötseln. Han blir tidsbunden, har svårt att få fria lördagar,

helgdagar, kvällar o. s. v. Detta gör att de flesta, som kan få en lönsam drift på annat sätt, gärna vill rationalisera bort mjölkproduktionen. Men denna valmöjlighet finns inte i Norrland, utan man måste bli kvar och fortsätta med mjölkproduktion om man vill ha en någorlunda lönsam jordbruksproduktion. Det syns också tydligt av siffrorna att man stannar kvar så länge som möjligt. Det finns inte heller på arbetsmarknaden i övrigt så stora valmöjligheter, om man vill bo kvar på orten. Detta förklarar alla dessa förhållanden och ger en ytterligare tyngdpunkt åt vårt krav på en höjning med 25 procent.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! De motioner om ett extra mjölkpristillägg som vi behandlar under denna punkt berör ett ämne som inte utgör någon nyhet för riksdagen. Senast vid förra årets riksdag hade vi en debatt i detta ärende, och frågan föll då vid den gemensamma omröstningen. Eftersom yrkandet i motionerna är ett rättvisekrav för det småbruk som i Norrland helt och klart dominerar, är det naturligt att frågan återkommer i år. Den uppräknade av bidraget med 25 procent som har yrkats i motionerna utgör i realiteten ingen ökning av bidraget, därför att det knappast kan sägas vara en kompensation för den urholkning som skett under årens lopp.

I samband med riksdagens beslut förra året om jordbrukspolitikens avveckling av vissa stödbidrag som utgått till det mindre jordbruket. Det gällde, som det också påtalats här, arealbidraget och leverantörstillägget. Avvecklingen av dessa bidrag innebar helt självklart en inkomstminskning för berörda jordbrukare, vilkas inkomstläge redan innan låg under genomsnittsnivån för jämförbara grupper.

Om löftet från riksdagsbeslutet förra året, att det skall finnas ett livskraftigt jordbruk i Norrland, skall infrias

borde riksdagen i år bifalla den lilla inkomstförbättring som den begärda höjningen av mjölkpristillägget kan ge. Mjölkproduktionen är den huvudsakliga inkomstkällan för jordbrukarna i Norrland, och dessutom är det lika mycket ett konsumentintresse att en färskvarukonsumtion kan vidmakthållas även i denna del av landet.

Inom vissa områden i Norrland är mjölkproduktionen på kraftig tillbakagång — det är en tendens som jag kunna konstatera för det område där jag hör hemma, nedre delen av Norrland. Framför allt i Gästrikland har minskningen under senare år varit ganska stor. Denna tendens lär man inte kunna bryta med den ringa prisökning som det här kan bli fråga om, men det finns jordbrukare vilkas situation är sådan att en prisförbättring, hur liten den än är, kan hjälpa dem att klara amorteringar och dryga räntor för den skuld de fått sätta sig i.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 vid punkten 11.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag fick inte klart för mig om herr Johansons i Västervik argumentation beträffande budgeten gällde centerpartiet — den kanske gällde andra partier. Jag uppfattade alltså inte om hans synpunkter hade adress till något speciellt parti, men för att skingra eventuella missförstånd vill jag nämna att de åtta miljoner kronor, som föreslås i de motioner som bl. a. jag varit med om att väcka, är inräknade i det budgetalternativ som presenterats från vår sida.

Herr Johanson i Västervik sade vidare att man skulle kunna använda pengarna till skattesänkning. Man skulle naturligtvis kunna fortsätta ett sådant resonemang om anslags inverkan i skattesammanhang ganska länge, men jag tror inte att det nu skulle vara särskilt fruktbringande. Man skulle med samma

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket resonemang kunna komma till den slutsatsen att man skulle slopa investeringsbanken och använda de 500 miljonerna för skattesänkning. Det tror jag varken herr Johanson i Västervik eller jag skulle vara intresserad av. Därför får man väl bedöma sådana här utgifter som en investering i vårt näringsliv, när vi ur samhällsekonomiska, företagsekonomiska, sociala eller andra synpunkter vill befördra näringslivet i ett visst område eller på vissa sektorer.

Jag vill understryka vad som sades här att det inte kan vara önskvärt att minskningen av mjölkproduktionen blir densamma i de norrländska områdena — dit mitt eget hemlän i detta sammanhang räknas — som på annat håll. Den målsättning som jordbruksministern, jordbruksutskottet och riksdagen i fjol var överens om innebar ju att man skulle ha en betydande jordbruksproduktion i dessa delar av landet. Eftersom mjölkproduktionen är en nyckelproduktion i detta jordbruk kräver målsättningen att man kan behålla den mjölkproduktion man har och ge den rimliga ekonomiska villkor. Såvitt jag ser finns det mycket starka skäl för att man gör en uppräknings av det extra mjölkpristillägget mot bakgrund av vad som skett dels i fråga om penningvärdeförändringen, dels i fråga om slopan det av producentbidraget och arealtillägget.

Jag har sett något av KR-verksamheten och haft kontakt med en del som arbetar med den. Jag kan inte ett ögonblick bortse ifrån att det ligger en betydande fördel i att en företagare, i detta fall en jordbrukare, får ett så pass betydande stöd. Om man slår ut stödet på mjölklitern är det inte så obetydligt jämfört med vad den får som producerar på basis av en nybyggnation, där vederbörande inte har fått några andra förmåner än en lånegaranti. Trots detta är det ju ett faktum att det finns KR-jordbrukare som bedömer att det blir ganska svårt att klara sig fram-

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

över. Man ser i många fall inte särdeles optimistiskt på detta.

Jag tycker att dessa skäl gör att man skulle kunna bifalla reservationen, så mycket mer som det bara skilde på någon röst att man hade kommit till ett positivt resultat när riksdagen i fjol behandlade denna fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Sedan herr Eriksson i Bäckmora och jag tillsammans tittat på siffrorna tror jag att vi kan vara överens om att det inte är någon nedgång i Hälsingland. Tvärtom är det så — i både Hälsingland och Gästrikland — att man där kunde iakttä en omsvängning redan i januari månad. Invägnings-siffrorna i januari och februari 1968 var högre än under motsvarande tid i fjol. Då borde nog herrarna ändå inse att det håller på att svänga om nu. Det är ganska tydligt att det har börjat bli en ökning av mjölkproduktionen.

Om vi höjer priset i dag, kan vi vara säkra på att det inte kommer att dröja länge förrän vi på nytt får dras med överskottsproblem. Vi kommer kanske att få göra det ändå, ty vi tog nog till för kraftigt i fjol, när vi förbättrade villkoren för mjölkproduktionen; vi kanske kom ett steg för långt. Det är tydlig risk att vi inte kommer ifrån överskottsproblemen och att det redan ur den synpunkten vore olyckligt att följa den motion som väckts om en höjning av tillägget. Det finns inte någon speciell motivering för det, och i allmänhet är vi väl överens om att vi egentligen skulle försöka komma bort från denna typ av bidrag och söka oss över till ett stöd som vore mera produktneutralt och som inte vållade bekymmer, vilket onekligen ett överskott av mjölk kan göra. Där pekar utskottet på att det igångsatts en utredning

vid lantbrukshögskolan om den ekonomiska situationen för det norrländska jordbruket. Jag hoppas att vi, när resultatet föreligger, skall få bättre möjligheter att bedöma huruvida det norrländska jordbruket är speciellt illa gynnat i förhållande till landets jordbruk i övrigt. Jag tycker att vi bör kunna invänta det materialet med rätt stort lugn, särskilt med hänsyn till den produktionsutveckling vi nu kan iakttä.

Herr **NILSSON** i Agnäs (h):

Herr talman! I sitt förra anförande sade jordbruksministern att nedgången i mjölkproduktionen skulle vara mindre i de nordliga länen än i det övriga Sverige; i Norrland skulle nedgången ha varit 6 procent. Jordbruksministern anförde vidare att årets siffror för februari och i Hälsingland även för januari månad skulle vara bättre, jämförda med motsvarande tid förra året. Vi bör i det sammanhanget emellertid inte glömma bort att vi förra året hade det stora sorkåret, och vi hade mycket svåra problem med foder i praktiskt taget hela Norrland. I de trakter jag företräder var man helt enkelt tvungen att slakta ut på ett helt annat sätt än eljest. Skördeåret 1967 var mycket bättre, och fodersituationen är i år en helt annan. Man bör därför akta sig för att fästa alltför stort avseende vid den uppgång som siffrorna visar.

Jordbruksministern sade att det i alla fall föreligger ett överskottsproblem. När det gäller färskvarorna tror jag inte att vi har något överskottsproblem i Norrland. Jag vet att man kör mjölk i tankvagnar och på annat sätt från Västerbotten till Norrbotten, och jag vet också att det finns andra områden i Norrland, där man inte producerar tillräckligt med mjölk utan måste transportera sådan långa sträckor.

Jag vill vidare fråga jordbruksministern om han anser att det föreligger livsmedelsöverskott när det gäller världen i stort. Får vi inte snart räkna

med — om vi nu, som jordbruksministern säger, skall avstå från kortfristiga bedömningar — att hela Sveriges jordbruksproduktion måste sättas in i ett världssammanhang? Ur den synpunkten är det väl alltså inte så farligt om det nu produceras mycket mjölk i Norrland.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jordbruksministern hade färskare siffror än jag vad det gäller mjölkproduktionens utveckling i Gästrikland och Hälsingland, och det är klart att siffrorna för dessa första månader på året visar en liten dragning uppåt. Men jag jämförde åren 1966 och 1967 med åren dessförinnan. En sådan jämförelse visar en mycket kraftig trend till en minskning av mjölkproduktionen. Om jag inte minns fel, hade Gästrikland som årsgenomsnitt en sänkning med 10 procent; om det nu från den låga nivån är en liten dragning uppåt så är det inget oroande. Jag tror emellertid att den tendensen kan bli ganska kortvarig, och i varje fall tror jag inte att en höjning av det extra mjölkpristillägget kommer att medföra någon större ökning av mjölkproduktionen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag tror, herr jordbruksminister, att det ändå är ganska vanskligt att dra några slutsatser av trenden i produktionsvolymen under något kvartal jämfört med tidigare kvartal — eller låt oss säga ett par månader i år jämfört med fjolåret. Man kan inte säga att en sådan utveckling visar att vi fått en viss inriktning. Jag tror inte att ett sådant resonemang är hållbart. Man kan mycket väl hypotetiskt tänka sig, att man får en ökning på kort sikt av mjölkproduktionen i ett visst område men att utvecklingen inom låt oss säga fem till åtta år blir en helt annan. Jag säger inte att utvecklingen tyder på en sådan trend, men den kan mycket väl

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket tänkas. Därför bör man inte av sådana här statistiska uppgifter dra några förhastade slutsatser.

Mitt resonemang är detta, att en betydande del av mjölkproduktionen — jag kan ta mitt eget län som exempel, men det gäller också Norrland — kommer från mindre jordbruk, vilkas ägare befinner sig i en sådan ålder att de inte kommer att vara aktiva jordbrukare under så lång tid ytterligare. I många fall finns det heller inga barn som tar vid. Det blir då rationaliseringar, men totalt sett kommer det med all sannolikhet inom en period av 10—15 år att bli en mycket stark reducering av antalet jordbrukare. Att då basera bedömningen av mjölkproduktionens utveckling inom dessa områden på ett par månaders siffror tycker jag inte är särskilt tillförlitligt. Sådana siffror blir fullständigt missvisande. Det är därför som det är så väl motiverat att man får en förstärkning av det extra mjölkpristillägget.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag kan hålla med herr Eliasson i Sundborn om att vi kan skjuta på denna bedömning och se hur utvecklingen gestaltar sig. Under våren kanske vi får tillfälle att återkomma till frågan, när vi har fått uppgifter för ytterligare någon månad.

Jag ville egentligen — och det sade jag redan i mitt förra inlägg — just varna för att man drog alltför hastiga slutsatser. Det har ju talats om en nedgång och då sade jag att man nu kunde skönja tecken på en uppgång, alltså inte bara en stagnation utan också en uppgång.

Jag har klart redovisat begränsningen av de siffror jag anfört. De avser bara vissa områden och endast ett par månader. Vi får som sagt möjligheter att återkomma till denna fråga.

Jag skall inte fresta kammarens tålamod med att gå in i en diskussion om

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

det norrländska jordbrukets och speciellt mjölkproduktionens roll i hela världssammanhanget. Det får vi väl spara till ett tillfälle då det finns bättre utrymme för en sådan debatt.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag beundrar jordbruksministern när han säger att han med stort lugn kan invänta resultatet i förevarande avseende. Vi som bor i Norrland och ägnar oss åt denna näring känner oss givetvis inte lika lugna.

Jag vill också få tillagt att man i år, på grund av arbetsmarknadssvårigheterna och den bristande sysselsättningen framför allt i skogsbruket, visar en tendens att i stället satsa på mjölkproduktionen. Det är en omständighet som är omvitnad från mejeriföreningar, att leverantörer, som har slutat med sin produktion, har återkommit på grund av arbetsmarknadsläget. Det gäller då ofta äldre jordbrukare som ser en möjlighet att rimligt kunna klara sig i en brydsam situation. Men från detta är det långt till att säga att man kan se på förhållandena med stort lugn.

Vad som för oss är väsentligt är att riksdagsuttalandet i fjol om upprätthållandet av en betydande jordbruksproduktion i Norrland följs av åtgärder. Vi måste få den prisförhöjning som gör verksamheten lönsam inte bara för de små utan även för de större jordbrukarna som bedriver mjölkproduktion.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag återkommer. Jag vill bara bemöta ett par saker som herr Larsson i Norderön och herr Eliasson i Sundborn anfört.

Man talar om en nedåtgående trend när det gäller invägningen av mjölk, och så väcker man en motion och avger en reservation, som skulle innebära att en leverantör i lägsta bidragszonen, som levererar 10 000 kilo mjölk per år, skulle få 35 kronor. Är det nå-

gon som tror att de 35 kronorna på något sätt skulle påverka trenden? Den som levererar 100 000 kilo mjölk får 350 kronor, och inte heller en sådan summa kan väl påverka trenden. Men går man upp i den högre bidragszonen så finner man att den som levererar 10 000 kilo mjölk får ytterligare 260 kronor, medan den som levererar 100 000 kilo skulle få 2 600 kronor. Jag är även härvidlag tveksam om det på något sätt skulle kunna påverka trenden, ifall man ökade pristillägget med dessa summor.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! För det område som jag representerar skulle denna höjning bli ungefär 2 öre per kilogram mjölk. Medelleveransen kan jag för dagen inte ange men låt oss säga att den är omkring 20 000 kilo. Då blir det cirka 400 kronor i genomsnitt per leverantör och vi missunnar inte dem som bor i ett område med annat mjölkpristillägg att få den del av höjningen som tillkommer dem.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 11) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Carl Eskilsson m. fl.

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 91 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 12—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

Kungl. Maj:t hade (punkterna F 1—F 2, s. 64—70) föreslagit riksdagen *dels* 1) att bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolan a) inrätta en professur i prydnadsväxtodling, b) med indragning av en tjänst som föreståndare för statens lantbruksbyggnadsförsök inrätta en tjänst som föreståndare och professor, 2) att till Lantbrukshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 20 574 000 kr., *dels* till Lantbrukshögskolan: Omkostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 344 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 704 av herr *Torsten Andersson* och II: 902 av herr *Grebäck* vari hemställdes att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolans avdelning för lantbrukets radiobiologi inrätta en tjänst som förste konsulent, en tjänst som forskarassistent och en tjänst som laboratorieassistent,

dels de likalydande motionerna I: 710 av herr *Axel Kristiansson m. fl.* och II: 903 av herr *Grebäck m. fl.* vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolan inrätta en tjänst som statsagronom i vattenvård,

dels motionen II: 912 av herr *Lundberg* vari hemställdes att riksdagen måtte besluta att vid lantbrukshögskolan, mikrobiologiska institutionen, från den 1 juli 1968 inrätta en tjänst som förste konsulent för ensileringsforskning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolan *dels* inrätta en professur i prydnadsväxtodling, *dels* med indragning av en tjänst som föreståndare för statens lantbruksbyggnadsförsök inrätta en tjänst som föreståndare och professor,

2. a) lämna motionerna I: 704 och II: 902 utan åtgärd,

b) lämna motionerna I: 710 och II: 903, såvitt nu var i fråga, utan åtgärd,

c) lämna motionen II: 912 utan åtgärd,

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Lantbrukshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 20 574 000 kr.,

3. till Lantbrukshögskolan: Omkostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 344 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Skårman* (fp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Hübinette* (h), *Axel Kristiansson* (cp), *Antby* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp) och *Jonasson* (cp), fru *Sundberg* (h) samt herr *Berndtsson* (fp), som ansett att utskottet under 2. a) bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 704 och II: 902 uttala, att för lantbrukshögskolans radiobiologiska institution borde inrättas tre

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

tjänster som respektive förste konsulent, forskarasistent och laboratorie-assistent;

b) av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Skårman* (fp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Axel Kristiansson* (cp), *Antby* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Jonasson* (cp) och *Berndtsson* (fp), som ansett att utskottet under 2. b) bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 710 och II: 903, såvitt nu var i fråga, uttala att vid lantbrukshögskolan borde inrättas en tjänst som statsagronom i vattenvård.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av fru *Sundberg* (h).

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Vid denna punkt har utskottet haft att ta ställning till vissa tjänster vid lantbrukshögskolan. Det gäller inte att inrätta i och för sig nya tjänster. Det är inte fråga om att öka ut antalet befattningshavare. De personer det gäller finns redan vid lantbrukshögskolan; det är bara fråga om att ge dem en tryggare anställningsform än de nu har.

Vid lantbrukshögskolans radiobiologiska institution finns nu tre tjänster som avlönas av FOA och andra forskningsinstitutioner. Detta är en otrygg anställningsform. Därför anser reservanterna att de tjänsterna bör föras över på stat. De personer det här gäller är högt kvalificerade forskare, som är svåra att ersätta. Risk finns att de söker sig över till andra befattningar, om inte en tryggare anställningsform kan beredas dem.

Det arbete som bedrivs vid radiobiologiska institutionen är mycket viktigt, och det är angeläget att undvika risk för att det kommer att inskränkas eller nedläggas. Det är inte alls fråga om någon »ytterligare förstärkning av resurserna» vid institutionen, som det

står i utskottets utlåtande, utan det gäller, som sagt, bara att skydda dess bestånd genom att skapa tryggare anställningsförhållanden för den personal som redan finns där.

De forskningsresultat som uppnåtts vid radiobiologiska institutionen har tilldragit sig internationell uppmärksamhet och uppskattning, inte minst forskningsresultaten om vissa radioaktiva ämnens transport inom olika livsmedelskedjor.

Det pågår alltså inom denna institution en forskning som inte enbart har intresse för FOA utan som också är av mycket stor betydelse för livsmedelsproduktionen och därmed sammanhängande forskning. Därtill kommer att den radiobiologiska forskningen kan ge utomordentliga vinster på växtförädlingsområdet. Den utgallring av de värdefullaste linjerna i ett växtmaterial, som det annars kan ta årtionden att åstadkomma i förädlingsarbetet, kan genom denna radiobiologiska forskning göras på ganska kort tid. Det är alldeles givet att samhällsekonomiska vinster av stort format står att vinna genom denna forskning. Vi var ju också i föl vid antagandet av de nya jordbrukspolitiska riktlinjerna överens om, som det hette, att anlägga samhällsekonomiska aspekter på jordbruksproduktionen.

Lika viktigt är det att mäta och följa verkningarna av det radioaktiva nedfall som förekommer i vårt land efter atomsprängningar i andra länder. Detta radioaktiva nedfall träffar växterna, som i sin tur konsumeras av betesdjur, och passerar sedan via kött, mjölk, ägg etc. till människorna-konsumenterna.

Därtill kommer att denna forskningsinstitution biträder andra institutioner än sådana som finns inom lantbrukshögskolan, nämligen institutioner inom skogshögskolan och vissa institutioner på andra håll. Därutöver bedriver man viss undervisningsverksamhet.

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

Vid ett besök som jordbruksutskottet gjort vid lantbrukshögskolan har vi haft möjligheter att direkt studera den aktuella verksamheten och även andra verksamheter där. Vi bör, tror jag, ha fått en ganska god information om vad denna forskning betyder.

Herr talman! Jag kan inte heller underlåta att vid detta tillfälle uttala ett beklagande över de primitiva förhållanden under vilka vi låter den radiobiologiska institutionen arbeta. Förutom den relativt gamla s. k. huvudinstitutionen disponeras ett antal före detta militärbaracker, som är undermåliga ur sanitär och trivselsynpunkt för dem som skall arbeta där. I dessa bristfälliga byggnader inryms nu en mycket dyrbar apparatur, som far direkt illa av dessa dåliga förhållanden. När man såg detta, ställde man sig frågande inför vilka bedömningsgrunder vi tillämpar, när vi låter miljonerna strömma ut. I vissa fall anvisas hundratals miljoner kronor till olika ändamål, men vi anser oss inte ha råd att med någon eller några miljoner ge en forskning med internationellt rykte en värdig arbetsmiljö!

Jag erkänner att detta är en liten parentes, men jag anser den vara så pass viktig att jag hoppas att jordbruksministern ser till att denna forskning snart kan flytta in i nya byggnader, som bättre motsvarar forskningens betydelse och som kan göra det möjligt för dem som arbetar vid institutionen att känna en annan trivsel än för närvarande.

Reservationen gäller även en annan forskartjänst, nämligen på vattenvårdens område. Även denna tjänst finansieras nu med forskningsanslag från annat håll. Tjänsten upprätthålles av en framstående forskare, och med nuvarande anslag är den säkrad fram till 1 januari 1969.

Man svävar dock i ovisshet om hur det kommer att bli därefter. Även här råder det alltså otrygghet för en högt

kvalificerad tjänsteman och forskare. Utskottets majoritet har i detta fall avstyrkt motionsförslaget med hänsyn till den proposition som då väntades, nämligen proposition nr 37 angående naturvårdsforskning. Utskottet anser att man inom ramen för denna proposition kan säkra även detta forskningsarbete vid lantbrukshögskolan. Såvitt jag har kunnat finna ges i denna proposition inte någon garanti för eller tas någon direkt hänsyn till det forskningsarbete på vattenvårdens område som bedrivs vid lantbrukshögskolan. Propositionen kan i stället tolkas såsom ett avståndstagande från denna typ av forskning. I propositionen heter det, att forskning angående det ekonomiska utnyttjandet av naturtillgångarna i princip inte bör höra till forskningsrådet, som det där talas om. Denna proposition behandlar egentligen endast den rena naturvården och vad som kan räknas dit. Jag nödgas påstå, att utskottet tyvärr bygger sin avslagsmotivering på ett underlag som inte håller.

Liksom den radiobiologiska forskningen borde den forskning i vattenvård som bedrivs vid lantbrukshögskolan inrangeras i den allmänna naturvården och därmed även räknas till miljövården. Speciellt betydelsefull är forskningen kring de problem som uppstår i samband med den moderna djurhållningen och den därmed nu ofta sammanhängande användningen av s. k. flytgödsel.

Dessa föroreningsproblem är särskilt allvarliga när det gäller de s. k. animaliefabrikerna, som ofta måste sprida sitt avfall vid tidpunkter när marken icke kan absorbera det. Då utskottets ledamöter besökte lantbrukshögskolan klarlades detta ganska ingående. I synnerhet är spridning på tjälad mark farlig. Om sådan göres återfinnes kraftiga föroreningar efter ganska kort tid ute i rinnande vattendrag eller i recipienterna, vilket påvisades för oss. Den forskning som pågår på detta område

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

har inte minst till uppgift att försöka bemästra sådana problem. Därför kan man beträffande denna forskning, liksom när det gäller den radiobiologiska forskningen — om man har intresse för naturvård och miljövård — inte försvara ett riskerande av att detta forskningsarbete kan komma att upphöra eller förminska.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2 a och 2 b av herr Eskilsson m. fl.

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Givetvis är det av väsentlig betydelse för en forskare att veta att den forskning han bedriver har förutsättningar att slutföras. Detta innebär i de flesta fall att en fast forskartjänst är det mest eftersträfvansvärda. Samtidigt kan vi konstatera att en forskarinstitution, som till sig kan knyta flera fasta tjänster, naturligtvis har möjlighet att till dessa tjänster rekrytera framstående forskare med kapacitet att bedriva en vetenskaplig forskning av hög klass. Forskningen på lantbrukshögskolan spänner över hela lantbrukets och trädgårdsodlingens område.

I motionen II:902 — lika lydande med motionen I:704 — har, som herr Hansson i Skegrie nyss redovisade, begärts att tre fasta tjänster skall inrättas vid högskolans radiobiologiska institution. Med tanke på den mycket speciella form av forskning som radiobiologin utgör har reservanterna, bland vilka jag befinner mig, velat tillmötesgå detta önskemål.

Den radiobiologiska forskningen har bl. a. en mycket stor analytisk uppgift. Det är inte bara det att vi i dag kan konstatera nedfall av radioaktivt stoff — på lantbrukshögskolan har man dessutom förutsättningar att forska vidare, att undersöka växtmaterialets upptagningsförmåga vad avser radioaktivt stoff och transporten av detta i livsmedelskedjan. Man kan också, vill jag

tillägga, analysera den variation i assimilationsförmågan som finns mellan olika jordbruksprodukter.

Inte minst ur beredskapssynpunkt — och då menar jag inte bara militär beredskap utan även den form av strålningsberedskap som vi med tanke på utbyggnaden av den fredliga atomkraften alltid måste upprätthålla — anser jag det väsentligt att vi har klart för oss vilka livsmedelsproblem som kan uppstå vid eventuell radioaktiv bestrålning. Vilka beredskapsåtgärder måste i god tid vidtagas? Vilka krav skall vi uppställa när det gäller livsmedelsförvaring? Hur länge kvarstår skadeverkingarna vid bestrålning av olika produkter? I vilken grad kan strålnings-skador fortplantas uppåt i näringskedjan? Detta är några av de frågor som måste besvaras för att vi skall kunna upprätthålla en helt naturlig och nödvändig strålningsberedskap i vårt land. Samtidigt bedrivs vid den radiobiologiska institutionen en forskningsverksamhet där man använder det radioaktiva materialet i forskningens tjänst; man gör det i form av märkta isotoper.

Till vad herr Hansson i Skegrie sade vill jag tillägga att de vidgade kunskaperna om isotopbiologins möjligheter ger utomordentliga förutsättningar för att kunna klargöra allt fler av den organiska världens biokemiska processer, inte bara på växtförädlingens område utan också på växtnäringens område. Vetenskapen kan på det sättet följa märkta atomer ända från utsäde fram till färdiga livsmedel.

Detta är emellertid en forskning på utomordentligt lång sikt, som fordrar fasta tjänster. Det är i detta fall, som vi hört, inte fråga om tillsättande av nya tjänster utan avsikten är att bereda de forskare som sysslar med dessa problem säkrare anställningsförhållanden.

Jag har, herr talman, emellertid inte velat följa reservanterna i reservationen 2 b vid samma punkt i utskotts-

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

utlåtandet utan i stället avgett ett särskilt yttrande.

Här gäller det frågan om att tillsätta en tjänst som statsagronom i vattenvård vid lantbrukshögskolan. Motsvarande forskningstjänst är i dag tillsatt men går på forskningsanslag och förordnandet utgår med detta års utgång.

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk alltför länge för att förklara varför jag inte nu velat vara med om att anslå medel till en statsagronomtjänst i vattenvård. Det innebär inte att jag inte är medveten om den oerhörda betydelse som vattenvården har för hela vårt samhälle. På jordbrukets område har det ökade antalet siloanläggningar och utgödslingsproblemen skapat mycket stora svårigheter på vattenvårdens område, som inte ser ut att minska, svårigheter som måste lösas och som måste lösas snart för att inte värdet av den fortgående rationaliseringen på jordbrukets område skall motverkas av en accelererad miljöförstöring med jordbruket som föroreningskälla.

När jordbruksutskottet behandlade motion 903 av herr Grebäck m. fl. hade inte jordbruksministern lagt fram propositionen om naturvårdsforskningens organisation, men propositionen var aviserad. Av denna avisering i statsverkspropositionen framgick att naturvårdsforskningen skulle behandla luftvårdsfrågorna, vattenvårdsfrågorna och övrig naturvård. Vattenvård och luftvård är kanske de mest väsentliga av de områden på vilka den framtida naturvårdsforskningen skall koncentreras. Detta framgår ju också av den senare framlagda propositionen.

Inför den stora vikt jag fäster vid utbyggnaden av naturvårdsforskningen har jag inte velat binda den blivande forskningsnämnden i dess verksamhet när det gäller att planera uppläggningsen av forskningen inom hela vattenvårdsområdet. Jag tror att det är utomordentligt viktigt att en samlad bedömning kommer till stånd. Vi är redan

nu så splittrade på hela miljöforskningsområdet att all form av samplanering måste innebära en tidsvinst — och vi har ont om tid när det gäller att rädda våra vatten. Det är här inte fråga om någon snålhet från min sida, och jag vågar kanske säga att jag mer än herr Hansson i Skegrie tror att den blivande naturforskningsnämnden kommer att förstå nödvändigheten av en fortsatt och intensifierad forskning på detta område.

Jag är övertygad om att lantbrukshögskolan i dag är den enda institution som verkligen kan klara de mycket svåra uppgifterna i samband med lantbrukets föroreningsproblem, problem som ökar i storlek allteftersom djurbesättningarna blir större, pressaftmängden ökar o. s. v. Med mitt särskilda yttrande vill jag slå fast att mitt avståndstagande från bifall till motionen 903 i detta avseende inte innebär en nedvärdering av det arbete som nu bedrivs vid lantbrukshögskolan på vattenvårdens område. Men jag anser att samordningsfrågorna inom naturvårdsforskningen är så utomordentligt viktiga att jag inte velat föregripa en sådan samordning genom att nu knyta denna forskning till en viss tjänst.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 a vid punkten 19 i utskottets utlåtande men vill i övrigt under denna punkt yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Som motionär i ärendet vill jag anföra några synpunkter på dessa problem. På den radiobiologiska institutionen vid Ultuna består personalen av cirka 12 personer. Av dem är två tredjedelar avlönade med tillfälliga forskningsanslag, trots att arbetsuppgifterna måste anses ha permanent natur.

Föregående talare — herr Hansson i Skegrie och fru Sundberg — har framhållit hur viktigt detta forskningsområ-

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

de är. Jag kan nämna att chefen för lantbrukshögskolans radiobiologiska institution, licentiaten Lars Fredriksson, befinner sig på internationellt uppdrag i Indien för att hjälpa till att där åstadkomma en institution av samma slag som vår. Han har haft liknande uppdrag i Jugoslavien och har anlitats som rådgivare i både Ryssland och Amerika. Han är alltså ett internationellt känt namn på detta område.

Denna forskningsgrupp sysslar med forskningsuppgifter av alldeles speciell art, och det är givetvis utomordentligt angeläget att kunna hålla den samlad. Med tanke på forskningens särskilda natur och på att gruppen är känd över hela världen som synnerligen kunnig och skicklig finns det risk för att den kan komma att skingras. Erbjudanden från skilda håll har förelegat vid flera tillfällen.

I dagens nummer av Dagens Nyheter står att läsa en stort uppslagen artikel om byggandet av kärnkraftverk, som man redan är i färd med att projektera. Man räknar med att det skall byggas inte mindre än ett tiotal atomkraftverk under 1970-talet och början av 1980-talet. Problemet med det radioaktiva spillet är därför en utomordentligt viktig forskningsuppgift.

När vi nu på detta område förfogar över mycket framstående, internationellt kända forskare är det ganska märkligt att statsmakterna inte anser sig ha råd att ge dem sådana anställningsförhållanden, att de kan känna sig trygga i sin anställning utan skall behöva avlönas genom tillfälliga forskningsanslag. Den motivering som utskottsmajoriteten använder är minst sagt konstifik: »Utskottet har för sin del funnit redovisat material ej ge tillräckligt underlag för ett beslut om och i så fall var en eventuellt erforderlig ytterligare förstärkning av resurserna på sistnämnda område i konkurrens med andra angelägna forskningsuppgifter i första hand bör sättas in.»

Kan det, med den utveckling som nu pågår över hela världen, över huvud taget tänkas ett angelägnare forskningsområde än det inom radiobiologin? Jag skulle vilja fråga utskottets majoritet: Vad är det ytterligare för argument som erfordras för att ni skall våga er på den uppgiften att i strid med Kungl. Maj:t ändra uppfattning i detta fall? Jag tror över huvud taget inte att det är möjligt att argumentera så.

Sedan skulle jag också vilja säga några ord på den punkt som gäller inrättandet av en statsagronombefattning vid lantbrukshögskolans hydrotekniska institution. Det gäller docent Brinks docentur, som går ut vid detta års slut, vill jag minnas.

Docent Brink har utfört ett banbrytande forskningsarbete inom vattenvården. Jag skulle vilja säga fru Sundberg, att jag finner den motivering som hon anförde för sitt särskilda yttrande vara ganska märklig. Det hjälper väl inte docent Brink det minsta, om forskningsuppgifterna vid lantbrukshögskolan och naturvårdsverket samordnas på något sätt. Han får väl ingen ordinarie befattning fördenskull. Här är det ju fråga om att trygga forskningsarbetet i fortsättningen för docent Brink. Är det meningen att man även framdeles skall ge honom tillfälliga forskningsanslag för att han skall kunna fortsätta sitt arbete? Det gäller att ge även honom en trygg anställning vid lantbrukshögskolan.

Att man vid lantbrukshögskolan måste bedriva forskning på detta område beror på utvecklingen inom jordbruket över huvud taget. De forskningsrön som docent Brink har gjort är minst sagt epokgörande. Det forskningsarbete han har bedrivit är av mycket stor betydelse, om vi skall kunna komma till rätta med vattenföroreningsproblemen. De värderingsnormer som han har upprättat för att konstatera föroreningar i våra vattendrag har ingen annan forskare presterat någon motsvarighet till.

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

Nej, fru Sundberg, här hjälper inga ord för att bortförklara detta fru Sundbergs ställningstagande — situationen blir bara värre. Jag skulle vilja rekommendera fru Sundberg att stödja reservationen och överge sitt särskilda yttrande i detta fall.

Herr talman! Jag ber att vid punkten 19 få yrka bifall till reservationerna 2 a och 2 b.

Fru SUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Trots att enligt herr Grebäck inga ord tycks hjälpa skulle jag bara vilja erinra herr Grebäck om att det inte är fråga om att tillsätta någon sorts personlig statsagronomtjänst. Jag vet att riksdagen kan besluta om personliga professurer, men här gäller det att tillsätta en tjänst som måste sökas i vederbörlig ordning, varvid jag är övertygad om att docent Brink skulle vara den mest meriterade. Men jag tror att herr Grebäck helt har missförstått meningen med hela denna diskussion om tillsättandet av tjänster vid lantbrukshögskolan, om vi skall börja utgå från att dessa tjänster enbart skall tillsättas efter personliga värderingar. Så är inte tjänstetillsättningsreglementet beskaffat.

När det däremot gäller värderingen av docent Brinks insatser är herr Grebäck och jag fullständigt överens. Jag vågar hoppas och tro att han kommer att röna precis samma uppskattning av naturvårdsforskningsnämnden.

Herr GREBÄCK (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga fru Sundberg att dessa tjänster begärts och upp-tagits i lantbrukshögskolans petita för detta år. Riksdagen har väl i detta fall alla möjligheter att ändra på Kungl. Maj:ts förslag ooch låta lantbrukshögskolan ledigförklara dessa tjänster. Inte annat än jag kan förstå borde riksdagen härvidlag vara suverän.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! När det gäller tillsättandet av de tre tjänsterna vid radiobiologiska forskningslaboratoriet vid lantbrukshögskolan har vi att ta hänsyn till två omständigheter, vilket jag är angelägen om att fastslå här i kammaren. För det första utgör forskningen vid denna institution en del av ett stort forskningsprogram som bedrivs inom flera forskningsorgan. För det andra finns medlen tillgängliga, och de står till högskolans förfogande för dessa tre tjänster.

Någon inskränkning i arbetet för framtiden blir det inte; kammarens ledamöter kan känna sig fullt trygga här för om de bifaller utskottets hemställan. Inte bara lantbrukshögskolan har intresse av denna forskning — intresset delas av folkhälsan och det civila försvaret. Att tillsätta tjänster vid en viss institution tycker jag i likhet med utskottets majoritet att riksdagen bör vara försiktig med. Utskottsmajoriteten anser att det inte finns tillräckligt underlag för att nu bedöma om förstärkningen skall sättas in vid just den institutionen. Det kan tänkas att ett samarbete kommer till stånd, så att lantbrukshögskolan får minst lika stor nytta av forskningen även om den förläggs till någon annan institution.

Som ett bevis för det nära samarbete som förekommer mellan dessa olika forskningsorgan nämnde utskottets värderade ordförande den förnämliga utrustning som FOA har placerat på lantbrukshögskolan. Han kritiserade i det sammanhanget lokaliteterna. I uppfattningen om dem kan vi vara överens, men de hör väl egentligen till diskussionen om kapitalbudgeten och inte till dagens ämnen.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan vid punkten 19.

I reservationen 2 b yrkas inrättande av en tjänst som statsagronom i vatten-vård. I likhet med fru Sundberg är jag

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

helt övertygad om att man vid naturvårdsverket, med det starka intresse som verket naturligen måste ha för denna sak, kommer att pröva alla möjligheter för att fylla de vattenvårdande uppgifterna på bästa sätt och att man kommer att placera de kunnigaste och mest effektiva krafterna på de tjänster som är särskilt betydelsefulla i detta avseende.

Utskottet anser det därför olämpligt att nu låsa uppgifterna beträffande vattenvården, utan vi har med tanke på den utbyggnad som kommer att ske inom naturvårdsverket velat ställa frågan öppen.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i de båda punkter som förevarande reservationer avser.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det förefaller som om vi alla är överens om värdet av det forskningsarbete som bedrivs vid lantbrukshögskolan. Det råder alltså inga delade meningar om den saken.

Vad frågan nu framför allt gäller är att trygga denna forskning vid lantbrukshögskolan. Eftersom den en gång har förlagts till lantbrukshögskolan, förmodar jag att det finns en särskild motivering för att den skall bedrivas där. Och det gäller även tryggheten för de människor som sysslar med forskningen. Det är självklart att de får större arbetslust om de har en tryggare anställning och liksom övriga vid institutionen är statsanställda. Det finns inget skäl till att en del av personalen där icke skall vara statsanställd.

Sedan framhåller fru Lindskog att medel står till förfogande för det forskningsarbete som bedrivs vid lantbrukshögskolan. Ja, det är bara för en liten tid framöver; därefter finns ingen som helst garanti för att så skall bli förhållandet. Fru Lindskog bygger sin argumentering helt på tron, när hon säger

att denna forskning inte skall inskränkas i framtiden. Och om man inte skulle kunna tänka sig att forskningen i framtiden skall inskränkas eller upphöra, så vore det väl lätt att skapa trygghet för dem som skall syssla med detta arbete.

Herr GREBÄCK (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan hålla med fru Lindskog om att man skall vara oerhört försiktig och varsam när det gäller inrättandet av nya tjänster. Men i det här fallet gäller det tjänster som redan finns, och det är nu bara fråga om att skapa trygghet i anställningsförhållandena.

Sedan kan man ju diskutera principen, om riksdagen utan vidare skall godta alla förslag som kommer från Kungl. Maj:t, när det gäller inrättandet av tjänster vid våra högskolor och universitet. Varför skall inte riksdagens ledamöter också få göra en avvägning i fråga om angelägenhetsgraden? Vi är ju ansvariga för samhällsutvecklingen över huvud taget och just sådana områden som utbyggnaden av kärnkraftverk och nedsmutsningen av vattendragen är oerhört angelägna uppgifter för samhället, som vi på ett eller annat sätt måste komma till rätta med.

Det är skälet till att jag har intresserat mig för de här frågorna och väckt de motioner som nu behandlas.

Fru LINDSKOG (s) kort genmäle:

Herr talman! Visst bör riksdagen granska Kungl. Maj:ts förslag, och visst har riksdagens ledamöter, herr Grebäck, rätt att anföra avvikande meningar. Men om vi här i riksdagen skulle börja tillsätta tjänster efter våra personliga och lokala önskemål, vet ingen var vi hamnar.

Vi är fullt ense både herr Hansson i Skegrie, herr Grebäck och jag, att detta är en angelägen forskning och att den bör få fullföljas. Jag bygger inte mitt påstående så fullständigt på tro

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

som herr Hansson i Skegrie tycktes vilja göra gällande. Jag har erfarenhet från andra institutioner som under många år fått leva på forskningsanslag, men jag har aldrig varit med om att en angelägen forskning har måst avbrytas därför att det inte stått medel till förfogande.

Herr GREBÄCK (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är, fru Lindskog, i detta fall inte fråga om vare sig lokala eller personliga intressen, utan det är ur samhällsnyttans synpunkt, som dessa tjänster är så utomordentligt angelägna.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns en klivenhet i fru Lindskogs resonemang som jag vill påtala. Hon säger å ena sidan mycket bestämt att denna forskning måste upprätthållas och att den inte får försummas. Å andra sidan vill hon inte vara med om att trygga tjänsterna. Jag vill understryka att det icke är fråga om att inrätta nya tjänster, utan avsikten är endast att ge de tjänster som redan finns en annan status och att trygga dem.

När fru Lindskog säger att det är så nödvändigt att upprätthålla denna forskning vill jag fråga, om hon menar att den skall upprätthållas av andra personer. Och varifrån skall man i så fall ta dem?

Fru LINDSKOG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig sagt att dessa tjänster skall upprätthållas med andra personer, utan jag har sagt att medlen för det fortsatta arbetet är tryggade. Jag tror att denna forskning gör lika stor samhällsnytta oavsett om pengarna kommer från det ena eller det andra hållet.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till de vid denna punkt i utlåtandet fogade

reservationerna med det tillägget beträffande reservationen 2 a, att jag även yrkar bifall till motionen II:912, och med den ändringen i reservationen 2 b att det i klämman efter orden »statsagronom i vattenvård» tillägges »med docent Brink som förste innehavare». Härigenom kommer vi ifrån alla de besvärligheter som fru Sundberg talade om.

Jag är medveten om att det på senare tid har vuxit fram ett oerhört stort intresse för vatten- och naturvård. När jag för ett kvartssekel sedan började försöka skapa en opinion för åtgärder på detta område, så var intresset mycket svagt, och man hade mycket underliga motiveringar för att motsätta sig sådana åtgärder. Skall vi nu kunna bota de skador som vi genom obetänksamhet har åsamkat svensk natur och våra vatten, måste vi offra miljarder, medan det på 1940-talet hade räckt med en eller annan miljon.

Den förste jordbruksminister som verkligen har ägnat dessa frågor uppmärksamhet är den nuvarande. Men det har inte bara varit fråga om uppmärksamhet utan också positiva åtgärder, och det vill jag i det här sammanhanget uttala min tillfredsställelse över.

När vi talar om vatten- och naturvård och forskning på detta område, bör vi komma ihåg att vi i det här landet har skapat olika institutioner som kostat många miljoner. Vi har skaffat förnämlig utrustning, som också kostat miljoner, men vi har tyvärr »glömt bort» att tillsätta tjänster med den fasthet som erfordras för att alla investeringar som gjorts skall kunna utnyttjas på ett riktigt sätt. Jag vill understryka att detta inte gäller enbart i fråga om lantbrukshögskolan. Vid limnologiska institutionen finns ingen fast tjänst mellan professorn och instrumentmakaren. Jag motionerade förra året om dessa förhållanden, men situationen har inte förändrats.

Någon frågar sig kanske varför det

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

bör vara fasta tjänster vid dessa institutioner. Vi bör hålla i minnet att vetenskaplig forskning tar tid, och därför måste forskarna känna trygghet i sitt arbete för att kunna få fram de resultat vi förväntar.

Jag måste erkänna, att jag är ledsen över att statsmakterna hittills inte har kunnat beakta vad vi här behöver. Om naturvårdsverket skall kunna fungera, är givetvis dess främsta och enda verktyg då det gäller att komma till rätta med föroreningarna att utnyttja de olika forskare i vårt land, vilka står till förfogande, för att ge oss den medicin som kräves för att om möjligt bota och i varje fall söka förebygga skadeverkningsarna i detta avseende.

Jag har väckt en motion, II: 912, vari jag föreslår inrättandet av en tjänst som förste konsulent för ensileringsforskning vid lantbrukshögskolan. Jag skall i all korthet motivera min motion. Alla vet att våra silos har förorsakat oerhörda skador, inte minst i våra vattendrag; en stor silo förstör ett lika stort vattenområde som en tätort på 18 000 människor. Forskningen har nu kommit därhän, att dessa skadeverkningskan eliminerar och man håller för närvarande på med stora experiment för att bygga ut ensileringsystemet. Forskningen avser inte enbart att hindra vattenföroreningar, ty kan arbetet fullföljas på ett riktigt sätt, kan den metod som man på mikrobiologiska institutionen i Uppsala har kommit fram till användas exempelvis för att konservera fisk som fångas i varmare vatten.

Vi talar ofta om u-hjälp och behovet av bl. a. protein, och det måste väl även ur vår synvinkel vara angeläget att försöka komma till rätta med världssvälten. Då har jag resonerat på följande sätt. När man för mycket små kostnader kan konservera fisk upp till tre månader vore det väl rimligt att vi utrustade fartyg som kunde hjälpa u-länderna att klara detta. Och anledningen till att jag har varit så angelägen om att

denna forskning nu kommer till stånd är att det för närvarande sker en minskning av valfångarflottan i Norge så att fartyg blir lediga där. Om man kunde använda norska valfångarfartyg till detta ändamål i stället för att nedskrota dem och utrusta dem i enlighet med de senaste rönen inom denna forskning för konservering av fisk skulle vi kunna ge mat åt människor i en utsträckning som aldrig tillförne.

Det är givet att man beträffande forskning över huvud taget måste förstå själva dess egenart, men man måste också försöka tillvarata de resultat den ger.

Herr talman! Jag kommer att rösta för reservationerna med de tillägg som innebär dels att docent Brink skulle bli den förste innehavaren av tjänsten, dels att min motion nr 912 skall bifallas. Om samhället offerar miljoner på institutioner och på utrustning är det ur ekonomisk och annan synpunkt vettigt och riktigt att utnyttja allt detta på ett effektivt sätt för att verkligen söka komma till rätta med vatten- och luftföroreningar och samtidigt få en ren och frisk svensk natur. Det är sådant som människorna behöver.

Det skulle, herr talman, kanske vara mycket att tillägga, men det får räcka med vad jag här sagt.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över att herr Lundberg förstår betydelsen av trygghet för forskarna. Den tjänst herr Lundberg begär har emellertid inte upptagits i lantbrukshögskolans petita, och även om jag på intet sätt vill bestrida betydelsen av den här forskningen — det gäller som vi hörde forskning om ensileringsproblemen — har jag den uppfattningen, och jag tror att det också var utskottets, att denna forskning ligger så pass nära vattenforskningen att den bör kunna hänföras dit. Därför har inte

Lantbrukshögskolan: Avlöningar och Omkostnader

utskottet ansett sig böra förorda inrättandet av denna tjänst.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Trygghet för forskare, herr Hansson i Skegrie, har jag alltid ansett vara en väsentlig fråga, om det skall bedrivas forskning som ger resultat. Förra året väckte jag i sådant syfte motioner på tre områden, men tyvärr ansåg inte utskottsmajoriteten att frågorna skulle lösas vid det tillfället.

Det har framhållits att lantbrukshögskolan inte har tagit upp frågan om ensileringen i sina petita, men även inom en institution kan man ju vara mer eller mindre intresserad. Enligt min mening är det mycket väsentligt att få renare vatten och att vi i stället för att släppa ut vissa syror m. m. i vattnen ändrar själva proceduren, så att avfallsprodukterna blir ofarliga för naturen. Och om detta kan förenas med ett internationellt arbete som syftar till att öka u-ländernas försörjningsmöjligheter, så är det för mig en mycket väsentlig sak i sammanhanget. Den anser jag också att utskottet borde ha beaktat vid sitt ställningstagande i denna fråga.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag kan i stora stycken instämma i vad utskottets ordförande anfört, men även olika företrädare för reservationerna har anfört mycket värdefulla synpunkter på de problem vi nu diskuterar liksom också flera andra talare gjort. Jag skall nu inte förlänga debatten genom att upprepa vad de sagt utan ansluter mig helt till reservationerna.

Jag är alltid mycket försiktig när det gäller inrättande av nya tjänster, men de som nu är aktuella anser jag vara så viktiga att jag helhjärtat har ställt mig bakom motionärernas förslag. I likhet med herr Grebäck tycker jag nog också att det hade varit mera konse-

kvent av fru Sundberg att även ansluta sig till reservation 2 b.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationerna.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 19) mom. 2 a) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 a) av herr Carl Eskilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 90 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.*Mom. 2 b*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 b); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 19) mom. 2 b) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 b) av herr Carl Eskilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 83 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2 c

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 912; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2 d och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 21***Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkterna F 5—F 6, s. 71—72) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1968/69 anvisa till Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten ett reservationsanslag av 7 750 000 kr. och till Lantbruksdriften vid försöksstationerna ett förslagsanslag av 1 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 710 av herr *Axel Kristiansson m. fl.* och II: 903 av herr *Grebäck m. fl.* hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Lantbrukshögskolan för försöksverksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 8 085 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 710 och II: 903, såvitt nu var i fråga, till Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten anvisa ett reservationsanslag av 8 085 000 kr.,

2. till Lantbrukshögskolan: Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m. anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Lage Svedberg, Mossberger, Hedström* och *Magnusson*, fru *Lundblad*, fru *Lindskog*, herrar *Arweson, Johanson* i Västervik och *Persson* i Skänninge samt fru *Jäderberg* (samtliga s), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69 med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 710 och II: 903, såvitt nu var i fråga, till Lantbrukshögskolan: Försöksverk-

Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.

samheten anvisa ett reservationsanslag av 7 750 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Vid punkten 21 har vi några socialdemokratiska ledamöter fogat en reservation som tillstyrker den anslagsuppräknig till försöksverksamhet vid lantbrukshögskolan som Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen.

Motionärerna anser att den av Kungl. Maj:t föreslagna uppräknig av anslaget är så blygsam att den inte medger någon utökning av försöksverksamheten. Nu skall emellertid försöksverksamheten omorganiseras på så sätt, att nya försöksserier skall påbörjas och äldre läggas ned. Därigenom har en kvalitativ förbättring av försöksverksamheten åstadkommits, och genom att äldre försöksserier avvecklas blir det plats för nya.

Därför anser vi att den uppräknig av anslaget som Kungl. Maj:t har föreslagit bör vara tillräcklig för i år, och jag ber att få yrka bifall till reservationen 3.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! När jordbrukspolitiken debatterades under 1966 framhölls ofta betydelsen av kraftiga rationaliseringsinsatser inom jordbruket. Det skulle upprättas större jordbruk och dessa skulle göras självbärande, hette det; de skulle upprustas och effektiviserats etc.

Det erkändes då, att processen skulle komma att innebära betydande kapitalinsatser för både samhället och yrkesutövarna inom näringen, kapitalinsatser som inte minst för yrkesutövarna medförde betydande risktaganden. — Så långt är allt riktigt. Men för att man skulle kunna klara de stora kapitalinvesteringarna, risktagandena o. s. v. borde, ansågs det, utbildningen av jord-

brukarna förbättras och forskningen och försöksverksamheten upprustas.

Jordbruksutredningen uttalade bl. a. att med hänsyn till den stora betydelse forskning och försöksverksamhet har för jordbrukets utveckling var det, enligt utredningens mening, ytterst väsentligt att ökade resurser sattes in härvidlag och att tillgängliga resurser utnyttjades på bästa sätt.

Utredningen underströk alltså mycket starkt betydelsen av att forskningen ökades och dess resultat fördes ut genom försöksverksamhet.

Vi genomförde beslutet om jordbrukspolitiken i fjol. Därmed ställdes också krav på ökade rationaliseringsinsatser. Detta beslut har ju i den politiska debatten betecknats som mycket förtjänstfullt. Nu återstår emellertid att i fullfölja detta beslut och ge jordbruket de resurser, som är nödvändiga om denna anpassningsprocess skall kunna genomföras. Det är, åtminstone för jordbrukarnas och jordbrukets vidkommande, mycket väsentligt att dessa resurser ställs till förfogande.

Vi har redan nu funnit att de nödvändiga kapitalresurserna ingalunda finns. Skall man döma av de ställningstaganden som gjorts i årets huvudtitel är intresset för att rusta upp forskningen och försöksverksamheten inte lika stort som intresset var när det gällde att omdana brukningsdelarna strukturmässigt. Men har man sagt A i denna fråga bjuder konsekvensen att man också säger B.

När det gäller den punkt som nu behandlas har tidigare det förhållandet gällt att lantbrukshögskolans försöksverksamhet i stor utsträckning bedrivits i samarbete med hushållningssällskapen. Som var och en förstår måste dessa försök, i varje fall när det gäller vegetabilieområdet, läggas ut på vären. Tidigare finansierades dessa försök, som bedrevs av hushållningssällskapen, med hushållningssällskapens egna me-

Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.

del. Hushållningssällskapen förskotterade med andra ord denna försöksverksamhet till dess lantbrukshögskolan fick statsmedel.

Som vi vet har riksdagen nu tagit sin hand från hushållningssällskapen och lagt deras verksamhet in i lantbruksnämnderna. Men lantbruksnämnderna förfogar icke över en enda försöksgård, och de har icke heller medel att överta hushållningssällskapens förskottering av verksamheten. Jag skulle tro att hushållningssällskapen efter den behandling de rönt varken har intresse eller möjlighet att i fortsättningen vara något slags hjälpgumma åt staten.

Om lantbrukshögskolan inte får den förstärkning av försöksanslaget, som utskottet begär, måste försöksverksamheten avsevärt inskränkas. Det är en uppgift som jordbruksutskottet fick vid sitt besök på lantbrukshögskolan. Icke ens hälften av tidigare försök kan läggas ut. Man sade att man måste koncentrera sig på ett fåtal försök i de bättre jordbruksbygderna. Vissa delar av landet som inte räknas dit, låt oss säga Norrland, det mellansvenska höglandet etc., torde riskera att bli helt utan försöksverksamhet. Som det påtalats här tidigare i dag hette det ju att vi i fortsättningen skulle uppehålla en betydande jordbruksproduktion även i de norra delarna av landet. Staten investerar, som också framhållits här, betydande summor i KR-jordbruket. Som jag sade finns det risk för att man inte kommer att kunna lägga ut försök i dessa delar av landet.

En del av dessa försök har tagit upp direkt lokala problem till prövning, och det är utomordentligt viktigt i ett land med så stora klimatiska skillnader och så olika odlingsbetingelser som vårt.

Men med den bristande tillgång på medel, som lantbrukshögskolan enligt propositionen och reservationen skulle få, har det sagts oss att försök av den

na lokala karaktär icke kan anläggas. Visserligen kan man peka på anslagshöjningar under senare år, men det kan då också framhållas att prisstegringar och lönestegringar har tagit mer än vad anslagshöjningarna givit.

Vad beträffar ett så viktigt område som husdjursförsöken är dessa redan underdimensionerade, om man mäter dem i förhållande till vad animalieproduktionen betyder för vår livsmedelsförsörjning. Skulle en ytterligare nedbantning företas, blir det mycket allvarliga återverkningar på detta område.

När man ser vad lantbrukshögskolan fått i årets statsbudget, förefaller det åtminstone mig som om denna högskola fått mindre än andra motsvarande läroanstalter. Ser man detta i förhållande till den debatt vilken — som jag nämnde — föregick fjolårets beslut i jordbruksfrågan, möter man en beklämmande bild av ordens tomhet.

Vi bör vara konsekventa och upp-rusta vår jordbruksnäring genom de insatser i fråga om forskning och försöksverksamhet som kan anses vara behövliga. I varje fall är det helt oförsvarligt att minska försöksverksamheten i den nya situation, som vi själva har skapat för vårt jordbruk.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag kan i stora stycken instämna med herr Hansson i Skegrie. Emellertid har jag begärt ordet för att ställa en fråga till jordbruksministern beträffande möjliga områden för speciell försöksverksamhet — också detta med utgångspunkt i herr Hanssons resonemang.

Jag har fått en känsla av att försöksverksamheten kommer att inskränkas till de mest aktuella storjordbruksområdena. Jag vill starkt beklaga om detta

Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.

skulle bli fallet och det inte gavs möjligheter till försök även på andra håll, ty det kan ofta vara synnerligen behövt. Givetvis kan jag förstå att man inte vill plöttra hur som helst, men man går alltför långt om man drar ett streck mellan bygderna, så att skogsbruks- och småbruksområdena blir ställda åt sidan.

Det är just specialodlingar som på sådana platser kan komma i fråga för försöksverksamhet. I min hembygd är jordbruksarealerna i genomsnitt små. När det gäller potatisodlingen är emellertid den genomsnittliga arealen bland vårt lands största. Man har med andra ord specialiserat sig starkt. Genomsnittsskördarna hör också till de största i landet.

Utvecklingen går framåt. Vi vet vad som händer på potatissidan, där olika nya tillverkningar har tagits upp — t. ex. chips och mycket annat. I en bygd med så stort intresse för potatisodling föreligger naturligtvis ett avsevärt behov av sortförsök, försök beträffande gödsling och dylikt, i all synnerhet med hänsyn till pågående och kommande förändringar.

Därför vill jag fråga jordbruksministern, om man inte just när det gäller specialodlingar av sådan betydelse kan ha möjlighet att få anslag till försöksverksamhet också i dessa bygder. Skall förhållandena vara som förut, eller blir det en försämring? Det är vad min fråga gäller.

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Det nya för det kommande budgetåret vad beträffar lantbrukshögskolans försöksverksamhet är att statens lantbruksbyggnadsförsök omorganiseras till en institution för lantbruksbyggnader vid högskolan och att medelsanvisningen för denna verksamhet i fortsättningen skall gå över högskolans anslag.

Även om detta innebär en rationalise-

ring av försöksverksamheten, får det till direkt följd att det förslag, som departementschefen har lagt fram och som här har understötts av reservanterna måste räckas till ett större försöksområde. Utskottet anser emellertid att anslaget bör höjas med 335 000 kronor för att en rimlig försöksverksamhet skall kunna säkras i fortsättningen.

Jag skall inte i vidare mån än vad herr Hansson i Skegrie har gjort erinra om kravet på en utvidgning av försöken när det gäller animalieproduktionen och den stora satsning, som där krävs för att höja avkastningen. Men jordbruksutskottet fick också vid sitt besök på lantbrukshögskolan ta del av den pågående försöksverksamheten beträffande jordbearbetning. Övergången till allt tyngre jordbruksmaskiner påverkar ju i hög grad jordens struktur.

Allteftersom minskningen av den uppodlade arealen fortskrider koncentreras odlingarna i vårt land alltmer till lerslätter med en stark specialisering till stråså. Denna ensidighet påverkar markens fysikaliska och biologiska egenskaper och verkar försämrande på jordstrukturen, ett förhållande som ytterligare accentueras av just den snabba övergången till tunga jordbruksmaskiner. De fysikaliska markfaktorerna — rotsystemens behov av luft- och vattenhållning — håller på att bli de verkligt produktionsbegränsande faktorerna. Här måste satsas — och här satsas också — på en mycket intensiv försöksverksamhet. Det är glädjande att utskottet genom att höja medelsanvisningen från den av departementschefen föreslagna summan kommer att kunna bidra till en förstärkning av denna verksamhet. Den vill däremot inte reservanterna ge utrymme för.

Den ökning som föreslås i propositionen och som reservanterna ansluter sig till innebär kanske, att i viss mån pågående försök kan följas upp, men när det gäller nyutläggning och när det gäl-

Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.

ler vegetabilieförsöken — som sker länsvis — innebär förslaget, såsom vi här har hört, en katastrofal minskning av verksamheten. Redan omorganiseringen av hushållningssällskapen medförde att så blev förhållandet.

Man kan inte påstå att denna lokala försöksverksamhet skulle ha mist någon form av aktualitet. Fru Lindskog sade, att det har blivit »en kvalitativ förbättring» av försöksverksamheten. Jag undrar vad som ligger i begreppet kvalitativ förbättring. Såvitt jag vet läggs försöken ut på precis samma sätt nu som förut, bara med den skillnaden att de i fortsättningen företas i mindre omfattning, och dessutom kommer över huvud taget ingen försöksverksamhet att bli möjlig i stora delar av landet.

Så blir förhållandet — originellt nog, kan jag säga — i de delar av vårt land, som kanske vore mest betjänta av en intensifierad försöksverksamhet. Jag kommer själv från ett län, där hushållningssällskapet i viss mån genom försöksringarna fortsätter sin försöksverksamhet, och jag kan nämna att 30 procent av länets åkerareal är ansluten till dessa försöksringar. Likväl, fick jag reda på i går, får en av ringarna, som hade 23 riksförsök förra året, lägga ut endast 8 stycken i år. Detta stämmer ganska bra med det besked vi fick på lantbrukshögskolan, nämligen att man måste räkna med en 75-procentig nedskärning av riksförsöken. Hur situationen skall vara på försökssidans område i de län, där hushållningssällskapen inte har ekonomiska förutsättningar att fortsätta den egna försöksverksamheten, har jag svårt att tänka mig.

Utskottet har emellertid här tagit ställning i positiv riktning till en utökning av anslaget, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Fru LINDSKOG (s) kort genmäle:
Herr talman! Jag skulle vilja säga att

jag med den kvalitativa förbättringen menar, att om man har haft äldre försöksserier, som har visat sig vara ineffektiva, och sedan övergår till nya serier, som blir kvalitativt mera givande, anser jag att man därigenom har uppnått en kvalitativ förbättring.

Herr Jonasson talade om vikten av försöksverksamhet när det gäller speciella odlingar, t. ex. den potatisodling som förekommer i hans hemtrakter. Jag skulle tro att herr Jonasson län kan ha åtskilligt att lära av den försöksverksamhet på området som vi har i Kopparbergs län. Herr Hansson i Skegrie nämnde att hushållningssällskapen inte vill vara några »hjälpgummor». Jag har inte haft det minsta intryck av att någon förändring skett vid vår försöksgård i Kopparbergs län sedan det nya beslutet om lanbruksnämnderna tillkom. Jag tror inte att medlemmarna i hushållningssällskapet där hemma betraktar sig som hjälpgummor. Det gäller att få fram goda resultat, och därvidlag sker ett gott samarbete.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag vill helt instämma i herr Hanssons i Skegrie synpunkter på försöksverksamheten och dess betydelse för vårt jordbruk. Jag skulle emellertid helt kortfattat vilja lägga ytterligare några synpunkter på frågan.

Det är alldeles givet att försöksverksamheten görs till föremål för rationalisering. Den måste ses över med jämna mellanrum. Man måste använda modern teknik och moderna hjälpmedel för att göra den alltmera effektiv; det kan inte vara någon diskussion om den saken.

Det finns dock en begränsningsfaktor som man alltid måste ta hänsyn till när det gäller försöksverksamheten på jordbruksområdet, nämligen de olika naturliga förutsättningar vi har på olika områden i vårt land, och inte bara där

Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.

utan också i fråga om djurstallar o. s. v. Det kommer ständigt nya växtsorter, nya fodermedel, nya handelsgödningsmedel och nya bekämpningsmedel i marknaden, vilka måste underkastas prövning.

Men denna försöksverksamhet fyller också en annan utomordentligt viktig uppgift; den ger data till de lärare och konsulenter som är verksamma inom jordbruksnäringen. Det är utomordentligt viktigt att de erfarenheter man gör inom försöksverksamheten snabbt kan föras ut till näringsutövarna. Därför måste de lärare och konsulenter, som är sysselsatta på jordbruksundervisningens område, ha tillgång till lokalt anknutna försök av olika slag. Annars blir de mer eller mindre hjälplösa i sitt arbete och jordbrukarna känner med sig, att den rådgivning de blir föremål för inte är praktiskt förankrad till förhållandena i deras omgivning.

Det är orsaker som gör att man, hur man än strävar efter att hushålla med tillgängliga medel, hur man än försöker rationalisera, kommer fram till att det finns en gräns för dessa möjligheter. Den kostnadsfördyring som oavbrutet sker i samhället drabbar naturligtvis även detta område. Vi måste undvika en stagnation i fråga om försöksarbetet, så att statsmakterna inte genom en överdriven sparsamhet lägger hinder i vägen för den upplysningsverksamhet som är nödvändig för ytterligare utveckling av vårt jordbruk.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Jonasson ställde en direkt fråga till mig, men innan jag besvarar den vill jag säga något mer allmänt beträffande herr Hanssons i Skegrie inlägg, eftersom det förvånade mig en smula.

Herr Hansson sade bl. a. att när vi

nu skall ta ställning till detta anslag bör vi ta hänsyn till den sämre situation, som vi själva har skapat för jordbruket — »vi själva», han uteslöt således inte sig själv i det sammanhanget.

Men jag undrar ändå vad vi här i riksdagen egentligen har gjort för att skapa en *sämre* situation för det svenska jordbruket.

Herr Hansson i Skegrie sade sedan — han kanske förivrade sig — att detta anslag hade »bantats ned» och att resurserna blivit mindre. Som bantningskur är utvecklingen dock ganska misslyckad. Om de som föresatt sig att banta hade nått ett sådant resultat som man gjort i fråga om tyngden av detta anslag skulle de alldeles säkert ha blivit djupt besvikna.

Som utgångspunkt kan jag nämna budgetåret 1961/62. Då uppgick anslaget till 1,5 miljon kronor. Sedan har vi »bantat» det år från år och nu är vi uppe i 7,7 miljoner kronor. I rättvisans namn skall jag säga att en liten del av denna höjning beror på att vi flyttat in anslag för uppgifter som tidigare legat utanför — bl. a. har anslaget till forskningsanstalten i Lund nu förts samman med detta anslag — men det spelar mindre roll. Det finns ingen anledning, herr Hansson i Skegrie, att tala om bantning.

Sedan menade herr Hansson i Skegrie också att lantbrukshögskolan och forskningen på jordbruksområdet skulle ha blivit illa tillgodosedda. Han sade, kanske mer som en allmän reflexion, att det såg ut som om det låg illa till om man jämförde med andra områden.

Så är det emellertid inte. Det kanske vore litet obehagligt för jordbruksutskottet om det år efter år skulle tvingas acceptera att just denna sektor av forskningen och undervisningen skulle bli illa tillgodosedd i förhållande till de områden som handläggs inom statsutskottet, och det kanske är en viss ambition som föranleder ordföranden i

Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.

jordbruksutskottet att misstänka att just denna sektor skulle blivit illa tillgodosedd.

Lantbrukshögskolan har emellertid på avlöningsanslaget en uppräknig med 10,7 procent från 1967/68 till 1968/69. Veterinärhögskolans motsvarande siffra är 8,3 procent och skogshögskolans 10,4 procent. Jag skall gärna erkänna att för de tekniska fakulteterna är ökningen något större, 11,7 procent. Men i gengäld stannar uppräknigen vid de matematiskt-naturvetenskapliga fakulteterna vid 7,3 procent.

Jag tror jag vågar säga, att vi inom regeringen i år liksom tidigare har försökt göra en rimlig avvägning och att jordbrukets intressen inte har kommit i kläm. Det kan vara en svår uppgift, att göra avvägningar, och om man räknar med den ökade tillströmningen av studenter till våra universitet vill jag påstå att lantbrukshögskolans behov blivit ganska väl tillgodosett. Jag vill emellertid inte driva detta resonemang för långt — det är kanske inte så trevligt för mig att säga att kraven blivit så förskräckligt bra tillgodosedda, när jag sedan i regeringen skall föra fram kommande anspråk.

Jag tycker dock att herr Hansson i Skegrie har en ganska svag grund att stå på om han gör gällande att jordbrukets forskning blivit illa behandlad. — Fru Sundberg tycktes ha samma uppfattning, åtminstone när hon bedömde försöksanslaget som otillräckligt.

Av herr Grebäcks anförande verkade det, som om han trodde att personalavlöningarna bekostades över försöksanslaget. Så är emellertid inte fallet — tjänsterna är upptagna på personalförteckningen i vanlig ordning. Därför kanske vi inte behöver ta upp den frågan i detta sammanhang.

Herr Jonasson frågade om förutsättningarna för en lokalt differentierad försöksverksamhet nu kommer att bli sämre. Han var orolig för att exempel-

vis potatisodlingen inte skulle få den uppmärksamhet som den i detta sammanhang förtjänar. Vi har ett försökskollegium, vars uppgift är att fördela resurserna så rättvist som möjligt på de olika grenarna. Inom varje försöksdistrikt finns en nämnd som har att biträda med råd och anvisningar och att uttala önskemål om vilka intressen som bör tillgodoses inom varje försöksdistrikt. Riksdagen skulle naturligtvis kunna göra sådana uttalanden som att exempelvis potatisodlingen inte får glömmas bort. Men man skulle nog ganska snart komma underfund med att var och en har sin uppfattning om vad som är mest angeläget. Därför bör riksdagen inte göra sådana uttalanden utan i stället lita på att försökskollegiet gör en så rättvis bedömning som möjligt.

Jag medger gärna att visst kan det finnas önskemål att öka detta anslag. Men herr Hansson borde veta att vi varken i år eller tidigare kunnat bedriva budgetarbetet uteslutande med utgångspunkt från vad som är mest önskvärt. Vi måste alltid försöka att så väl som möjligt fördela de knappa resurser som står till buds totalt sett. När vi summerar alla behoven är det alltid svårt att få resurserna att räcka till. Det får vi inte glömma bort i denna diskussion. Jordbrukets önskemål måste ses mot bakgrund av den samlade svenska ekonomin och våra intressen av att tillgodose utbildnings- och forskningsändamål på olika områden.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jordbruksministern påstod att jag hade sagt »den försämrade situation vi har försatt jordbruket i». Jag sade »den ändrade situation vi försatt jordbruket i». Det är en väsentlig skillnad. Så står det i varje fall i mitt manuskript; om jag läst dåligt innan till vet jag inte.

Jag vill gärna ge jordbruksministern rätt i att vi har ökat anslagen till forsk-

Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.

ningsverksamheten rätt avsevärt under senare år. Men detta talar ju för att försöksverksamheten borde följa med i samma takt, och det är ju försöksverksamheten vi diskuterar nu, inte forskningen. Forskningen och försöksverksamheten hör nämligen ihop. Forskningens resultat skall föras ut genom försöksverksamheten. Har vi en omfattande forskning, kräver det följaktligen att vi också har en rätt omfattande försöksverksamhet. Försöksverksamheten är det känselspröt som forskarna måste ha för att förvissa sig om huruvida de är inne på rätt väg eller inte. Det föreligger alltså en växelverkan mellan forskning och försöksverksamhet som man inte gärna kan bryta. Därför anser jag att statsrådets argumentering klart talar för ett bifall till utskottets hemställan, men det var ju inte meningen precis.

Jag erkänner gärna att det skett en betydande upprustning av jordbruksforskningen. Men jag vill samtidigt säga att om man jämför våra forskningsresurser med motsvarande resurser i andra länder som kan jämföras med Sverige i fråga om jordbruksproduktion och teknik så ligger vi ännu långt efter.

Sedan har jag knappast hjärta att bemöta en så trivsamt liten politisk hjälpgumma som fru Lindskog. Men fru Lindskog talar här om gamla och nya försökskedjor precis som om de gamla försökskedjorna vore värdelösa och måste ersättas med nya. Vem har inbillat fru Lindskog det? De nya försökskedjorna är inte ett dugg mer värda än de gamla var. Det måste vara så på detta område att nya kedjor måste avlösa de gamla, ty uppgifterna för de gamla kedjorna blir slutförda, men därmed är icke sagt att de var värdelösa. Jag har själv tidigare varit försöksvärd, och de kedjorna ligger nu långt tillbaka i tiden. Jag använder mig emellertid ännu av de resultat som jag fick fram för 20—30 år sedan. Jag förmodar att de

resultaten håller; ingenting har bevisat motsatsen.

Vidare finns här en annan viktig omständighet att ta hänsyn till. Vi har flyttat över de konsulenter som skall vara rådgivare åt jordbrukarna från hushållningssällskapen till lantbruksnämnderna. När de var anställda inom hushållningssällskapen hade de en omfattande försöksverksamhet att bygga sina erfarenheter och sin rådgivning på. Då de nu sorterar under lantbruksnämnderna har de, som jag tidigare sagt, icke en enda försöksgård till sitt förfogande. De skall emellertid vara effektivare rådgivare nu än förr — det var därför vi flyttade över dem. Lantbruksnämnderna skulle som bekant bli ett ännu effektivare organ för jordbrukarna än hushållningssällskapen. Genom omflyttningen har vi berövat dessa konsulenter förmånen att ha jordbruksförsöken som basis för sin rådgivning. Lantbruksnämnderna har helt enkelt inte anslag tillräckligt för att upprätthålla den försöksverksamhet för lantbrukshögskolans räkning som hushållningssällskapen tidigare forskotterade medel för.

Man får en känsla av ordens tomhet när man bedömer den storordiga debatten i följd om upprustningen inom jordbruket mot vad som sedan inträffar tid efter annan.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jordbruksministern gav inte något klart svar på min fråga. Han hänvisade till de försökskollegier som arbetar på dessa områden. Jag vill emellertid ändå tolka jordbruksministerns svar så, att det föreligger möjlighet att erhålla försök beträffande dessa specialodlingar, som har stor omfattning och stor betydelse för de bygder det är fråga om. Om de förändringar som sker skulle medföra att försöksverksamheten i de bygder och i de fall som jag relaterade skulle starkt minska, vore

Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten och Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.

det i högsta grad beklagligt. Jag tolkar emellertid statsrådets svar i annan riktning.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag skyller på jordbruksministern att jag blev tvungen att begära replik.

Jordbruksministern hade fått den uppfattningen att jag trodde att personalkostnaderna bestrids över anslaget till försöksändamål. Det yttrade jag mig över huvud taget inte om. När det gäller utläggningen av försök, de s. k. riksförsöken, som beställes av lantbrukshögskolan, får den som lägger ut försöken — det må vara lantbruksnämnderna eller hushållningssällskapen — svara för kostnaderna för de s. k. försökspatrullerna och deras verksamhet. De får visserligen betalt för det, men de måste själva betala den personal som sköter arbetet. Konsulenterna som har hand om inspektionen avlönas emellertid från de ordinarie anslagen. På grund av kostnadsstegringen på arbetsmarknaden räcker det ökade anslaget inte till mer än att bestrida de ökade kostnader som sammanhänger med utläggningen av försöken. Risken för en stagnation inom försöksverksamheten är därför uppenbar. Det vet vi som praktiskt sysslar med problemen, när det gäller att få ut försöken i de olika bygderna.

Fru LINDSKOG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte påstått att äldre försöksverksamhet är värdelös, men jag har sagt att nya forskningsrön kräver en omprövning och kanske en förnyelse av försöksverksamheten, som kan leda till en bättre kvalitativ rådgivning till brukarna än vad den gamla har gjort.

Vad beträffar min uppgift som »hjälp-gumma» hoppas jag att mitt namn under reservationen visar att jag inte är beredd att vara hjälpgumma i utskottet till

förslag som jag inte anser vara riktiga. Däremot har jag ingenting emot att vara hjälpgumma i Kopparbergs läns hushållningssällskap i dess samarbete med lantbruksnämnden. Det hoppas jag få fortsätta med.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Om man skall fortsätta med den vokabulär som använts skulle jag vilja säga till herr Hansson i Skegrie att jag har en känsla av att han är »hjälp-gubbe» i synnerhet åt vegetabilieproduktionen, som han talat om här. Men det mest intressanta under senare år är satsningen på animaliesidan och då framför allt husdjursförsökens utbyggnad. I det avseendet hoppas vi att vi efter hand med ökade resurser skall kunna förverkliga ett betydligt bättre program.

Jag kan fortsätta att räkna upp siffror, men det gör ju inte stort intryck på herr Hansson eftersom han underkänner dem. Jag konstaterade att resurserna har ökat från 1,5 miljon till 7,7 miljoner, men han låtsas inte om att detta faktum över huvud taget har nämnts.

Det finns anledning framhålla att vi här följt de uttalanden som gjordes i fjol. Jag tycker inte att dessa var storordiga i något avseende, särskilt som vi i fjol inte hade skäl att ägna så mycken uppmärksamhet åt vare sig lantbrukshögskolans forskning eller någon annan. Vi visste ju att vi på det området redan tidigare genomfört en del reformer. Herr Hansson i Skegrie känner mycket väl till att det inte var i fjol vi började upprustningen vid lantbrukshögskolan, utan den har ju pågått under en följd av år, och det var inte jordbruksutredningen utan en annan utredning som framlade förslag härom. Därför finns det enligt min mening ingen anledning att göra den sammankoppling som herr Hansson gjort genom att göra

Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

gällande att vi i fjol bestämde oss för att ge oss i kast med någonting helt nytt och vittsyftande på detta område. Vi har ju i verkligheten gjort en kraftig satsning under några år nu.

Det är klart, herr Grebäck, att den som sysslar med försöksverksamheten får betalt för sitt arbete. Dessutom går det ju att anpassa sig — eftersom det inte är fråga om fasta tjänster är man inte bunden.

En viss försiktighet med sådana här försök bör nog iaktas. Inte heller denna sektor kan lämnas fri från den krassa och hårda bedömning som måste göras på andra områden. Jag vågar också påstå att det finns en del försöksverksamhet som passade tidigare men som kan mönstras ut i dag. Att det ständigt växer fram nytt som behöver tillgodoses är självklart.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag vill återigen understryka att statsrådet talar om någonting annat än vad det egentligen gäller, ty det rör sig inte om forskningsanslagen utan om försöksverksamheten. Som jag tidigare erkänt har vi rustat upp forskningen ganska mycket, men logiken kräver då att forskningsverksamheten följer med i upprustningen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har talat om försöksanslaget. Herr Hansson i Skegrie kan ju själv konstatera att det numera höjts till 7,7 milj. kronor, vilket jag också påpekade.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande

ja besvarad. Fru Lindskog begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 21) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Lage Svedberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 88 ja och 99 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 3) av herr Lage Svedberg m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 23***Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling**

Kungl. Maj:t hade (punkten F 10, s. 79—80) föreslagit riksdagen att till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig

Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

växtförädling för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 661 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 152 av herr *Svanström m. fl.* och II: 198 av fröken *Wetterström m. fl.* vari hemställts att riksdagen måtte under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 691 000 kr. till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1968/69, varav 60 000 kr. anvisades som bidrag till växtförädlingsarbetet vid *Algot Holmberg & Söner AB.*,

dels de likalydande motionerna I: 707 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 537 av herr *Grebäck m. fl.* vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av statsverkspropositionen måtte till den praktiskt vetenskapliga verksamheten vid *Weibullsholms växtförädlingsanstalt* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 410 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 152 och II: 198 samt I: 707 och II: 537 till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 661 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Skårman* (fp) och *Hermansson* (cp), fru *Hultell* (h), herrar *Sveningsson* (h), *Per Jacobsson* (fp) och *Nilsson* i Lönsboda (fp), fru *Sundberg* (h) samt herrar *Dahlgren* (cp), *Berndtsson* (fp) och *Sundkvist* (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 152 och II: 198 samt I: 707 och II: 537 till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 881 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru **SUNDBERG** (h):

Herr talman! Jordbruksutskottet har under punkten 23 inte velat tillstyrka framställningen om förhöjt bidrag till praktiskt vetenskaplig växtförädling. *Weibullsholms växtförädlingsanstalt* bedriver en omfattande förädlingsverksamhet, vars resultat torde vara allmänt kända. Av plomberat utsäde kommer mellan 80 och närmare 100 procent från *Weibullsholm*, delvis beroende på gröda. Den största delen av den fortlöpande växtförädlingen betalas genom influtna växtförädlingsavgifter enligt regler som fastställs av riksdagen.

Emellertid bedrivs en intensiv växtförädlingsverksamhet också när det gäller trädgårdsväxternas område, och den verksamheten är i stort behov av ett utökat statligt stöd för att över huvud taget kunna fortsätta. Av den anslagshöjning motionärerna begärt avser 30 000 kronor arbetet på att fullfölja den resistensbiologiska forskningen på köksväxtsidan vid *Weibullsholms växtförädlingsanstalt*. Dessutom har 110 000 kronor begärts för att hålla den allmänna köksväxtförädlingen på godtagbar nivå.

Jag vill först betona att köksväxtodlingarnas lönsamhet är så hårt pressad att allt som kan göras för att förbättra skördeutbytet och lönsamheten måste göras. I motsats till övriga jordbrukare måste köksväxtodlarna under största delen av året konkurrera med fritt importerade produkter, ofta till priser som starkt hotar den svenska odlingens lönsamhet. Men ändå är vi på det klara med att en rationellt driven köksväxtodling på sikt kan ställa sig lönande, om grundmaterialet är sådant att parasitangreppen kan hållas nere och nya sorter med bättre skördeutbyte kan framställas.

I en tid när specialodlingar blir allt nödvändigare, inte minst i södra Sverige, blir också kraven på resistent sorter intensivare. Arbetet på *Weibullsholms resistensbiologiska laboratorium*

Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

är av långsiktig karaktär och har ännu inte inbringat några inkomster. Som vi motionärer påpekat sökte Weibullsholm i år bidrag från jordbrukets forskningsråd med 72 000 kronor men beviljades bara 42 000 kronor. Det borde i högsta grad vara ett samhällsintresse att få fram en hög parasitresistens. Inte minst gäller detta med hänsyn till att man därigenom kan minska användningen av toxiska medel, vilket är nog så aktuellt i denna miljömedvetna tid. Dessutom blir köksväxterna vid konsumtion i betydligt mindre grad än andra livsmedelsprodukter värmebehandlade.

Motionärerna återkommer också med ett gammalt krav om förhöjt bidrag till Algot Holmberg & Söner AB. Växtförädlingsverksamheten där drives fristående från Weibullsholm och är helt inriktad på att åstadkomma utsäde lämpat för mellansvenska bygder. Detta innebär att såväl det grundläggande förädlingsarbetet som de första årens urval utförs i mellansvensk odlingsmiljö. Några egna inkomster har ännu inte kunnat inflyta från denna verksamhet.

I jordbrukssammanhang talas ofta om rationalisering. Rationalisering innebär ju inte bara krympning av odlingsarealen. Sortförädling är någonting som är av största betydelse för att förbättra svenskt jordbruks lönsamhet. En omotiverad sparsamhet när det gäller växtförädling får negativa konsekvenser för lantbruket som helhet. Här talas om forskning och innovation på alla tänkbara områden. Jordbruket får i det sammanhanget inte ställas på undantag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 4 vid punkten 23 i jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Denna gång skall jag vara artigare mot fru Sundberg och helt instämma i den utförliga motivering, som hon anfört för ett höjt anslag till växtförädlingsanstalten Weibullsholm liksom också till Algot Holmberg & Sö-

ner AB. Dessa motionsyrkanden har återkommit under många år, och anledning här till är att anslaget har varit oförändrat under en längre tid, kanske något tiotal år. Även Weibullsholm har väl drabbats av den kostnadsfördyring, som är så påtaglig i samhället. Man förstår därför att behovet av ett ökat anslag är mycket angeläget för anstalten.

Jag är övertygad om att jordbruksministern lika väl som jag och många andra är fullt medveten om det utomordentliga forskningsarbete som bedrivs på Weibullsholm. Jag vågar nog göra det påståendet att det knappast finns något område i vårt land, där det bidrag som statsmakterna lämnar ger lika stor utdelning som det gör i detta fall. Forskningen på Weibullsholm har sannerligen inte stagnerat, utan man har där undan för undan på ett mycket föredömligt sätt utvidgat sitt forskningsarbete och skaffat sig alla de moderna hjälpmedel som finns för att bedriva ett framgångsrikt förädlingsarbete på växtodlingens område över huvud taget.

Jag tycker att Weibullsholms växtförädlingsanstalt vore värd den uppmuntran som en höjning av detta anslag skulle innebära. Det skulle vara en stimulans för den till ökade insatser inte minst i frågan om resistensforskning och skulle kanhända också ge Weibullsholm möjlighet att bedriva ett forskningsarbete på köksväxtodlingsområdet även i fortsättningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen 4.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Dessa motionsyrkanden är ju gamla bekanta, som vi tidigare har diskuterat. Det finns kanske ingen anledning att upprepa de argument som vid föregående tillfällen framförts mot kraven på ökade anslag på denna punkt. Reservanterna har t. ex. icke nämnt ett

Vägbyggnader på skogar i enskild ägo

ord om den utbyggnad av systemet med växtförädlingsavgifter, som vi tror skall bli en stimulans för företagare på detta område.

Det är väl i dag tidtabellerna för SAS och Linjeflyg som bestämmer hur länge debatten skall fortgå. Jag skall därför inte uppta tiden ytterligare utan ber härmed att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4) av herr Skärman m. fl.; och biföll kamraren utskottets hemställan.

Punkterna 24—37

Vald utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 38***Vägbyggnader på skogar i enskild ägo**

Kungl. Maj:t hade (punkten H 6, s. 112—114) föreslagit riksdagen att *dels* medge, att under budgetåret 1968/69 beviljades statsbidrag med högst 13 000 000 kr. till vägbyggnader på skogar i enskild ägo och förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kr. till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt, *dels* till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 288 av herr *Nils Nilsson m. fl.* och II: 356 av herr *Dockered* vari hemställdes att riksdagen måtte besluta att

a) medge, att under budgetåret 1968/69 beviljades dels statsbidrag med högst 16 500 000 kr. till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kr. till skogs-

huvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt,

b) till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 16 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels de likalydande motionerna I: 437 av herr *Svanström m. fl.* och II: 541 av herr *Lothigius m. fl.* vari hemställdes att riksdagen måtte besluta att a) medge att under budgetåret 1968/69 beviljades dels statsbidrag med högst 14 milj. kr. till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kr. till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt; b) till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 14 milj. kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels de likalydande motionerna I: 720 av herr *Wikberg* och II: 910 av herrar *Jönsson* i Ingemarsgården och *Larsson* i Norderön vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att skogsvägsanslaget uppräknades med 2 milj. kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 288 och II: 356 samt I: 720 och II: 910, sistnämnda motionspar såvitt nu var i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 437 och II: 541,

1. medge, att under budgetåret 1968/69 beviljades dels statsbidrag med högst 14 000 000 kr. till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kr. till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt,

2. till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Mossberger*, *Magnusson* och *Manne Olsson*, fru *Lundblad*, fru *Lindskog*,

herrar *Arweson* och *Persson* i Skänninge, fru *Jäderberg* samt herr *Lundmark* (samtliga s), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 288 och II: 356, I: 437 och II: 541 samt I: 720 och II: 910, sistnämnda motionspar såvitt nu var i fråga,

1. medge, att under budgetåret 1968/69 beviljades dels statsbidrag med högst 13 000 000 kr. till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kr. till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt,

2. till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Under den punkt som vi nu behandlar utgår statsbidrag till byggande av skogsbilvägar på skogar i enskild ägo. Alla vet vilken betydelse skogsbilvägnätet har. På grund av rationaliseringen och den tekniska utvecklingen på området är goda vägar ett livsvillkor. Det gäller vid avverkningar, eftersom ganska tunga redskap skall forslas upp i skogarna, men det gäller i än högre grad när timret sedan skall forslas från platsen. Vägarna behövs också när skogsvårdande åtgärder skall sättas in.

Jag tror därför inte att det råder några delade meningar om vilken betydelse skogsbilvägarna har för skogsbruket i Norrland. Vi är också överens om att skogsbilvägnätet skall byggas ut i rätt snabb takt. Skogsstyrelsen har uttalat att den statsunderstödda verksamheten med skogsvägbyggnad även under budgetåret 1966/67 varit omfattande. Förutom 13,5 miljoner kronor ur ifrågavarande anslag har 9,6 miljoner kronor av beredskapsmedel samt

Vägbyggnader på skogar i enskild ägo

800 000 kronor av det norrländska skogsproduktionsanslaget förbrukats för ändamålet, framhåller styrelsen och tillägger, att bidrag därigenom under året kunnat beviljas för byggandet av sammanlagt 1 276 km skogsbilvägar. Styrelsen menar alltså att utbyggnaden har varit omfattande.

Departementschefen anser att verksamheten med att bygga skogsvägar med bidrag från ifrågavarande anslag bör fortgå i oförminskad takt. Han föreslår riksdagen att dels medge, att under budgetåret 1968/69 beviljas statsbidrag med högst 13 000 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo och förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt, dels till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen. Detta innebär att anslaget uppräknas med 500 000 kronor, medan de belopp inom vilka statsbidrag får beviljas kvarstår oförändrade.

Jag kanske i detta sammanhang också skall upplysa om vad arbetsmarknadsstyrelsen på förfrågan har meddelat. Styrelsen förklarar att man på sikt önskar minska andelen i beredskapsarbete i form av vägbyggnad. I första hand skulle de allmänna vägarna som är särskilt dyra per dagsverke beröras av minskningen men eventuellt även skogsbilvägarna, säger styrelsen. Arbetsmarknadsläget har emellertid i praktiken medfört att man varit tvungen öka beredskapsanslaget till vägbyggnad från 280 miljoner kronor budgetåret 1966/67 till 325 miljoner kronor under innevarande budgetår. Beredskapsanslaget till skogsvägbyggnad har samtidigt ökat med drygt 3 miljoner kronor — från 9,6 till 13 miljoner kronor. För budgetåret 1968/69 går det inte att göra några säkra uttalanden, men en sänkning av beredskapsanslagen till skogsbilvägar är inte trolig, slutar ar-

Vägbyggnader på skogar i enskild ägo

betsmarknadsstyrelsen. Vi har därför goda skäl antaga att utbyggnadsverksamheten kommer att fortgå i oförminskad takt.

Utskottet har även haft att behandla tre motionspar i ärendet. Samtliga har på olika sätt framhållit betydelsen av en utbyggnad av vägnätet. Vi är alla ense om att denna utbyggnad är nödvändig och till nytta för skogsbruket.

Däremot skiljer sig uppfattningarna om beloppets storlek. Utskottet hade många bud att ta ställning till. En del ville ha 14 miljoner kronor, andra ville ha 15 miljoner kronor och någon ville ha 16,5 miljoner kronor. Till slut enades de borgerliga ledamöterna inom utskottet om 14 miljoner kronor. Vi reservanter ansåg emellertid att departementschefens förslag om 13 miljoner kronor var väl avvägt och vi har därför skrivit i vår reservation: »Även om utskottet anser att skäl sålunda kunde tala för en viss ökning av resurserna härför under förevarande anslag har utskottet dock i rådande budgetläge ansett sig böra godtaga Kungl. Maj:ts förslag rörande nästa budgetårs bidragsram för ändamålet.»

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen 5 av herr Mossberger m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Skogsnäringen är en av våra betydelsefullaste exportnäringar. Härav följer att den måste vara konkurrenskraftig i internationella sammanhang. Annars blir följdverkningarna svårartade. Allvarliga störningar kan uppstå för arbetsmarknaden, vilka i sin tur påverkar bygd och näringsliv i vidsträckt delar av landet. Dålig konkurrenskraft kan även medföra stark förstörelse av de kapitaltillgångar som är bundna i den skogliga primär- och sekundärproduktionen.

Man räknar inte med nämnvärt stigande intäkter under den närmaste tiden, varför den hotande lönsamhetskrisen endast kan avvärjas genom kostnadsänkningar. Skogsvägbyggnad bör i denna krissituation ges prioritet. Ett väl utbyggt skogsbilvägnät är en grundförutsättning för att arbetena med såväl virkets avverkning och transport som skogsvården skall kunna mekaniseras och driften rationaliseras.

I Norrland kan vägutbyggnad hindra nollområdenas tillväxt och genom minskning av transportkostnaderna möjliggöra bättre utnyttjande av produktionsresurserna. Pågående nedläggningar av allt fler flottleder accentuerar dessutom behovet av snabb vägutbyggnad. Skogsbilvägar har kunnat byggas dels genom det särskilda skogsvägsanslaget, dels med hjälp av beredskapsmedel och dels med medel som ställts till förfogande genom det norrländska skogsproduktionsanslaget.

Med anledning av den centralt uttalade tveksamheten om lämpligheten av att bygga skogsbilvägar som beredskapsarbete torde det föreligga en betydande risk för nedskärning av denna del av vägbyggandet. Nu säger utskottets talesmän att den risken inte lär föreligga enligt förfrågningar som gjorts hos arbetsmarknadsstyrelsen. Jag vill dock betona att departementschefen i propositionen har aviserat att dylika risker föreligger. Vi motionärer hade i varje fall ingenting annat att gå efter än departementschefens uttalande. Vid kontakter med de lokala organen — jag avser främst skogsvårdsstyrelsen i mitt län — har bekräftats att farhågorna för en minskad utbyggnad av skogsbilvägar med AMS-medel var väl grundade.

Dessutom har förekommit frågebatter om detta spörsmål i denna kammar, varvid bl. a. inrikesministern sagt att han ansåg dessa vägutbyggnader vara för kostsamma beredskapsobjekt. Vi anser alltså att våra farhågor var

bestyrkta. I den mån det dock skulle bli så, att man bygger med beredskapsmedel skulle jag vara mycket glad åt det. Om vi alltså har fel och herr Arweson — som är en av reservanterna — har rätt i att man skall fortsätta att bygga med beredskapsmedel är det ju bra.

Om den av staten i olika former stödda skogsvägbyggnadsverksamheten således skall upprätthållas totalt sett i oförändrad omfattning har jag utgått från att skogsvägsanslaget måste uppräknas. Skogsstyrelsen har också i sin anslagsframställning ansett en höjning av skogsvägsanslaget mycket behövlig. I ett läge, där man för att begränsa kraven på statsbudgeten måste företa en prioritering, finner styrelsen det mest angeläget att prioritera skogsvägsanslaget med hänsyn till den omedelbara kostnadsänkande effekt, som byggandet av skogsvägar medför för skogsnäringen.

Reservanterna förutsätter att det med oförändrat anslag skall kunna byggas samma antal kilometer vägar. Att med samma anslagsbelopp bygga vägar i oförminskad takt bedömer jag emellertid som omöjligt. Redan förra året inträffade ganska betydande kostnadsökningar för vägbyggandet, och de har fortsatt under detta år. För mitt län blir därför följderna av ett oförändrat anslag en betydligt mindre vägutbyggnad än tidigare, särskilt som vi, enligt undersökningar som gjorts hos skogsstyrelsen, kan räkna med risken att få en minskad del av det totala anslaget.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! I går kväll förekom här i kammaren en debatt som bl. a. berörde planeringar inom skogsbruket. Vid detta tillfälle framfördes åsikten — som säkerligen är felaktig — att skogsbruket brister i planeringen. Men också den 6 — *Andra kammarens protokoll 1968. Nr 15*

Vägbyggnader på skogar i enskild ägo

motsatta uppfattningen framfördes. Det har genomförts och pågår fortfarande en febril planering och rationalisering inte minst inom det enskilda skogsbruket. Låt mig inom parentes upplysa om att de beskyllningar som uttalades i går enligt i dag gjorda undersökningar till huvudsaklig del är grundlösa.

I sitt utlåtande nr 1 har jordbruksutskottet under punkten 38 uppräknat anslaget till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo med 1 miljon kronor utöver Kungl. Maj:ts proposition. Denna uppräkning är välbetänkt. Utbyggnaden av skogsbilvägnätet är onekligen den viktigaste rationaliseringsåtgärd som kan förbättra lönsamheten.

Vi torde alla känna till den hårdnande konkurrensen på världsmarknaden beträffande produkterna från en av vårt lands viktigaste råvarukällor, skogen. En mycket stor del av förädlingskostnaderna inom skogsindustrin hänförs till transporter. Som exempel kan nämnas att transportkostnaden utgör mer än 20 procent av massaindustrins förädlingskostnader.

Skogsprodukter transporteras i huvudsak med bil från avverkningsplatsen till förädlingsstället. Detta ställer givetvis stora krav på vägarernas beskaffenhet i fråga om bärkraft, framkomlighet etc. Bilarnas lastkapacitet ökar, men vägarernas bärkraft byggs inte ut i samma takt. Det torde vara högst orationellt att omlastning måste ske två à tre gånger innan full last kan levereras vid avlämningsstället. Det torde inte vara riktigt att, som herr Arweson nämnde, dessa 13 miljoner kronor, som föreslagits i statsverkspropositionen, är en god avvägning. När bilarnas lastkapacitet ökar måste också vägarernas bärighet öka i samma takt. Riksdagen medverkar därför till en avsevärd rationalisering om den godkänner jordbruksutskottets hemställan på denna punkt om en uppräkning av anslaget.

Låt mig påminna om de från och med den 1 januari i år kraftigt höjda bil-

Vägbyggnader på skogar i enskild ägo

skatterna. En ökning med 50 procent minus trafikomläggningsskatten innebär, speciellt för lastbilsägarna, betydande skattehöjningar. Jag förutsätter att kammarens ledamöter uppmärksammat, att i årets statsverksproposition överföres inte mindre än 617,1 miljoner kronor av bilskattemedel till budgetutjämningsfonden. Motorfordonsskatten, som en gång var avsedd att användas för utbyggande och underhåll av vägar, kommer numera att i icke ringa utsträckning användas för budgetbalansering. Bilskattemedlen räcker sålunda väl till för en anslagsuppräknig till vägbyggen i skogar som är i enskild ägo.

Jag tror inte man skall behöva orda mera om detta; betydelsen av ett väl utbyggt skogsbilvägnät torde stå klar för var och en i dessa tider, då transporten av skogsprodukter måste rationaliseras i största möjliga utsträckning för att våra skogsprodukter skall kunna konkurrera på utlandsmarknaden. Det torde inte heller vara oriktigt att föreslå denna höjning, enär, såsom jag redan nämnt, automobilskattemedel finns att tillgå.

Herr talman! Jag ber härmed att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan vid punkten 38.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Eftersom jag ser att jordbruksministern är inne i kammaren, kan jag inte underlåta att ställa en fråga till honom.

Det står angivet i den socialdemokratiska reservationen, att skogsvägar skall kunna byggas i oförminskad takt med oförändrat bidrag, detta enligt ett uttalande av departementschefen.

Budgetramen har ökat på en rad områden — på naturvårdsområdet, utbildningsområdet o. s. v. — varigenom större effektivitet skapas där. Men på detta område befinner vi oss dock i en alldeles speciell situation: skogsindustrin har stora svårigheter att brottas med,

och därtill kommer att konkurrensen med andra länder — Amerika, Sovjet och ett flertal andra — är så hård, att vi måste göra allt vi kan för att sänka kostnaderna. Just på skogsbilvägsområdet behövs initialengagemang för att det virke som behövs skall kunna föras fram till industrierna. Det är också på skogsavverkningsidan som möjligheter finns att nedbringa kostnaderna; på andra områden är detta ganska svårt. Nya skogsbilvägar behöver också byggas för att de tunga maskiner som används vid skogsavverkningen skall kunna forslas fram till avverkningsplatserna; i annat fall kan dessa maskiner inte utnyttjas på ett effektivt sätt vid kalavverkningarna.

Det förvånar mig att höra, att man inom samma anslagsram kan uppnå samma effektiva resultat även nästa år, när vi vet att omkostnaderna stiger. Om man visste att arbetsmarknadsstyrelsen kommer att ge väsentligt ökat anslag till beredskapsarbeten just för skogsbilvägnätet, skulle jag kunna förstå att anslagsramen bibehålles. Nu säger arbetsmarknadsstyrelsen i stället att man skall försöka nedbringa vägbyggandet, och då förstår jag det inte. Skulle jag av departementschefen kunna få en förklaring på detta?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Bakom detta påstående ligger enligt den information vi har fått den omständigheten att det sker en rationalisering och ökad effektivisering av vägbyggandet och att man således inom denna ram skulle kunna åstadkomma ett i stort sett oförändrat resultat. Det är detta som är meningen med uttalandet.

Herr **WIKLUND** i Härnösand (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av att herr Persson i Heden åberopade gårdagens debatt. Varken herr Sundelin eller inrikes-

Vägbyggnader på skogar i enskild ägo

ministern har nu tillfälle att vara här och bemöta det påstående som herr Persson i Heden i dag har gjort då han säger att de uppgifter som förekom i debatten i går var fullständigt felaktiga.

Jag har framför mig det protokoll som återopades i gårdagens interpellationsdebatt och skall bara, herr talman, med några korta ord återge några rader ur detta. Mera skall jag inte delta i debatten i övrigt i dag.

Av protokollet framgår att en disponent i en skogsägareförening uppe i Västernorrlands län meddelat att skogsägareföreningarna bedömt sysselsättningssituationen för optimistiskt och att betydande permitteringar därför måste genomföras under mars och april månader. Den främsta orsaken till detta var industrins minskade råvarubehov, men även den träffade prisöverenskommelsen hade givit verkningar speciellt inom kustområdet.

Jag tror det var inrikesministern, som i går läste upp ett avsnitt ur protokollet vari konstaterades att något varsel inte hade lämnats till länsarbetsnämnden och att vidtagna eller planerade permitteringar gjorts med hänsyn till skogsindustrins svårigheter med ökad lagerhållning. Länsarbetsnämnden påtalade också att den inte kunde acceptera företagets handlingssätt beträffande informationen om planerade åtgärder och att den hoppades att den i fortsättningen skulle kopplas in i ett tidigare skede.

Vid interpellationsdebatten i går var herr Persson i Heden inte så tvärsäker som han är i dag, och eftersom de båda som deltog i debatten som sagt inte nu är närvarande har jag velat återge dessa rader ur protokollet.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att jag inte var tvärsäker på förhållandena i går — jag sade då endast att om en sådan händelse hade utspelats där

uppe ansåg jag att förfaringsrådet var felaktigt. Vad jag vände mig mot var emellertid att herr Sundelin generaliserade detta till hela skogsägarrörelsen. I dag har jag tillgång till vissa andra data och därför är jag mer säker på min sak i dag än i går.

Jag har fått uppgift om att den 9 februari sammanträdde skogsägareföreningarna i mellersta Norrland med länsarbetsnämnden, varvid de redovisade att i det läge som rådde måste under en viss tid framöver ett antal arbetare friställas. Den 10 februari under rättade man per telefon om att friställningarna måste komma någon gång vid månadsskiftet. Den 16 februari skedde en genomgång med inspektörerna och den 17 februari hade företagsnämnden i detta företag sammanträdde. Den 24 februari fick arbetstagarna listor på vilka som skulle friställas. Skogsarbetaravtalet har helt följts, d. v. s. fjorton dagars uppsägningstid för dem som varit anställda över nio månader och åtta dagars uppsägningstid vid kortare anställningstid. Den 26 februari sammanträdde skogsägareföreningarnas representanter på arbetsförmedlingen för att diskutera uppsägningarna och den 27 februari genomgicks dessa friställningslistor med arbetstagarnas ombud. Det meddelades att 100 man måste sluta. Därav var 80 deltidsanställda och 20 heltidsanställda.

Denna redovisning visar sålunda klart, att man följt de varseltider som skall iakttagas enligt avtalets bestämmelser.

Herr WIKLUND i Härnösand (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson i Heden sade i går, att han hade för vana att inte gå in i interpellationsdebatter där andra interPELLERAT. Jag tror att det var inrikesministern, som gav honom rådet att inte gå ifrån den vanan.

Jag måste framhålla, att herr Persson i Heden är ute på »hal is» i denna frå-

Vägbyggnader på skogar i enskild ägo

ga, ty jag citerade ett protokoll från en överläggning med representanter för länsarbetsnämnden, Örnsköldsviks skogsägareförening, Örnsköldsviks kommunblock samt berörda avdelningar av Skogsarbetarförbundet tisdagen den 27 februari 1968 på arbetsförmedlingen i Örnsköldsvik. Några andra har alltså inte kunnat föra en debatt i denna fråga, vilket diskussionen i går också rörde sig om. Jag vill påminna om att länsarbetsnämnden hoppades, att nämnden i fortsättningen skulle inkopplas i ett tidigare skede. Givetvis kan man ange tider så att de stämmer på det sätt som herr Persson i Heden gör i debatten — det må vara hänt — men från ansvariga myndigheter och samhällsorganisationer hade man önskat en annan behandling av frågan.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fullt medveten om vad som står i herr Wiklunds i Härnösand protokoll, och jag vill bestämt tillbakavisa insinuationen att de uppgifter jag lämnade skulle vara konstruerade. De är hämtade från protokoll, förda inom ifrågavarande skogsägareföreningar. Jag har alltså inte anfört påhittade uppgifter utan klara fakta i detta mål.

Vad beträffar att jag i går gick upp i en interpellationsdebatt trots att jag inte var interpellant, vill jag säga att det är sällan detta sker men det finns tillfällen, herr Wiklund, då man är tvungen till det, nämligen när det framkastas påståenden och beskyllningar som är klart felaktiga och, som i det berörda fallet, kan tolkas såsom en anklagelse riktas mot en samlad företagsorganisation.

Herr WIKLUND i Härnösand (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Herr Persson i Heden åberopar någon organisation som har andra

uppgifter än de som står i det protokoll jag citerade. Herr Perssons uppgifter kan i varje fall troligen inte vara hämtade från Örnsköldsviks skogsägareförening.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i grälet mellan två kamrater i kammaren.

Statsrådet sade till mig att man nu kan bygga lika mycket vägar som förut för samma anslag tack vare rationaliseringar. Skogsstyrelsen har emellertid en annan uppfattning härom och har anfört att anslaget inte alls är tillräckligt för att klara vägbyggena i den omfattning som man önskar. Förhållandet är att ju mer skogsvägar vi bygger, desto dyrare kommer de att bli, eftersom de i framtiden måste byggas i en helt annan terräng än tidigare. Man har när det gäller vägbyggandet inte samma valmöjligheter som tidigare, och det medför att kostnaderna blir större. Jag anser därför att anslaget är helt otidsenligt; det har inte följt med i den takt som är nödvändig i nuvarande situation.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Arweson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 38) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

Rikets allmänna kartverk

reservationen 5) av herr Mossberger m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna rada angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 89 ja och 104 nej.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 5) av herr Mossberger m. fl.

Punkterna 39—49

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 50***Rikets allmänna kartverk**

Kungl. Maj:t hade (punkterna I 8— I 13, s. 135—158) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1968/69 anvisa till avlöningar ett förslagsanslag av 11 748 000 kr., till omkostnader ett förslagsanslag av 924 000 kr., till kartarbeten m. m. ett reservationsanslag av 5 100 000 kr., till fotogrammetrisk uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 4 063 000 kr., till utrustning m. m. ett reservationsanslag av 1 600 000 kr. och till tryckning av kartor m. m. ett förslagsanslag av 3 120 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 497 av herr *Wikberg* och II: 620 av herr *Larsson* i Norderön m. fl. hade hemställts att riksdagen måtte till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 5 400 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69

1. till Rikets allmänna kartverk: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 11 748 000 kr.,

2. till Rikets allmänna kartverk: Omkostnader anvisa ett förslagsanslag av 924 000 kr.,

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna I: 497 och II: 620 till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. anvisa ett reservationsanslag av 5 100 000 kr.,

4. till Rikets allmänna kartverk: Fotogrammetrisk uppdragsverksamhet anvisa ett förslagsanslag av 4 063 000 kr.,

5. till Rikets allmänna kartverk: Utrustning m. m. anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kr.,

6. till Rikets allmänna kartverk: Tryckning av kartor m. m. anvisa ett förslagsanslag av 3 120 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Skärman* (fp), *Hermansson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp), *Persson* i Heden (cp), *Jönsson* i Ingemarsgården (fp) och *Larsson* i Norderön (cp), som ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 497 och II: 620 till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. anvisa ett reservationsanslag av 5 400 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LARSSON** i Norderön (cp):

Herr talman! Till jordbruksutskottets utlåtande nr 1 har vid denna punkt fogats en av herr *Skärman* m. fl. avgiven reservation, innebärande bifall till motionerna I: 497 och II: 620 rörande en höjning av kartverkets anslag till kartarbeten m. m. Som en av dem som har skrivit under denna reservation vill jag något närmare teckna bakgrunden till densamma.

Till att börja med vill jag erinra om att det allmänna kartväsendet under senare år alltmera kommit i blickpunkten för statsmakternas intresse. Ett stort antal offentliga utredningar har sålunda

Rikets allmänna kartverk

under den senaste tioårsperioden arbetat med problem som sammanhänger med den officiella kartframställningen. Snart sagt alla hithörande områden har berörts i någon form av dessa utredningar. På grundval av utredningarna har skilda reformer av större och mindre räckvidd genomförts. Främst märks därvid en genomgripande omdaning och upprustning av verksamheten vid kartverket samt tillkomsten av det nya programmet för ekonomisk och topografisk kartläggning som fastställdes av 1961 års riksdag.

I programmet, som avsåg tiden från och med den 1 juli 1961 till och med utgången av år 1970, upptogs främst redan påbörjade arbeten beträffande Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs och Västernorrlands län, medan Jämtlands och Hallands län infogades först i slutet av perioden. För bl. a. de inre delarna av Norrbottens län skulle framställningen av vissa försöksblad fortsätta och det reguljära arbetet på en topografisk karta snarast påbörjas. För sistnämnda ändamål och för att allmänt påskynda den ekonomiska kartläggningen anvisade 1961 års riksdag vissa särskilda medel. Under 1960-talet har anspråken på en snabbare kartläggningstakt ökat alltmer, särskilt beträffande vissa norrlandslän, Kopparbergs län och skånelänen. Särskilda medel för att förstärka kapaciteten för kartläggningsarbetena har också vid flera tillfällen anvisats av riksdagen.

I anledning av väckta motioner om förstärkta resurser för ändamålet betonade också 1965 års riksdag vikten av att kartläggningsverksamheten intensifierades. Motioner om ökade medel till verksamheten avslogs dock.

Med hänsyn till den tid som förflutit sedan kartläggningsprogrammet fastställdes och till den snabba utveckling som därefter har skett på det tekniska området ansåg riksdagen emellertid tiden vara mogen för en översyn av programmet. Denna översyn borde omfatta

en samlad redovisning av programmets läge och behovet av ekonomiska och topografiska kartor inom landet, bl. a. inom Jämtlands län.

Efter framställning av 1965 års riksdag erhöll kartverket Kungl. Maj:ts uppdrag att efter samråd med kartverkskommissionen verkställa den begärda översynen. Denna översyn har nu utförts och redovisas i årets statsverksproposition under den punkt som vi nu behandlar. Under den tid då översynen pågått har några medelförstärkningar för att möjliggöra en snabbare kartläggningstakt inte anvisats av riksdagen. Detta är i och för sig inte så egendomligt, eftersom ett sådant öde tyvärr ofta drabbar områden som i någon form är föremål för översyn. Inte desto mindre förefaller det mig beklagligt med hänsyn till de stora och angelägna behov som väntar på att bli tillgodosedda. Under den stilleståndspe-riod i fråga om medelstilldelningen till de allmänna kartarbetena som i praktiken inträtt har behoven kraftigt ackumulerats till förfång för åtskilliga grenar av samhällsverksamheten. Tillgång till moderna ekonomiska och topografiska kartor är, såsom kammarens ledamöter väl vet, av utslagsgivande betydelse för bedömanden och planeringar såväl i statlig och kommunal förvaltning som inom näringslivet i ett flertal avseenden. Inte minst på samhällsplaneringsområdet är ofta bristen på tillförlitligt kartunderlag en flaskhals som ofta leder till att arbeten kraftigt försenas eller fördröjas i orimlig omfattning. Det får anses vara klarlagt att en ekonomisk eller en modern topografisk karta för åtskilliga viktiga områden av den samhälleliga utbyggnadsverksamheten medför en sådan besparing i tid, kostnader och personal att enbart av denna anledning ett snabbt upprättande av dessa kartor är väl motiverat.

Såväl utskottsmajoriteten som reser- vanterna ger uttryck för en positiv uppfattning i dessa frågor och departe-

Rikets allmänna kartverk

mentschefen har vid åtskilliga tillfällen framhållit vikten av en intensifierad kartframställning. Det är därför enligt min mening ägnat att förvåna att varken Kungl. Maj:t eller utskottsmajoriteten anser sig kunna förorda att åt kartverket ges resurser för den så att säga upptrappning av verksamheten, som i så hög grad behövs, utan låter det stanna vid några vackra ord.

Den redovisning som kartverket lämnat utvisar klart att åtskilliga viktiga områden av landet fortfarande står utan moderna ekonomiska och topografiska kartor och också kommer att göra det under lång tid framöver om inte kraftinsatser görs. Verket har också genom tillkomsten av goda arbetsutrymmen och modern teknisk utrustning stora förutsättningar att klara uppgiften. Även om kartverket gjort och gör mycket goda insatser för att inom ramen för sina resurser rationalisera och effektivisera kartframställningen krävs enligt min mening ytterligare medel för att mera märkbart förbättra situationen för de områden som saknar det moderna kartunderlaget för sin planeringsverksamhet. Det innebär ett betydande slöseri med samhällets resurser att i onödan undanhålla de viktiga planeringsinstrument som nu ifrågakvarande kartmaterial utgör.

Jag har givetvis fullt klart för mig att utskottsmajoriteten här liksom beträffande andra anslag haft för ögonen att se till, att en av tidsläget betingad stram budget inte löses upp, och därför ställt sig kallsinnig inför en anslagsökning. Detta är i princip inte att säga något om, och jag har för min del ansett mig på åtskilliga punkter kunna instämma i ett sådant betraktelsesätt. Just på denna punkt förefaller det mig dock ostridigt att utskottsmajoriteten låtit snålheten bedra visheten. Den summa man spar genom att inte gå med på det av reservanterna yrkade beloppet kommer nämligen, därom är jag helt övertygad, att ätas upp flera gånger om till följd

av merutgifter i fråga om många andra anslag till verksamhetsgrenar som berörs av kartläggningen. Den stora kostnaden syns dock inte, därigenom att angelägna samhällsprojekt inte kan utföras eller förskjutes till någon gång i framtiden.

Slutligen vill jag beröra frågan om revidering av kartor. Kungl. Maj:ts förslag innebär att revideringen av den topografiska kartan efter viss försöksverksamhet påbörjas i samband med den ekonomiska kartläggningen i de tre sydligaste länen. Det framhålles samtidigt att hittills gällande princip om tioårsintervaller för den reguljära revideringen av kartan alltjämt bör gälla. Den reguljära revideringen av den ekonomiska kartan anses även under återstoden av innevarande planeringsperiod böra få anstå.

Jag har i princip ingenting att invända mot vad departementschefen anfört i revideringsfrågan men finner det angeläget att slå fast, att kravet på revidering av färdigställda kartor inte får leda till att en stegrad framstegstakt i fråga om nyframställning av kartor hindras. Att ökade resurser i första hand behövs för sistnämnda ändamål har också indirekt erkänts av utskottsmajoriteten, vilket jag konstaterat med tillfredsställelse. Här om någonsin gäller att något är bättre än intet. De områden som helt saknar både ekonomisk och modern topografisk karta är verkligen mycket illa ställda.

Herr talman! Det sägs att det inte är möjligt att föra krig utan kartor, men trots att jag representerar en landsända som i hög grad besvärar av en dylik brist har jag vågat ta upp en kamp i denna fråga i förhoppningen att detta talesätt, som så många andra, skall visa sig inte innehålla hela sanningen.

Herr talman! Jag ber härmed att få yrka bifall till reservationen 7.

I detta anförande instämde herr Jönsson i Ingemarsgården (fp).

Rikets allmänna kartverk

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Det råder inga delade meningar om vikten av att detta arbete forceras i så snabb takt som möjligt. Men när man i kanslihuset arbetar med sitt budgetpussel är det givetvis en grannliga sak att göra avvägningar. Samhällsmaskineriet måste ju fungera. Gör man en kugge för lång, så blir följden att det kuggar över en annan, och då får vi inte den lugna och jämna gång i samhällsmaskineriet som vi vill ha.

Vi är som sagt införstådda med denna frågas vikt. Ingen lär heller kunna bestrida att det under 1960-talet har skett uppräknings undan för undan, så att vi i dag ligger före den 1961 uppgjorda planen. Man kan inte påstå att någonting här har blivit eftersatt, om man ser på den plan som då gjordes upp. Genom mitt engagemang i jordbruksnämnden där hemma är jag fullt medveten om hur viktigt det är att detta arbete forceras, men vid de avvägningar som måste företas får man ju göra det bästa möjliga — och det tror jag är just vad departementschefen och jordbruksutskottet har gjort.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Det framgår ju av vår motion bl. a. att man beträffande Jämtlands län, som saknar detta kartmaterial, med nuvarande takt skulle vara färdig med den ekonomiska kartan för 10 000-delsområdet år 1972 och för 20 000-delsområdet omkring år 1977 och med den topografiska kartan år 1973 respektive 1978. Jag tycker inte att denna framställningstakt är särskilt uppmuntrande för det område som både herr Lindström och jag representerar i denna kammare. Jag anser att det bör ske snabbare framsteg för att kunna bemästra all den planering och den övriga verksamhet som i dagens läge behövs för strukturrationalisering-

ar och därmed sammanhängande frågor.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Norderön begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 50) mom. 3) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Skärman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Norderön begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 60 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

Punkterna 51—58

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

Kungl. Maj:t hade (punkten K 6, s. 178—179) föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 5 000 000 kr.

I de likalydande motionerna I:151 av herr *Svanström m. fl.* och II:194 av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.* hade hemställts att riksdagen måtte till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 7 000 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I:151 och II:194 till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 5 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Skårman* (fp), *Hermansson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Nilsson* i Lönsboda (fp), *Åberg* (fp) och *Sundkvist* (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:151 och II:194 till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 7 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Det yrkande som ställts i reservationen 8 sammanfaller med vad statens naturvårdsverk yrkat i sin framställning till Kungl. Maj:t, nämligen ett anslag på sju miljoner kronor.

Kungl. Maj:t har emellertid prutat ner detta belopp till fem miljoner. Det är förståeligt att Kungl. Maj:t försöker hålla anslagskraven tillbaka så långt detta kan anses vara motiverat, men i detta fall kan man ifrågasätta huruvida motivet till nedprutningen är bärande.

Redan den 15 augusti förra året eller vid tiden för petitas avgivande förelåg inte mindre än ett fyrtiotal ansökningar om bidrag till olika anläggningar för ett sammanlagt belopp om cirka fem och en halv miljoner kronor, alltså mer än vad Kungl. Maj:t redan äskat. Därtill kommer att en del organisationer på friluftslivets område, bl. a. Skid- och friluftsförbundet samt Svenska turistföreningen, anmält ett bidragsbehov därutöver av 1 123 000 kronor. Ett bifall till departementschefens förslag om 5 miljoner kronor innebär alltså att denna friluftsverksamhet måhända måste inskränkas eller hållas tillbaka i jämförelse med vad som eljest skulle kunna åstadkommas.

Det finns — det förstår jag — ingen anledning att fördjupa sig i ett resonemang om friluftsverksamhetens betydelse i våra dagar, när alltmör tid kan avdelas för sådan verksamhet. Alla inser betydelsen av denna verksamhet. En höjning av ett anslag måste ju alltid bedömas med utgångspunkt från önskvärdheten av att kunna förstärka eller trygga en viss verksamhet. I detta fall tror vi som står för reservationen att en höjning av anslaget till 7 miljoner är en riktig investering. Jag vill stryka under vad de organisationer betyder som har yrkat på anslag under denna punkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 8 av herr *Skårman m. fl.*

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i vad herr *Hansson* i Skegrie sagt, men jag vill därutöver framföra några personliga synpunkter på vad det betyder att

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

fonden för friluftslivets främjande har medel i sådan utsträckning att de olika friluftsförbundens organisationerna kan få ekonomiska möjligheter att förverkliga sin målsättning.

Det är nödvändigt för oss som lever i en välfärdsstat att motionera. Detta har docent P.-O. Åstrand kraftigt understrekat. En utebliven aktivitet medför efter ganska kort tid försämringar av leder, muskler, hjärta och blodomlopp. I vårt land med dess höga levnadsstandard är det fysiska kravet i yrket många gånger inte så stort. Man kan oftast sköta ett arbete utan alltför stark fysik. Det är nödvändigt att vi på olika sätt håller oss i gång genom motionsverksamhet.

Bl. a. bidrar Skid- och friluftsförbundet till att många människor, som eljest inte skulle komma ut i naturen, gör det. Skid- och friluftsförbundet har stort behov av att utbilda fler människor som kan ta hand om de grupper som kommer till dess anläggningar under helgerna och under veckorna i övrigt.

Det är alldeles givet, med det uppdämda behov som föreligger hos fonden för friluftslivets främjande, att ett bifall till reservationen i detta avseende skulle innebära bättre möjligheter för fonden att ge bidrag till de organisationer som sökt anslag och därmed ge större förutsättningar att förverkliga målsättningen att svenska folket skall kunna tillägna sig en bättre fysik.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 8 av herr Skårman m. fl.

Fru JÄDERBERG (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten har under förevarande punkt ansett sig böra förorda bifall till Kungl. Maj:ts förslag att för nästa budgetår öka anslaget för avsättning till fonden för friluftslivets främjande med 500 000 kronor till 5 miljoner kronor.

Reservanterna har under denna punkt, vilket också anförts här, före-

slagit en ökning med inte mindre än 55 procent — eller 2,5 miljoner kronor — upp till 7 miljoner kronor. I anslutning härtill vill jag erinra om att riksdagen förra året behandlade frågan om stödet till det rörliga friluftslivet.

Därvid hade riksdagen att ta ställning till vissa av Kungl. Maj:t på grundval av fritidsutredningens framlagda förslag rörande central myndighet för friluftsfrågorna samt beträffande riktlinjer för statens ekonomiska stöd till anläggningar för det rörliga friluftslivet och till organisationerna på förevarande område. Vid riksdagsbehandlingen var alla överens om att den stora betydelse, som friluftslivet har i det moderna samhället, motiverade att såväl staten som kommunerna engagerar sig för att skapa möjligheter till friluftsliv åt så många som möjligt. Därvid borde man dels se till att friluftslivets behov av mark beaktas på ett tidigt stadium av samhällsplaneringen, dels ge ekonomiskt stöd till friluftsanläggningar och organisationer på området.

I fråga om friluftsanläggningar ansåg fritidsutredningen att en omfattande utbyggnad borde komma till stånd. Härom rådde också allmän enighet. Kungl. Maj:t och riksdagen ansåg det dock realistiskt att räkna med en något mindre snabb utbyggnadstakt än vad utredningen hade tänkt sig. Vikten av att en intensifiering av verksamheten på friluftslivets område kom till stånd motiverade emellertid en förstärkning av stödet. Riksdagen beslöt i enlighet härmed enhälligt att anslaget skulle uppräknas från 3,5 till 4,5 miljoner kronor för innevarande budgetår. Detta innebar alltså en ökning med nära 30 procent förra året. Att Kungl. Maj:t nu, trots nödvändigheten av att hålla budgeten stram, ansett sig kunna fortsätta på den inslagna vägen och föreslå en ytterligare uppräkning med 500 000 kronor är glädjande. Man bör härvid bl. a. också betänka att den ytterligare kraftiga satsningen på naturvårdsforskningens om-

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

råde indirekt är av stor betydelse i detta sammanhang. Våra möjligheter att bedriva ett meningsfullt friluftsliv är ju i väsentlig grad avhängiga av att vi har en så vitt möjligt oförstörd yttre miljö att röra oss i.

När man sedan betänker att det sedan naturvårdslagens tillkomst år 1965 säkerställts naturområden om sammanlagt cirka 17 000 ha, som bl. a. är avsedda för allmänhetens friluftsliv, och att sammanlagt mellan 16 och 17 miljoner kronor disponerats härför tycker jag inte att man kan säga att det här området blir styvmoderligt behandlat.

När det gäller avvägningen av det anslagsbelopp, som nu är föremål för behandling, bör även höra till bilden att arbetsmarknadsmedel i betydande utsträckning torde kunna användas för detta ändamål. Enligt vad jag erfart räknar arbetsmarknadsmyndigheterna med att för det kommande året minst 10, kanske 15 miljoner kronor bör kunna användas för nu ifrågakvarande anläggningsarbeten.

Med det anförda hoppas jag ha kunnat visa, att utskottet haft fullt fog för sin uppfattning, att Kungl. Maj:ts förslag under den här punkten bör godtas.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Trots att jag suttit i statens friluftsnämnd i många år och nu sitter i naturvårdsrådet har jag inte kunnat biträda denna anslagsökning vid det här tillfället. Avgörande för mig har varit dels sparsamhetsskäl, dels att naturvårdsverket har så stora uppgifter på forskningssidan och på andra naturvårdsområden, att någon inskränkning måste ske, och jag finner att den måste göras på det rörliga friluftslivets område.

Visserligen är det tråkigt att inte kunna ge de anslag som behövs till Skid- och friluftsförbundet och till Svenska turistföreningen. En del av verksamhe-

ten på friluftslivets område måste trots allt skötas ute på det regionala planet, ute i kommunerna och städerna.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 59) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8) av herr Skärman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 62 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 60—63

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64

Lades till handlingarna.

Höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel, m. m.

§ 5

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner om vissa landskapsvårdande åtgärder.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! I motionsparet I:188 och II:249 framhålles, att starka skäl talar för en högre åldersgräns än 40 år för erhållande av studiemedel. Det finns nämligen i dag, vilket redovisas i motionerna, olika kategorier som i 40-årsåldern vill påbörja sina studier. I motionerna nämner vi ensamstående kvinnor i behov av yrkesutbildning vid denna ålder, andra kvinnor som vill meritiera sig för högre tjänster och andra åter som vid denna ålder har slutat vårda småbarn och fått tid över till att skaffa sig kunskaper för inträde på arbetsmarknaden, något som de av olika skäl inte har kunnat före och under äktenskapet. Det finns naturligtvis också män i denna ålder, vilka kan ha behov av studiemedel för vidareutbildning, inte minst i ett arbetsmarknadsläge som kan kärva till sig. Man kan väl utan att göra sig skyldig till överdrift våga påstå, att alla dessa kategorier av människor är ansvarsmedvetna och verkligen inriktade på att de när de börjar studera även skall nå både snabba och effektiva studieresultat.

Utskottet framhåller, att centrala studiehjälpsnämndens tillämpningsföreskrifter väl överensstämmer med de in-

tentioner riksdagen hade vid regelns antagande och att det enligt utskottets uppfattning inte har påvisats några beaktansvärda olägenheter med denna.

Jag måste reagera mot talet om att beaktansvärda olägenheter inte påvisats. Vi är alltså — jag kan inte finna annat — överens om att 40-årsregeln medför olägenheter. Om dessa skall betraktas som beaktansvärda eller ej, är en bedömningsfråga. Vi motionärer håller fast vid att de är beaktansvärda. Vissa kategorier människor avhålls från att studera och vidareutbilda sig, helt enkelt därför att de fyllt 40 år. Vi tycker, att det är för tidigt att stänga dörren redan då, principiellt och generellt sett. Vi har velat fixera åldersgränsen till 50 år, men man kan naturligtvis även tänka sig en något lägre gräns. 40 år är emellertid otillfredsställande, som vi ser det.

Utskottet förutsätter, att centrala studiehjälpsnämnden även i fortsättningen kommer att tillämpa 40-årsregeln generöst. Vad menas med generöst, måste man fråga sig. Det kan väl knappast bli fråga om en sådan generositet, att den tillfredsställer de kategorier av äldre studerande vilkas sak motionärerna velat ta sig an, ty i så fall kunde utskottet lika gärna förorda någon höjning av åldersgränsen.

I förvissning om att det blir nödvändigt att återkomma och att trycket från de berörda åldersgrupperna ökar får vi väl låta saken ligga till sig ytterligare någon tid, och jag yrkar således ingenting annat än bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande är utskottet enhälligt i sitt beslut. Med anledning av herr Nordstrandhs anförande vill jag endast säga att när riksdagen år 1964 antog studiemedelsförordningen, uttalade den att reglerna om 40-årsgränsen skulle tillämpas generöst. Med anledning därav

Höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel, m. m.

har centrala studiehjälsnämnden utfärdat anvisningar om hur regeln skall tillämpas. Eftersom herr Nordstrandh läste upp den exemplifiering som förekommer i motionen som stöd för motionsyrkandet, ber jag att få läsa upp den exemplifiering som finns i centrala studiehjälsnämndens tillämpningsbestämmelser, efter vilka nämnden arbetar vid bedömningen av låneärendena.

Som särskilda skäl enligt studiemedelsförordningen skall enligt anvisningarna räknas om den studerande behöver studiemedel för ytterligare någon termin för att fullfölja studierna fram till examen. Vidare skall man beakta om det är fråga om en tidskrävande utbildning, t. ex. för att uppnå licentiatexamen eller doktorsgrad, eller om den studerande har börjat utbildningen vid relativt hög ålder. Ävenså skall den studerande, som har avbrutit sin utbildning för äktenskap och familjebildning och senare önskar fullfölja utbildning, ha möjlighet att få studiemedel liksom studerande som vid högre ålder önskar komplettera sin utbildning.

Jag har lagt denna förteckning vid sidan av den exemplifiering som finns i motionen och funnit att samtliga de situationsbilder som tecknas i motionen väl täckes av anvisningarna.

I själva verket är det så — det har utskottet förvissat sig om — att 40-årsgränsen ingalunda är en definitiv gräns. Det vore riktigare att säga att 50-årsgränsen, dit motionärerna siktar, är en mer definitiv gräns, men t. o. m. den åldersgränsen kan i särskilda fall få överskridas. Därav följer att 50-årsgränsen inte heller är en fast gräns för återbetalning av studiemedel — den ligger egentligen definitivt först vid 65 år, vilket får anses vara till fyllest eftersom vid den åldern flertalet av dem som skaffat sig den utbildning det här är fråga om då uppnår pensionsåldern.

Vi har i utskottet inte kunnat finna annat än att vad motionärerna önskar redan var uppfyllt när motionen skrevs,

och av den anledningen har vi inte kunnat biträda motionsyrkandet. Däremot är det troligt att här behövs mer information till de grupper som berörs, och det har vi också framhållit i utlåtandet. Man skulle dessutom kunna förmoda att de studerande ungdomarna själva genom sina organisationer och genom den service som finns vid högskolorna borde göra sig underrättade om de, som jag tycker, liberala regler som centrala studiehjälsnämnden tillämpar. I varje fall har utskottet inte kunnat finna annat än att centrala studiehjälsnämnden tillämpar dessa bestämmelser så generöst som riksdagen avsåg att de skulle tillämpas när riksdagen fattade sitt beslut.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag känner givetvis till anvisningarna, och jag har i någon mån — jag understryker i någon mån — också följt hur de tillämpas i enskilda fall. Jag är kanske inte riktigt lika belåten med tillämpningen som utskottets talesman. Det förekommer dock en viss restriktivitet, efter vad jag har kunnat finna, när det gäller personer som vid en så relativt hög ålder som det här är fråga om börjar studera på en primärexamen. Det är inte samma förhållande för dem som tar upp avbrutna studier eller som tar en högre examen.

Jag skall emellertid ytterligare intensifiera mina studier i tillämpningens praxis. Och kommer jag då alltjämt till det resultatet, att tillämpningen inte är så bra som jag och mina medmotionärer skulle önska, får vi väl återkomma till frågan.

Det är alldeles riktigt, att utskottet talar om behovet av information, när det gäller tillämpningsföreskrifterna. Onekligen föreligger dock en psykologisk spärr för dessa människor. Här gäller det ju inte heller ungdomar i ordets egentliga mening — utskottets ta-

Frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd

lesman tycktes mena det — som redan vistas vid högskolorna och som där kan få upplysning om att det finns vissa generösa regler. De människor det här är fråga om måste man försöka nå med information på något andra vägar, än de varpå man kan nå de i egentlig mening unga studerande vid högskolorna. Vad man vet är, att det finns en spärr vid 40 år, och den gör tjänst som en svår barriär att ta sig över. En spärr vid 45 eller 50 år hade inte verkat lika psykologiskt hämmande.

Någon större olikhet i uppfattningarna mellan mig och utskottets talesman finns emellertid inte.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Jag har deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende och kände till en början stark sympati för motionsyrkandet. Att jag ändå anslutit mig till utskottsmajoritetens mening har en alldeles bestämd orsak. Jag har blivit övertygad om att det i huvudsak är ett informationsproblem. Men man skulle kanske önska att formuleringen i utskottsutlåtandet hade varit något klarare — att det inte bara gäller att sprida information om möjligheterna till de studerande eller till dem som tänker bli studerande utan också till läroanstalterna.

Jag är övertygad om att de flesta människor i åldern 40—50 år som går miste om studiemedel gör det därför att den läroanstalt, dit de vänder sig för att söka inträde och i samband därmed få upplysning om studiemedelssystem m. m., inte är tillräckligt klar över hur dessa tillämpningsföreskrifter egentligen är beskaffade. I många fall säger man tämligen snävt: Ni är över 40 år och kan inte få några studiemedel. Läroanstalter och lokala studiehjälpsnämnder skulle sannolikt behöva viss information om tillämpningen. För den händelse man däremot verkligen fullt ut tillämpar de föreskrifter som centrala studiehjälpsnämnden har utfärdat, är

jag liksom herr Anderson i Sundsvall övertygad om att motionens syften redan är uppfyllda.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av motioner angående frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd.

Andra lagutskottet hade behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 140 av fru *Elvy Olsson* och fru *Nilsson* samt II: 181 av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Johansson* i Växjö, i vilka hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag i enlighet med vad i motionen anförts»,

2) de likalydande motionerna I: 683 av fru *Hamrin-Thorell* samt II: 869 av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.*, i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning om tilläggsjukpenning vid barnsbörd även inom den frivilliga sjukförsäkringen».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, nämligen

- a) motionerna I: 140 och II: 181 samt
- b) motionerna I: 683 och II: 869, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Eric Carlsson* (cp), *Gomér* (cp) och *Jonsson* (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

Frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd

att riksdagen med bifall till förevarande motioner, nämligen

a) motionerna I: 140 och II: 181 samt

b) motionerna I: 683 och II: 869, såvitt nu var i fråga,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Inom sjukförsäkrings-systemet finns dels en obligatorisk, dels en frivillig försäkring. I den obligatoriska delen kan vid sjukdom den som har tillräckligt hög inkomst få 52 kronor per dag i sjukpenning, och den som är frivilligt försäkrad kan få 15 kronor per dag. Den kvinna som är anställd och därmed obligatoriskt försäkrad kan få sjukpenning liksom den kvinna som är hemarbetande eller arbetar i familjens eget företag — den senare genom den frivilliga försäkringen.

Vid barnsbörd erhåller båda dessa kategorier moderskapspenning, i dag 1 080 kronor. Men därmed tar likheten slut. Den obligatoriskt försäkrade får tilläggsjukpenning under 180 dagar, oavsett om hon är sjuk eller inte. Den som har frivillig tilläggsjukpenning får ingenting.

Vi som har motionerat i denna fråga har mycket svårt att förstå varför inte en sådan här — som vi ser det — uppenbar orättvisa rättas till. Skillnaden i förmåner mellan dem som är med i den obligatoriska försäkringen och dem som tillhör den frivilliga anser vi vara omotiverad. Den frivilliga tilläggsjukpenningen skall ge hemarbetande kvinnor eller kvinnor sysselsatta i familjens eget företag ekonomisk ersättning, då de på grund av sjukdom inte kan full-

göra sin arbetsinsats. Sådan ekonomisk ersättning är motiverad vid barnsbörd.

Naturligtvis kan det vara svårt att konstruera ett system som eliminerar orättvisor. Men det är väl just för att man skall knäcka svåra problem som vi tillsätter utredningar i olika frågor. Svårigheterna får ju inte vara avgörande för inställningen till den aktuella gruppen och dess rätt till ersättning för inkomstbortfall.

Majoriteten i andra lagutskottet har hänvisat till denna frågas tidigare behandling. Redan 1962 väcktes det motioner i detta ämne och andra lagutskottet avstyrkte dessa »med hänvisning bl. a. till att det från varken principiella eller statsfinansiella synpunkter var motiverat att för finansiering av en frivillig försäkring anlita statsmedel i sådan omfattning som motionärerna förordat». Finansieringsfrågan är ju just en sådan fråga som en kommande utredning skulle ta ställning till. Det gäller att få fram ett system som ger denna grupp samma trygghet som övriga sjukpenningförsäkrade.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som fogats vid andra lagutskottets utlåtande.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! I andra lagutskottets utlåtande nr 20 behandlas motionsparet I: 683 och II: 869. I dessa motioner begärs en utredning om tilläggsjukpenning vid barnsbörd även inom den frivilliga sjukförsäkringen.

Hemarbetande kvinnor är i vissa avseenden missgynnade jämfört med sådana förvärvsarbetande kvinnor, som inom den obligatoriska försäkringen är placerade i annan sjukpenningklass än den lägsta. Den frivilliga sjukförsäkringen erbjuder nämligen inte tilläggsjukpenning vid ledighet för barnsbörd. Detta innebär för husmödrarna en avsevärd begränsning av fördelarna med den frivilliga sjukförsäkringen. Motionärerna anser detta oberättigat med

Frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd

hänsyn till att största delen av den frivilliga tilläggsjukpenningen betalas av den försäkrade själv.

Liknande motioner har väckts vid flera tidigare tillfällen och avvisats av riksdagen. Man har bl. a. pekat på de stora avgiftsökningar, som ett genomförande av motionärernas förslag skulle medföra. Motionen har emellertid avstyrkts med motivering att det »från varken principiella eller statsfinansiella synpunkter» kan vara försvarligt att ta ökade statsmedel i anspråk för att finansiera en sådan försäkring.

Nu har föreslagits i motionerna att frågan skall utredas. Motionärerna menar att man vid en sådan utredning får pröva efter vilka grunder en finansiering skulle ordnas. Även om det skulle föreligga svårigheter är det inte något speciellt för denna fråga, och det kan inte vara något överstigitligt hinder för att åstadkomma ökad rättvisa och ge bättre förmåner åt de hemarbetande när det gäller frivillig tilläggsjukpenning i det fall som åsyftas i motionerna.

En reservation är fogad till utskottets utlåtande, och jag yrkar bifall till denna.

Till sist skulle jag vilja påpeka att statsmakterna nog försummar en del av den upplysningsverksamhet som behövs när det gäller frivilliga försäkringar, i första hand kanske inte den frivilliga sjukförsäkringen, utan den frivilliga olycksfallsförsäkringen för husmödrar. Den är mycket förmånlig för dem, men föga anlita. Jag tror att det beror på bristande PR från statsmakternas sida.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Detta är en av de perenna växter som frodas i andra lagutskottets drivbänk. Varje år klipper utskottet ned den, och varje år växer den upp igen. Men trots detta tycker jag att det är ganska märkligt att motionärerna — i varje fall från centerpartiet som tidigare varit de flitigaste på detta område — fortsätter att skriva en moti-

vering som är sådan att det förefaller som om man inte tänkt igenom den. I centerpartimotionen heter det t. ex.: »Med hänsyn till numera förekommande familjeplanering skulle möjligheten stå öppen att vid en lämplig tidpunkt före ett planerat havandeskap teckna försäkring för tilläggsjukpenning för att komma i åtnjutande av tillägg till moderskapspenningen.» Men på ett annat ställe säger man något som jag tycker innebär en motsägelse: »För att inte förmånen skall utnyttjas genom tillfälligt tecknande av frivillig försäkring bör föreskrivas att den försäkrade skall ha varit försäkrad för tilläggsjukpenning under en oavbruten tid av ett och ett halvt år före nedkomsten eller från den tidpunkt då möjlighet förelegat för henne att vara försäkrad för tilläggsjukpenning...»

Det måste ändock som motionärerna tänker sig vara en långsiktig familjeplanering.

De erkänner också att ett genomförande av deras förslag skulle leda till ökade avgifter för den grupp det här gäller. För att lösa den frågan har man föreslagit att staten skulle betala 50 procent av utgifterna för denna tilläggsjukpenning. Men man har inte riktigt gjort klart, om det är hela gruppen frivilligt försäkrade som skall ha 50 procent statsbidrag, eller om det bara är de som vid familjeplaneringen bestämmer sig för ett framtida behov av tilläggsjukpenning vid barnsbörd. Motionärerna har inte klart sagt ut, om man här resonerar om hela kollektivet frivilligt försäkrade eller om man bara vill avskilja den grupp som genom sin familjeplanering skulle vara i behov av tilläggsjukpenning.

Både i motionerna och i den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet talas särskilt om kvinnor som arbetar i familjens eget företag. Herr Hamrin i Kalmar framhöll här att det tydligen brister i upplysning från statens sida beträffande försäkringar, och

Frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd

det tror jag också. Reservanterna själva tycks inte vara medvetna om att ifall en kvinna arbetar i sin makes företag kan man beräkna hennes andel i produktionsresultatet och anmäla detta till försäkringskassan, försäkras hon för tilläggsjukpenning i relation till den insats hon sålunda gör i familjeföretaget, jordbruket eller vad det nu är för företag. Då får hon denna tilläggsjukpenning, givetvis under samma förutsättning som gäller för andra förvärvsarbetande kvinnor, nämligen att hon absolut avhåller sig från förvärvsarbete under den tid hon är ledig för barnsbörden. Det finns således redan nu möjlighet för en kvinna att lösa den frågan, om arbetsgivaren-maken eller de båda tillsammans vill betala försäkringsavgiften.

Dessa kvinnor är enligt min mening jämställda med den andra stora grupp som är förvärvsarbetande och får tilläggsjukpenning. I det fallet är det också av det gemensamma produktionsresultatet som avgifterna betalas — det är dels arbetsgivaren dels arbetstagen som betalar tilläggsjukpenningen vid barnsbörd.

Man har här nästan uteslutande uppehållit sig vid de kvinnor som gör en insats i familjeföretag. Jag förmodar emellertid att motionärerna och reservanterna också är medvetna om att det finns många andra än hemmafruar som kan komma i åtnjutande av denna frivilliga sjukförsäkring. Studerande ungdomar och ensamma kvinnor med barn under 16 år har denna möjlighet, och jag hoppas att man, när man talar om rättvisa, även förutsätter att dessa kvinnor också skall anse sig vara berättigade till tilltänkta förmåner, vilket i sin tur medför att det kommer att röra sig om en statsfinansiell fråga av rätt betydande mått.

Utskottet anser nu liksom vid tidigare behandling av ärendet, att det inte finns skäl att ta upp motionärernas för-

slag till utredning, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Först en liten reflexion: En växt växer inte när den klippts ned utan att det finns bra grogrund för den. Detta är kanske anledningen till att den här »växten» envisas med att återkomma.

Det är också ganska självklart att det finns många bekymmer i samband med en fråga av det här slaget. Om allt vore klarlagt skulle det naturligtvis inte yrkas på en utredning, ty då är det endast att skriva en proposition i frågan och framlägga den. Nu finns det som sagt en hel del bekymmer, och just därför behövs det en utredning, vilket också motionerna och reservationen går ut på.

Jag kan hålla med fröken Sandell om att även andra grupper än husmödrarna kan få sitt behov av tilläggsjukpenning tillgodosett, men då får ju utredningen klarlägga den saken och göra en rimlig och riktig avvägning. Även de statsfinansiella synpunkterna måste självfallet utredas. Innan dess kan man ju inte säga något om dem. Men jag påpekar än en gång att premierna till största delen betalas av den försäkrade själv.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Fröken Sandell gjorde gällande att det finns vissa oklarheter i motionerna, men eftersom motioner av samma innehåll har behandlats i andra lagutskottet varje år sedan 1962 bör fröken Sandell veta vad frågan gäller.

Sedan ville fröken Sandell framstå såsom trädgårdsmästare i andra lagutskottets växthus och sade att man där får hålla på med att klippa ned perenna växter. Då vill jag säga som herr Hamrin i Kalmar, att man må klippa ned en växt hur hårt som helst; så länge roten

Frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd

är frisk kommer det ständigt nya skott. Och i detta fall gäller det en rättvis sak. Det är därför den återkommer.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag vill knyta an till vad herr Hamrin i Kalmar sade om utgifterna för den reform som motionärerna och reservanterna talat för. Det är alldeles riktigt att premien i den frivilliga sjukförsäkringen till 80 procent betalas av den försäkrade själv, men de återstående 20 procenten betalar staten. Om man ökar utgiftsbördan för kollektivet måste man ju höja avgifterna, och då är frågan om den grupp som inte är så att säga i farozonen vill betala högre avgifter för att tillhöra en frivillig försäkring som ger en mindre grupp inom kollektivet bättre förmåner. Det är främst detta som andra lagutskottet har stött sina uttalanden på.

Vidare påpekade båda talesmännen för reservationen att perenna växter som skärs ned kommer igen. Ja, det vet jag mycket väl — det gör även maskrosor!

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Vi är då på det klara med att fröken Sandell tycker att husmödrarnas rättvisekrav kan liknas vid en maskros. Vi anser att det kan liknas vid en prydnadsväxt — detta är tydligen skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning.

Jag vill också påpeka att det kan vara flera grupper som behöver hjälp i detta sammanhang. Det kan därför bli fråga om en avvägning av premiebetalningen, som leder till ökade statsbidrag. Men det finns frågetecken i detta sammanhang, och vi begär att dessa punkter skall utredas. Jag tycker det är en skäligen begäran, eftersom varken utskottets talesman, reservanterna eller motionärerna kan uttala sig bestämt om dessa frågor.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Hamrin att jag tycker att den frivilliga sjukförsäkringen är en mycket fin prydnadsväxt, som tillkom när vi en gång i tiden höjde den obligatoriska försäkringen. Därvid gav vi möjligheter till hemmafruarna och med dessa likställda, som vid sjukdom inte direkt går miste om en arbetsinkomst, att ansluta sig till försäkringssystemet. Staten beslöt vid detta tillfälle att ge ett bidrag med 20 procent till avgifterna.

Vidare måste det självfallet bli en förskjutning i avgiftsuttaget om den begärda åtgärden skulle genomföras. Jag tror dock inte att man behöver en utredning för att fastställa detta. Vill bara motionärerna bestämma sig för vilken grupp de menar skall ha detta 50-procentiga bidrag från staten, är det väl ganska lätt att räkna ut med vilket belopp åtgärden skulle betunga avgiftssystemet.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Om vi skall tala trädgårdsodling här, fröken Sandell, är maskrosor sådant som man vill rensa bort från prydnadsväxterna. I detta fall betecknar jag orättvisan som maskrosor, och det är den som vi vill ta bort men som fröken Sandell vill ha kvar.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hamrin i Kalmar begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg

Den; det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hamrin i Kalmar begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 57 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av motioner angående den frivilliga yrkesskadeförsäkringen,

nr 22, i anledning av motioner om havandeskapsersättning till kvinnliga studenter m. m., och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461), jämte i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9

Kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motio-

ner om kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 431 i första kammaren av herr *Tistad m. fl.* och nr 530 i andra kammaren av herr *Werbros m. fl.*

I motionerna, som var likalydande, hemställdes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning rörande övervakning genom tullverkets försorg av från utlandet inkommande motorfordon beträffande efterlevnaden av gällande bestämmelser om maximi-last, axeltryck och lastning m. m.».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 431 och II: 530 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nyberg* och *From* (båda fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 431 och II: 530 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av den fråga som avsåges med motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NYBERG** (fp):

Herr talman! Vi hade förra året en rätt ingående debatt i denna fråga. Jag skall för dagen inte upprepa de argument som då anfördes, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationen.

Herr **HAMMARBERG** (s):

Herr talman! Med precis samma motivering som herr *Nyberg* anförde skall jag nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till re-

Obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m. — Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

servationen av herrar Nyberg och From; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motioner om obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 419 i första kammaren av herr *Dahlén m. fl.* och nr 529 i andra kammaren av herr *Wedén m. fl.*

I motionerna, som var likalydande, hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att sådan ändring av vägtrafikförordningen bör ske att vad i motionen anförts angående dels defroster och vindrutespolare på alla bilar, dels belyst skylt med texten Släp, dels fartbegränsningsskylt på vissa fordon beaktas».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 419 och II: 529 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Alexanderson, Åkesson, Nyberg* och *From* (samtliga fp), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 419 och II: 529 i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad reservanterna anför.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **FROM** (fp):

Herr talman! Jag inskränker mig till att yrka bifall till reservationen av herr *Alexanderson m. fl.*

Herr **HAMMARBERG** (s):

Herr talman! Också denna fråga behandlades vid förra årets riksdag, och

för närvarande utreds den av Nordisk vägtrafikkomité. Med denna motivering har utskottet hemställt att motionerna inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr *Alexanderson m. fl.*; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om borttagande i kyrkoböcker av anteckning om mental sjukdom.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 2 februari 1968 dagtecknad proposition, nr 22, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden, bl. a. föreslagit riksdagen att medge att ur kyrkofonden

a) fr. o. m. den 1 juli 1968 tills vidare under tre år utginge bidrag med 34 000 kr. årligen till avlönings- och resekostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz,

b) till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse utginge fr. o. m. den 1 juli 1968 tills vidare 17 bidrag om vart-

dera 28 700 kr. årligen för avlöning av präster, som vore anställda i styrelsens tjänst i utlandet.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 751 av herr *Erik Olsson m. fl.* och II: 957 av herr *Gustavsson* i Ängelholm *m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte avslå förslaget i proposition nr 22/1968 att ur kyrkofonden lämna bidrag med 34 000 kr. årligen till avlönings- och resekostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz»;

B. de likalydande motionerna I: 754 av herr *Svenungsson m. fl.* och II: 961 av herr *Werner m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte besluta att ur kyrkofonden till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse fr. o. m. den 1 juli 1968 skall utgå 18 bidrag om vardera 28 700 kr. årligen för avlöning av präster, som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 751 och II: 957 bifalla propositionen nr 22 i vad den avsåge bidrag till avlönings- och resekostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz;

B. att riksdagen måtte i anledning av propositionen samt med bifall till motionerna I: 754 och II: 961 medgiva att ur kyrkofonden finge till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse fr. o. m. den 1 juli 1968 tills vidare utgå 18 bidrag om vardera 28 700 kr. årligen för avlöning av präster, som vore anställda i styrelsens tjänst i utlandet, samt

C. att riksdagen måtte bifalla propositionen i övrigt.

Reservationer hade avgivits

vid A i utskottets hemställan

av herrar *Erik Jansson* och *Hammarberg* (båda s), vilka ansett att utskot-

Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

tet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 751 och II: 957 avslå propositionen i vad den avsåge bidrag till avlönings- och resekostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz;

vid B i utskottets hemställan

av herrar *Svante Kristiansson*, *Erik Jansson* och *Herbert Larsson*, fru *Landberg*, fröken *Anderson* i Lerum, fru *Ekroth* och herr *Hammarberg* (samtliga s), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 754 och II: 961 samt med bifall till propositionen medgiva att ur kyrkofonden finge till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse fr. o. m. den 1 juli 1968 tills vidare utgå 17 bidrag om vardera 28 700 kr. årligen för avlöning av präster, som vore anställda i styrelsens tjänst i utlandet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAMMARBERG** (s):

Herr talman! I detta ärende ser jag mig tyvärr nödsakad att bli mer utförlig än i de två tidigare inlägg som jag nyss har gjort från denna talarstol.

Vi har inom tredje lagutskottet i stort sett lyckats bli eniga vid behandlingen av denna proposition. Till utskottets utlåtande är dock fogade två reservationer, och eftersom jag har mitt namn på båda, måste jag tyvärr ta kammarens tid i anspråk en stund för att säga något om dessa reservationer.

Medel ur kyrkofonden utgår för närvarande till sju svenska utlandsförsamlingar för avlöning av kyrkoherdarna inom respektive församlingar. För dessa sju svenska församlingar i utlandet har Kungl. Maj:t fastställt en kyrkoordination. Något bidrag av stats- eller kyrkofondsmedel har hittills inte utgått till kyrklig verksamhet i Schweiz. Nu har emellertid frågan aktualiserats om peng-

Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

ar ur kyrkofonden såsom bidrag till avlöandet av en präst i Schweiz.

Tillåt mig, herr talman, uttrycka en viss förvåning över att man såsom motivering har åberopat att den svenska kolonin i Schweiz har vuxit betydligt under senare år. Jag skulle ha större förståelse för kravet på bidrag till en präst i Schweiz, om man främst hade motiverat det med att en hel del svenskar bor i Schweiz därför att landet är säte för ett antal internationella organ. Av den skrivelse som förefinns i propositionen framgår dock som sagt, att man pekar på att den svenska kolonin har vuxit under senare år. Jag är övertygad om att många i likhet med mig hyser den misstanken att denna ökning av den svenska kolonin i Schweiz beror på att en hel del människor av skatte-tekniska skäl har bosatt sig där.

Från den utgångspunkten ligger det snubblande nära att säga att detta om något motiverar placering av en präst som moralförbättrare bland svenskarna i Schweiz, åtminstone med avseende på skattemoralen. Min medreservant i första kammaren ifrågasatte under utskottsbehandlingen t. o. m. om det inte vore bättre att skicka en taxeringsintendent till Schweiz än att sända dit en präst.

Självfallet ligger det mera seriöst betingade sakskäl bakom reservationen, men jag har ändå velat antyda att vi av den här orsaken nog tycker att många av dem som tillhör svenskkolonin i Schweiz borde kunna vara med om att betala den här prästlönen.

Det andra skäl som jag vill peka på är att statskontoret i sitt yttrande inte ansett sig kunna tillstyrka förslaget. Jag skall inte trötta med att återge statskontorets motivering. Jag bara konstaterar att vi reservanter delar statskontorets uppfattning på denna punkt, nämligen att man endast bör slå in på dessa nya vägar om mycket starka skäl talar här för. Ett bifall till förslaget skulle ge anledning till farhågor för att liknande framställningar skulle komma att göras

i fråga om andra länder där rätt många svenskar är bosatta. Att såväl kammarkollegiet som departementschefen hyst en viss betänksamhet framgår också tydligt av att någon mera konstant ordning inte föreslås; utan det sägs att beslutet bör omprövas efter en treårsperiod.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen vid mom. A.

I den andra reservationen, som rör antalet sjömanspräster, går vi emot utskottsmajoritetens tillstyrkande av ett par motioner och yrkar i stället bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill helt kort erinra om att antalet bidrag till sjömanspräster under en sexårsperiod har ökat med drygt 40 procent. Exempelvis har under föregående och nu löpande kalenderår två nya bidrag tillkommit. Med hänvisning till denna snabba utbyggnad under de senaste åren har vi ansett oss böra stödja Kungl. Maj:t på denna punkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall även till reservationen vid mom. B i utskottets hemställan.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Också jag beklagar att tiden är långt framskriden, ty detta är ett ärende som ligger mig varmt om hjärtat.

Den service som de svenska sjömanskyrkorna ger åt sjöfolk runt om i världen har efter kriget snabbt expanderat, i synnerhet under de senaste fem åren, då inte mindre än tio nya kyrkor har upprättats.

Åtta av dessa nya sjömanskyrkor ligger utanför Europa. Den enkla förklaringen till detta är att en stor del av den svenska sjöfarten går i linjetrafik långt ut i världen. Sjömanskyrkan vill följa med, ty ju längre bort man kommer, desto mer känner man behovet av kontakt med hemlandet. Sjömanskyrkan är en av de få institutioner som kan etablera den kontakten.

Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

Den svenska sjömanskyrkan har ett rikt fasetterat program, som bl. a. omfattar en betydande social verksamhet vid sidan om de rent kyrkliga uppgifterna. Som bekant finns det ledamöter av denna kammare, t. ex. herr Gunnar Carlsson i Göteborg, som kan vitsorda vad den svenska sjömanskyrkan betyder. Till en svensk sjömanskyrka kommer människorna inte i första hand därför att de är religiösa på något speciellt sätt, utan rätt och slätt därför att de är svenskar.

Det är med glädje jag konstaterar att utskottet ställer sig positivt till inrättandet av ytterligare en tjänst som sjömanspräst i Lima-Callao på Sydamerikas västkust.

Detta är den enda svenska sjömanskyrkan på hela den sydamerikanska västkusten, och själva hamnen där är nog så besvärlig, både för präster och för annat folk. Där är en sådan institution väl motiverad! Verksamheten har pågått i sex år, under de tre senaste åren med egen präst. Ett gott arbete utförs alltså redan. År 1966 gjorde kyrkans personal över 800 skeppsbesök, och över 8 000 sjömän besökte denna sjömanskyrka. Tusentals brev skrevs det året hem till Sverige från kyrkan. I Lima finns dessutom en koloni av humanitärarbetare som tillhör organisationen Svalorna, vilken också håller till på sjömanskyrkan och berikar umgängelsen där.

Anslag äskas nu ur kyrkofonden för denna nya tjänst som sjömanspräst. Reservanterna motiverar sitt ställningstagande på samma sätt som departementschefen gör, nämligen med att fem tjänster har tillkommit under de senaste fem åren. Saken är emellertid den, att bara tre av tjänsterna är nya, eftersom de båda övriga har andra huvudmän — det är bara lönerna som kanaliseras genom Sjömansvårdsstyrelsen från kyrkofonden.

Läget är alltså att Sjömansvårdsstyrelsen har fått tre tjänster under fem år.

Under den perioden har styrelsen byggt tio nya kyrkor. Det torde vara goda motiv för utskottets hemställan.

Till slut vill jag understryka att sjömanskyrkan har en utomordentlig goodwill hos det svenska sjöfolket, säkerligen därför att kyrkan arbetar på ett naturligt och tjänande sätt. Under den tid jag själv var sjömanspräst har det bara hänt en enda gång att jag har blivit utkastad från en manskapsmäss, men då var stämningen också litet så där »akvavit». Det kan man kanske förstå; är man hemifrån och till sjöss i årtal under flera månader i sträck och har ett så hårt och trist jobb, är det inte så underligt att så är fallet. Men då är det ju också bra om det kan droppa in en präst någon gång och bjuda ett alternativ!

Det åstadkommer vi genom att yrka bifall till utskottets förslag under mom. B i tredje lagutskottets utlåtande nr 28.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga ber jag att få ta till orda, men jag skall fatta mig mycket kort.

I den proposition som det här är fråga om har upptagits ett anslag på 34 000 kronor för kyrklig verksamhet bland svenskar i Schweiz. Något sådant anslag har inte tidigare utgått, utan det är en nyhet för i år.

Ärendet är egentligen föranlett av en skriftlig framställning från ambassadören i Bern år 1965, i vilken han föreslår att frågan om statsbidrag för sådan verksamhet skall utredas. Så har nu också skett, och departementschefen har kommit fram till ett anslag av 30 000 kronor bör utgå som bidrag till avlönande av en präst, som skulle stationeras i Schweiz, samt att 4 000 kronor bör utgå för dennes tjänsteresor till Italien, alltså ett sammanlagt belopp av 34 000 kronor.

Kammarkollegiet, som har yttrat sig, framhåller att detta innebär en hittills oprövad form av kyrklig verksamhet

Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

och att det föreslagna bidraget därför bör begränsas till att utgå under en period av tre år. Före utgången av denna period bör frågan omprövas.

Statskontoret anser emellertid, att mot bakgrunden av kyrkofondens karaktär bör sådant bidrag ur fonden som här avses endast utgå om starka skäl talar för detsamma. Man ifrågasätter om det föreligger sådana starka skäl i detta avseende. Man anser också att anslag på riksstaten knappast bör komma i fråga. Statskontoret anser sig följaktligen inte kunna tillstyrka förslaget.

Herr talman! Jag och mina medmotionärer anser inte heller att sådana skäl föreligger att detta anslag bör beviljas. Det finns cirka 2 000 svenskar i Schweiz, och det torde finnas möjligheter för dem att liksom hittills få sitt behov av religiös omvårdnad tillgodosett utan bidrag av allmänna medel. Alla svenskar som är mantalsskrivna i Schweiz vistas som bekant inte heller stadigvarande där, utan i många fall är väl vistelsen mera tillfällig. Under resten av året bor de hemma i Sverige, och då kan de få sitt behov av religiös karaktär tillgodosett här hemma. Därmed har jag inte sagt att behov av religiös omvårdnad inte föreligger.

Vad beträffar kyrkans behov av kontakt med Kyrkornas världsråd och Lutherska världsförbundet, som har åberopats, kan denna kontakt säkerligen upprätthållas utan stöd av bidrag över statsbudgeten. Det finns enligt min mening ingen rimlig anledning att bevilja detta anslag.

Herr talman! Med stöd av vad jag sålunda har anfört hemställer jag om bifall till motionerna I: 751 och II: 957, innebärande avslag på Kungl. Maj:ts proposition under mom. A och bifall till reservationen vid mom. A av herrar Erik Jansson och Hammarberg.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Utöver vad herr Hammarberg och herr Gustavsson i Ängel-

holm här har sagt skulle jag något vilja kommentera den föreliggande propositionen, ty det har för mig uppstått en del frågetecken. Detta har också varit anledningen till att jag varit med om att underteckna den motion, som herr Gustavsson i Ängelholm åberopade.

Enligt proposition nr 22 är det Sveriges förutvarande ambassadör i Schweiz, som genom en skrivelse givit anledning till den föreliggande propositionen.

Domkapitlet i Uppsala tillstyrker visserligen att ett anslag utgår för en svensk präst i Schweiz, men jag skulle vilja återge en mening i domkapitlets yttrande, som jag tar som stöd för min uppfattning. Det heter däri: »Enligt domkapitlets mening bör den traditionella formen med svenska utlandsförsamlingar knappast användas ytterligare med hänsyn till att svenskarnas bosättning utomlands är starkt spridd och underkastad ständiga växlingar.»

Om vi alltså här beviljar ett anslag till en präst i Schweiz, måste detta bli prejudicerande så att ambassadörerna i andra länder där svenskar är bosatta kan ställa samma krav. Eller finns det några normer att gå efter? Man säger att svenskarna i Schweiz vuxit till ett antal av 2 000. Är detta den magiska siffran, som är avgörande, och betyder det i så fall 2 000 i Schweiz bosatta svenskar eller gäller siffran bara dem som är skrivna där? När det gäller Schweiz kan det föreligga en skillnad härvidlag.

I propositionen sägs det också att anslaget tills vidare endast bör utgå under tre år och att sedan en omprövning av beslutet får ske innan treårsperioden är slut. Det är också en hel del föreskrifter och instruktioner, med vilkas utformning man ännu inte är klar. Innan de tre åren gått skall frågan alltså omprövas. Hur tänker man göra när denna tid har gått, om erfarenheten ger vid handen att man egentligen skulle vilja dra in denna prästtjänst?

Gör man det i så fall? Knappast! Efter vad jag förstår har man alltså anledning att utreda frågan ytterligare.

Domkapitlet i Uppsala, som anmodats komplettera utredningen i ärendet på vissa punkter, föreslår att prästen i Schweiz också skall hålla vissa gudstjänster i Italien — det är anledningen till förslaget om 4 000 kronor i resebidrag. Domkapitlet meddelar i det sammanhanget, att en tjänst som svensk sjömanspräst i Genua nyligen har dragits in.

Varför det? En sjömanspräst har en helt annan uppgift — herr Werner har talat om åtskilliga uppgifter — än enbart den kyrkliga. Jag skall inte kommentera herr Werners anförande, men jag anser att det är mer befogat att ha en sjömanspräst i Genua än en präst i Schweiz. Svenska sjömän har vi i varje fall till större antal än 2 000, och därför hade det varit mer angeläget att återbesätta den tjänsten.

Statskontorets yttrande har herr Gustavsson i Ängelholm redogjort för. Man är där starkt betänksam mot detta förslag och anser sig inte kunna tillstyrka det. Jag delar uppfattningen.

Med stöd av det anförda ber jag få yrka bifall till reservationen vid mom. A av herrar Erik Jansson och Hammarberg.

I detta anförande instämde fröken Sandell (s).

Fru TORBRINK (s):

Herr talman! Jag hoppas att kammarens ledamöter har fått sakförhållandena uppklarade. Eftersom detta utskottsutlåtande har legat på kammarens bord sedan i onsdags förmodar jag att ledamöterna också har läst utskottets motiveringar för sitt ställningstagande; jag behöver alltså inte bli mångordig.

Jag tyckte att herr Hammarberg något förenklade begreppen. Visst skall man ge kejsaren vad kejsaren tillhör — det är jag fullt på det klara med.

Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

Men skall man fortsätta med den argumenteringen kunde man säga, att det kan behövas ett Guds ord på svenska någon gång också. Men det är helt enkelt bara att förenkla saken.

Fru Thunvalls frågetecken har departementschefen säkert brottats med. Det har han säkert klarat ut på den första punkten, då det gäller bidraget som skall avse ett treärsförordnande och alls inte utgör hela lönen, utan bara en del. På den punkten vill jag också säga, att prästen inte bara skall predika för församlingen, utan han skall också vara en kontaktman mellan de organisationer som verkar där, Lutherska värdsförbundet etc., och på så sätt tjäna de ekumeniska strävandena.

Beträffande den andra punkten, sjömansprästerna, vill jag helt enkelt säga att jag anser att sjömanskyrkorna där ute är sjöfolkets ambassader. Dit går sjöfolket med sina bekymmer. Det är inte kaffe, bullar och predikan, utan det är jordiska ting i mycket stor utsträckning. Sjömännen känner att de är välkomna med sina bekymmer. Och det kan vara mycket märkliga saker som de kan ha på hjärtat. Jag hörde att en sjömanspräst någonstans fått ett brev från en bekymrad sjöman, som skrev från en annan plats att han snart skulle komma och träffa sin flicka, men det var så illa att han hade beställt ett tandgarnityr men inte hunnit lösa ut det. Han bad att prästen skulle hjälpa honom med att lösa ut det, och det gjorde prästen.

Detta är kanske en enkel argumentering för mer bidrag till sjömansprästavlöningar, men jag gör det i alla fall. Vi skall komma ihåg, att vi inte betalar hela lönen för dessa sjömanspräster utan det är bara ett bidrag, lika väl som det var ett bidrag i förra fallet. Men detta bidrag är pengar som jag tror är väl använda av de betydande medel, som kyrkofonden har i sin ägo. Jag tror inte att det är någon skada skedd om man tar av dessa pengar.

Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

I varje fall vill jag som utskottets talesman här på basis av vad ni redan hört från reservanterna, med tanke på att ni läst utlåtandet och har er inställning klar, bara kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

I detta anförande instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr **HAMMARBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag försökte vara kortfattad i mitt första inlägg, och det gjorde kanske att det förefaller som om jag inte skulle uppskatta den service och den hjälp som sjömansprästerna ger i de fall som både fru Torbrink och herr Werner relaterat här.

Även om jag hyser den uppfattningen att den kunde lämnas på andra vägar har jag full uppskattning för den service som sjömansprästerna lämnar. Men skulle vi följa den principen här i kammaren, när vi tar ställning till olika anslagsfrågor, då skulle statsbudgeten se betydligt annorlunda ut, ty det är mycket som vi uppskattar och som är värdefullt att ha i fråga om tjänster, men som vi ändå får avstå ifrån för att det är en avvägningsfråga.

Jag har icke åberopat språkfrågan när det gäller prästen i Schweiz, och så har ej heller skett i reservationen. Det är helt enkelt, åtminstone från min sida, fråga om en princip. Jag är rädd för att vi skapar ett prejudikat. Vi har, som tidigare erinrats om, exempelvis i Spanien 2 000 svenskar. Det är lika mycket som i Schweiz. Jag skulle kunna räkna upp en del andra länder, som ligger i närheten, men det skall jag avstå ifrån.

Vad jag i princip också vänder mig emot är statskontorets påpekande att man inte skall ta pengar ur kyrkofondsmedlen till ändamål som detta. Ty vad är kyrkofondsmedlen? Jo, det är pengar som tillförts genom en speciell avgift från församlingarna runt om här

i landet. Därför har vi ansett att just denna prästtjänst skall kunna finansieras på ett annat sätt, såsom vi framhållit i vår reservation.

Fru **THUNVALL** (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Torbrink talade om att det var nödvändigt med en präst i Schweiz för att man skulle få kyrkans behov av kontakter med Kyrkornas världsråd och Lutherska världsförbundet tillfredsställda — kontakter av eku-
menisk natur, som hon sade.

Redan i vår motion har vi också tänkt på denna sak, men vi anser att en sådan kontakt utan tvekan skulle kunna arrangeras utan särskilda bidrag över budgeten eller kyrkofonden. Det finns ju redan en kyrklig verksamhet i Schweiz genom den präst som är anställd där. Vi anser att han skall kunna avlönas på samma sätt som hittills, ty som herr Hammarberg sade och som jag även framhöll i mitt tidigare inlägg finns det svenskar bosatta även på andra platser, varför ett sådant här beslut skulle kunna bli prejudicerande.

Fru Torbrink sade att statsrådet hade funderat på den här saken redan innan han lade fram proposition. Det finns emellertid en liten lucka i detta, ty statsrådet säger, att om detta anslag bifalles, så återstår ändå vissa problem, och frågan skall omprövas om tre år.

Det tycker jag verkar så pass osäkert, att jag inte kan göra annat än att vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen vid mom. A.

Fru **TORBRINK** (s) kort genmäle:

Herr talman! Till fru Thunvall vill jag säga, att frågan om kontakten med Kyrkornas världsråd och Lutherska världsförbundet får omprövas när denna försöksperiod på tre år har gått till ända.

Herr Hammarbergs positiva inställning till sjömansprästerna gläder mig. Om han hade sagt någonting annat hade det emellertid stått i strid mot reser-

vanternas uppfattning. Reservanterna säger nämligen att »oaktat verksamheten synes fylla ett angeläget behov» saknas anledning till erinran mot departementschefens ställningstagande. Det hade alltså varit underligt om herr Hammarberg haft en annan uppfattning.

Herr CARLSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Då jag är bland dem som undertecknat denna motion rörande en sjömansprästbefattning i Lima ansåg jag mig vara moraliskt förpliktigad att motivera varför jag intagit denna ställning.

Under senare år — det började väl omedelbart efter andra världskrigets slut — ändrade den svenska handelsflottan sin struktur. Efter att tidigare ha gått hem gick fartygen allt längre och längre tid ute i världen utan att ens komma till Europa, och sjöfolket blev mer och mer isolerat. De enda replipunkter som i det avseendet funnits för sjömännen, där de kunnat upprätthålla viss kontakt och få en icke obetydlig hjälp, har varit sjömanskyrkorna. Jag tror inte att det är korrekt — som man har gjort i reservationen — att motivera ett avslag med att påpeka, att antalet sjömanspräster ökat under de senaste åren. Det är ingen motivering, ty det har varit en eftersläpning under en lång följd av år.

Det är tyvärr på det sättet att svenska folket har mycket liten förståelse för vad sjöfolksnäringens utövare sysslar med och vilka situationer de kan ställas inför. I Norge däremot förstår man detta mycket bättre. Där har man med hjälp av välfärdsrådet till en rad betydelsefulla platser runt om i världen sänt ut s. k. välfärdssekreterare, som tar hand om en del av de bekymmer som kan uppstå när sjömännen är borta från hemlandet under längre eller kortare tid.

Med stöd av personlig erfarenhet under många år vill jag understryka att sjömanskyrkorna haft och har en myc-

Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

ket stor betydelse. Sjömansprästerna är inga ämbetsmän som sitter på sina stolar och väntar på att sjömännen skall komma upp till sjömanskyrkan ifrån fartygen. Det är tvärtom på det sättet, att prästerna besöker vartenda fartyg, och det är ganska intressant att kunna konstatera hur glada sjömännen blir när de får dessa besök. De får kanske vec-kogamla tidningar, men dock någonting som återknyter kontakten.

Jag skulle vilja fråga: Om vi inte hade sjömanskyrkor och sjömanspräster i sådana städer som Casablanca och Alexandria, hur skulle det egentligen vara för sjöfolket med de förhållanden som existerar där? I Alexandria får man för övrigt inte kalla det för sjömanskyrka på grund av myndigheternas bestämmelser. Där heter det sjömansinstitut. I denna smutsiga, vidriga stad, där sjömännen kan få ligga 8—10 dagar utan att ha någonstans att ta vägen, fyller sjömanskyrkan en mycket stor uppgift.

Om den tendensen fortsätter, att fartygen alltmer isoleras från hemlandet, måste vi ytterligare förbättra möjligheterna för denna grupp av människor att åtminstone få någon hjälp och något stöd i olika situationer.

Sjömanskyrkan fyller ju, som här redan har sagts, en uppgift inte bara när det gäller religiösa sammanhang. Vi har att tacka sjömanskyrkan och dess representanter för att vi har fått ut våra sjömansbibliotek på det sätt som skett. Vi har ofta att tacka dem för att de ordnar utflykter av olika slag eller idrottsarrangemang av olika typer, något som har betydelse för så ofantligt mycket för dessa människor.

Jag skall nöja mig med att i korthet yrka bifall till utskottets hemställan under mom. B.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Undantag för handikappade från parkerings- och stoppförbud för motorfordon, m. m.

hemställan, dels ock på bifall till den vid detta moment fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hammarberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Erik Jansson och Hammarberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hammarberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 70 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid detta moment fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hammarberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Svante Kristiansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 75 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Undantag för handikappade från parkerings- och stoppförbud för motorfordon, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om dels undantag för handikappade från parkerings- och stoppförbud för motorfordon, dels parkeringstillstånd för handikappade.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Vad beträffar de handikappade har samhället mer och mer blivit medvetet om sitt ansvar, och åtskilligt positivt har hänt i olika av-

Undantag för handikappade från parkerings- och stoppförbud för motorfordon, m. m.

scenden inte minst under den senaste tiden. Härtill har de handikappades egna organisationer i hög grad bidragit, bl. a. som pådrivare genom att medelst upprepade framstötningar fästa Kungl. Maj:ts och kommunernas uppmärksamhet på åtgärder som de ansett böra vidtas. Otaliga är också de motioner som under de senaste åren väckts i riksdagen i dessa frågor, motioner i en eller annan detalj, vilka upprepats med önskemål som motionärerna till sin glädje så småningom fått se förverkligade.

I dagens ärende har bland andra herr Blomquist i första kammaren och jag i denna kammare avlämnat ett motionspar, som syftar till att få till stånd lättnader i trafikföreskrifterna, så att dispens i ökad utsträckning kunde ges de handikappade från förbud att stanna och parkera fordon. Av allt att döma är trafiknämndernas praxis härvidlag ytterst varierande, och på många orter kan man konstatera en brist på generositet, som inte står i överensstämmelse med den förståelse för de rörelsehindrades problem som i andra avseenden lyckligtvis visar sig i praktiskt handlande. Det är ju inte till mycken glädje, om staten utrustar en person med invalidfordon om trafikbestämmelserna är så föga elastiska att hjälpmedlet inte kan användas i avsedd utsträckning.

Vi har också i vår motion pekat på taxiförarnas svåra situation. De ställs ofta inför samvetskonflikter sådana som: Skall jag visa personlig hänsyn och hjälpa den som behöver min hjälp och därmed bli lagöverträdare, eller skall jag brista i personlig hänsyn och vägra hjälp för att undvika att bli bötesfärd? Jag undrar vilken yrkeskår som ställes inför liknande problem.

Nu vill jag, herr talman, klart säga — vilket vi också har gjort i motionen — att överträdelse av de lokala trafikföreskrifterna där dessa motiveras av vägtrafikförordningen då det gäller fara för eget eller annans liv och egendom,

inte i något fall bör tillåtas. Det tillstånd vi menar bör ges bör alltså i sådana fall inte vara någon förmildrande omständighet.

Utskottets skrivning är positiv, det vill jag gärna erkänna. Utskottet framhåller att det redan nu föreligger lagliga förutsättningar att låta dispens också omfatta ett större område än det lokala. Det är emellertid tyvärr så, som jag tidigare sagt, att möjligheten att erhålla dispens tydligen är beroende på hur pass sträng den dispensgivande myndigheten är. Vi motionärer anser att det varit lyckligt om riksdagen anhallit att Kungl. Maj:tt måtte fästa kommunernas uppmärksamhet på de problem vi berört och de möjligheter som föreligger att genom lättnader i de lokala trafikföreskrifterna tillgodose de rörelsehindrades särskilda behov.

Utskottet skriver bl. a.: »Behovet av information om de möjligheter till dispens, som erbjuds i gällande föreskrifter, och av enhetlighet vid dispensgivningen torde kunna tillgodoses genom de föreskrifter och anvisningar som statens vägverk och trafiksäkerhetsverket nyligen bemyndigats utfärda.» Det hade givetvis mera tillgodosett motionärernas önskan om utskottet skrivit att det förutsatte att så kommer att ske.

Jag hoppas att de föreskrifter som är att vänta verkligen skall medföra att de handikappade i större utsträckning än för närvarande medges dispens från förbud att stanna och parkera fordon, oavsett om de färdas i egen bil eller i taxi.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

I detta anförande instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr *NIHLFORS* (fp):

Herr talman! Jag instämmer i fröken Wetterströms anförande och ber samtidigt att få påpeka att utskottet i förvarande utlåtande behandlat även en annan motion — väckt av mig — som

Interpellation ang. det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam

berör ungefär samma sak som fröken Wetterström talat om. Jag vill bara understryka det angelägna i att de anvisningar som vederbörande myndigheter nu har att utfärda också utfärdas snarast möjligt och får den spridning som är nödvändig för att de skall få effekt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på förredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 3 nästkommande april.

§ 14

Interpellation ang. det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! I skilda delar av världen förefinns en stark opinion mot kriget i Vietnam. Inte minst i vårt land är reaktionen mot detta krig utbredd. Kraven på åtgärder syftande till ett slut på våldshandlingarna ökar givetvis i styrka allteftersom tiden går utan att några fredstecken kan skönjas och allteftersom kriget utvidgas. En militär lösning av konflikten måste anses utesluten. En uppgörelse måste ske vid förhandlingsbordet. Där måste också den sydvietnamesiska befrielsefronten ha en plats. De vädjanden som vid skilda tidpunkter och från olika håll framställts till USA att inställa bombningarna så att fredsförhandlingar kunde komma till stånd har till synes lämnats mer eller mindre obeaktade. Detta förhållande får givetvis inte innebära att strä-

vandena att åstadkomma fred i Vietnam mattas.

Det finns anledning förmoda att för allmänheten icke kända försök görs att uppnå förutsättningar för förhandlingar. Enligt uppgifter i pressen skulle även det svenska utrikesdepartementet aktivt delta i strävanden av förevarande slag. Det skall givetvis hälsas med största tillfredsställelse att den svenska regeringen sålunda känner sitt ansvar. Vårt land får inte lämna några vägar oprövade, när det gäller att bringa vietnamkriget att upphöra. En fråga av detta slag angår givetvis den svenska riksdagen och det svenska folket. Det är av vikt att vi får den information om utrikesdepartementets aktivitet på berörda område som är möjlig att ge. En sådan information skulle kunna skapa klarhet angående de uppgifter som förekommer.

Med stöd av vad som anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa följande fråga:

Är Ers Excellens beredd att lämna en redogörelse för de åtgärder som det svenska utrikesdepartementet har vidtagit för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam, i den mån en dylik redogörelse icke försvårar kontakt mellan parterna?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner,

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående ökning av garantin för exportkredit,

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av uppgörelse om ändring av överenskommelsen med Finland den 17 november 1949 angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter,

nr 53, i anledning av motioner om undervisningen i miljövärd samt om undervisning och utbildning i miljöfrågor,

nr 54, i anledning av motioner om komplettering av skolbetyg,

nr 55, i anledning av motioner om en allmän förskola,

nr 56, i anledning av motion om anpassning av skrivundervisningen till datatekniken,

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m. jämte motioner, och

nr 58, angående överlämnande till jordbruksutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, med anledning av motioner om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare,

nr 30, med anledning av motioner om indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftningsskatt,

nr 33, med anledning av motion om rätt för yrkesfiskare att avgiftsfritt införa vissa varor, och

nr 34, med anledning av motioner angående begränsning av rätten till avdrag för reklamutgifter;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 20, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskonforets styrelse och förvaltning,

nr 21, angående användande av riksbankens vinst för år 1967, och

nr 22, i anledning av motioner om kostnadsfritt tillhandahållande av broschyren »Sveriges riksdag»;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av motion om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen, och

nr 21, i anledning av motioner om ersättning åt enskild för kostnad i förvaltningsförfarande;

andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner angående studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av motioner angående dels belyningsanordningar för traktorer och motorredskap, dels placeringen av huvudstrålkastare på plogfordon,

nr 31, i anledning av motioner angående straffet för nedskräpning,

nr 32, i anledning av motioner om obligatorisk kommunal bostadsförmedling, och

nr 33, i anledning av motioner angående avgiften för kontrollbesiktning av motorfordon;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av motioner angående åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familjejordbruk,

nr 12, i anledning av motioner angående statligt stöd för kombinerat jord- och skogsbruk, m. m.,

nr 13, i anledning av motioner angående kreditgarantier till deltidjordbrukare, och

nr 14, i anledning av motioner angående anpassning av jordbrukets rationaliseringsstöd till konjunkturläget; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motioner om måltider för gamla och handikappade inom skolbespisningen,

nr 19, i anledning av motion om åtgärder mot den ökande brottsligheten, och

nr 20, i anledning av motion om ut-

redning angående nyttiggörande av hushålls- och industriavfall.

§ 16

Anmälades följande motioner:

nr 1026, av fru *Hörnlund m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 42, om ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer,

nr 1027, av herrar *Nilsson* i Lönsboda och *Berndtsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61, angående riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet, m. m., samt

nr 1028, av herrar *Ståhl* och *Hagnell*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107, angående organisation m. m. av försvarets materielförvaltning i central instans m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 17

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla att med kammarens tillstånd få avgå från uppdraget som ledamot av kammaren, då jag i dagens konselj blivit utnämnd till justitieråd.

Stockholm den 29 mars 1968

Ingrid Gärde Widemar

Denna avsägelse blev av kammaren godkänd.

§ 18

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Ståhl* (fp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder för att avhjälpa tjäl- och över-
svämningsskador i Värmland.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.41.

In fidem
Sune K. Johansson